

Amb el suport de la Unitat d'Informació, Avaluació i Prospectiva de la UB

Els Tallers de Treball Comunitari

Autors:

**Josep Manuel Barbero i Ferran Cortès (coords)
Marta Llobet, Jordi Sancho, Núria Prat, Jose A. Tous,
Rosa Mª Alemany**

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Facultat de Pedagogia
S. Departamental Treball Social i Serveis Socials

INDEX

PRIMERA PART: EL PROJECTE DELS TALLERS DE TREBALL COMUNITARI. 5

Els Tallers de treball comunitari en la formació de treballadors socials.....	5
Les finalitats del projecte.....	7
Organització docent i funcionament dels tallers.....	7
Tres estratègies per experimentar el treball comunitari.....	9
Descripció breu dels tallers.....	10

SEGONA PART: EL QUADERN DELS TALLERS..... 13

Taller 1. Constitució dels grups de taller.....	13
Taller 2. El perfil de treballador/a comunitari/a.....	15
Taller 3. Anàlisi de relats d'experiències comunitàries (2 sessions).....	18
Taller 4. La diversitat de punts de vista i el treballador/a comunitari/a.....	21
Taller 5. El projecte professional del treballador/a comunitari/a.....	26
Taller 6. Formalitzar l'organització d'un grup.....	29
Taller 7. Experiències i relats en primera persona (2 sessions).....	32
Taller 8. Campanya de sensibilització.....	34
Taller 9. Autodiagnòstic en grup (2 sessions).....	37
Taller 10. L'organització de la participació en els grups grans.....	42
Taller 11. Autoavaluació d'una experiència col·lectiva.....	45

DOCUMENTS ANNEXOS 51

DOCUMENTS ANNEXOS TALLER 3..... 51

RECONSTRUCCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA COMUNITÀRIA *APROPEM-NOS* DEL POBLENOU (BARCELONA)..... 51

1. L'organització de l'acció comunitària.....	51
2. El procés comunitari.....	54
3. Paper dels professionals i valoració d'una acció en procés.....	59

RECONSTRUCCIÓ EXPERIÈNCIA NASACO..... 63

1. L'organització de l'acció comunitària.....	63
2. La descripció del procés comunitari.....	68
3. La valoració d'una acció en procés.....	72

RECONSTRUCCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA DE TORRE GIRONELLA (GIRONA)..... 75

1. L'organització de l'acció comunitària.....	75
2. Descripció del procés comunitari.....	77
3. L'avaluació del procés.....	84

RECONSTRUCCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA DEL PLA COMUNITARI DE TRINITAT NOVA (BARCELONA):..... 87

1. La gestació del procés d'organització comunitària:.....	87
2. L'organització del pla:.....	89

3. El desenvolupament del projecte de millora:	91
4. Una avaluació del procés:.....	94
DOCUMENTS ANNEXOS TALLER 5	97
EL GRUP DE DONES DEL BARRI DE SANT ROC (BADALONA): UN EXEMPLE PRÀCTIC ENTORN DELS GRUPS D'ACCIÓ SOCIAL.....	97
1. Contexto/ Donde se situa la experiència.....	97
2. En que consisteix el Pla Comunitari de Sant Roc.....	98
3. Un Plan Comunitario no lo arregla todo. ¿Qué pretende?, ¿Qué aporta?, ¿Qué facilita?	98
4. El proyecto de la red de mujeres y grupos de mujeres: una experiencia generadora de acciones y redes comunitarias.....	100
DOCUMENTS ANNEXOS TALLER 6.....	107
INFORMACIÓ GENERAL NECESSÀRIA PER LA CONSTITUCIÓ D'UNA ASSOCIACIÓ.	107
1. Legislació:	107
2. Inscripció de tràmits diversos relatius a associacions i federacions.....	107
3. Inscripció de la constitució d'una associació:	108

PRIMERA PART: EL PROJECTE DELS TALLERS DE TREBALL COMUNITARI.

Els Tallers de treball comunitari en la formació de treballadors socials

Els Tallers de Treball Comunitari és una activitat important de l'assignatura Treball Social Comunitari de l'Ensenyament de Treball Social de la Universitat de Barcelona. Amb aquesta activitat es pretén desenvolupar en els participants un seguit de competències de caràcter instrumental que son necessàries en l'exercici professional que coneixem com a treball comunitari.

El Treball Social Comunitari és un conjunt de coneixements disciplinaris que orienten l'abordatge tècnic de situacions socials col·lectives mitjançant l'organització de poblacions. Aquests coneixements teòrics i metodològics orienten els treballadors socials en aquest tipus d'abordatge professional.

A més de coneixements disciplinaris, el desenvolupament de treball comunitari requereix de múltiples competències relacionals i instrumentals. Justament per això, els *Tallers de treball comunitari* és l'activitat docent que pretén desenvolupar dites competències mitjançant la realització d'un treball enfocat que els estudiants desenvolupen en petits i grans grups. Les situacions de treball a resoldre enfronten els equips d'estudiants amb les habilitats relacionals i amb les destreses necessàries per a l'anàlisi, el disseny, l'organització i l'animació d'activitats col·lectives. Les competències que es volen generar mitjançant aquests tallers no es poden transmetre mitjançant els instruments de docència tradicional (la classe magistral, la lectura i l'estudi), sinó que s'han de constituir en l'experiència real o en situacions que imiten dita experiència.

Els *Tallers de Treball Comunitari* és una activitat d'aprenentatge que pretén convertir-se, en la mesura que sigui possible, en experiència significativa per aquells que hi participen. No es tracta solament de modificar els nostres coneixements (saber), sinó que més aviat es pretén mitjançant l'experiència viscuda quelcom més important: un canvi en les formes de mirar els fets col·lectius i l'adquisició de valors i actituds apropiades (ser) així com un aprenentatge d'habilitats/destreses necessàries per l'exercici del treball comunitari (saber fer). En el quadre 1 podem fer-nos una idea de quines són les competències bàsiques que cal desenvolupar per assolir un perfil professional òptim per l'exercici del treball comunitari.

El *Quadern dels Tallers* que teniu a les mans és la guia per a la realització d'aquesta activitat i recull en el seu disseny l'experiència acumulada durant els cursos 2004-05 i 2005-06. El *Quadern dels Tallers de treball comunitari* és una eina per seguir avançant en la construcció d'aquesta proposta d'innovació en la docència de l'assignatura. La nostra pretensió és que el Tallers de treball comunitari sigui un projecte obert a la participació, una

proposta que pot ser canviada i completada per l'experiència dels propis estudiants i per les seves capacitats de creativitat.

Taula 1: Perfil i competències del Treballador comunitari

SABER => CONEIXEMENTS	SABER FER=> HABILITATS /DESTRESSES	SER=> VALORS I ACTITUDS
<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les teories i eines de l'anàlisi global i de la complexitat • Conèixer la perspectiva ecològica i els models teòrics i metodològics que guien l'acció comunitària • Conèixer les funcions professionals en relació al context comunitari • Conèixer les teories del caos, de la incertesa, del risc social, dels canvis socials i dels problemes socials. • Conèixer teoria de xarxes i de moviments socials, per a poder identificar els subjectes individuals i col·lectius • Conèixer les teories i metodologies del treball en grup. • Conèixer la cultura i les tècniques de la mediació. • Conèixer les teories de la comunicació humana • Conèixer mètodes i tècniques participatives • Conèixer el marc institucional de les pràctiques del treball comunitari 	<ul style="list-style-type: none"> • Aprendre a treballar de forma interdisciplinària • Capacitat de construir de forma dialèctica el rol del professional comunitari al llarg de tot el procés. • Aprendre a enfrontar situacions d'incertesa • Capacitat d'improvisar • Capacitat de planificar • Desenvolupar habilitats del diàleg i la transformació dels conflictes • Capacitat de crear estratègies i fer-les viables • Aprendre a delegar i repartir les responsabilitats • Identificar els aprenentatges de les trajectòries de vida com experiències significatives • Posar en pràctica les tècniques d'organització i animació de la participació 	<ul style="list-style-type: none"> • Motivació i confiança en la capacitat pròpia i amb dels altres. • Ganes d'aprendre a autoformar-se i autocapacitar-se • Identificar imatges preconcebudes i intentar modificar la seva actitud • Reconèixer a l'altre per facilitar el diàleg, la gestió i transformació del conflicte • Reconèixer els membres del grup i integrups i fer-ne un autoanàlisi • Predisposició a experimentar • Foment de l'autonomia

Les finalitats del projecte

a. La innovació en els continguts:

Els treballadors socials no tenen suficient amb conèixer formalment la existència de diverses metodologies i tècniques per a l'organització i animació d'activitats col·lectives, sinó que necessiten constituir-les en una mena de "caixa d'eines" útils per a la seva intervenció. Mitjançant els tallers es vol construir la competència en l'ús d'aquestes tècniques, tot convertint-les en procediments i instruments "de caire familiar", que es saben aplicar en situacions concretes.

Aquest aprenentatge és molt important de cara a la concreció dels exercicis i perfils professionals que actualment reclama l'àmbit de la intervenció social: abordatge de situacions socials amb lògiques de projecte capaços de incorporar la participació social.

b. Innovació en la metodologia:

Mitjançant els *Tallers de treball comunitari* incorporem una forma de docència que respon millor als desigs dels estudiants de rebre una formació de tipus pràctic, basada en l'experiència i el més personalitzada possible. La docència prevista remet a pedagogies participatives que tenen com a referent la construcció d'aprenentatges mitjançant el desenvolupament d'experiències significatives (que en Treball Social anomenem com a pràctiques amb objectiu de procés).

La pràctica educativa que proposem tindrà com a referent immediat la següent situació: *un petit grup d'estudiants (8 membres) guiat i animat per un professor/tutor (que es fa càrrec de 4 grups) cerca l'elaboració col·lectiva de propostes de resolució de situacions de treball social mitjançant tècniques que afavoreixen la construcció de comprensions i decisions comuns*. Dita situació docent pretén que las tècniques afavoridores de l'organització i l'animació de la participació i de la creativitat social siguin integrades com a eines útils per a l'exercici professional.

Organització docent i funcionament dels tallers

a. Espai docent

Els tallers s'articulen a l'entorn dels crèdits pràctics de l'assignatura Treball Social Comunitari (6 crèdits teòrics i 1,5 pràctics) i es realitzen en sessions setmanals de dues hores al llarg d'un semestre docent. Les sessions de taller necessàries son 14 i ocupen un total de 28 hores.

Les sessions de taller es realitzen en l'horari preestablert per l'assignatura; els grups, però, també realitzen altres trobades fora d'aquest

horari acadèmic ja sigui per donar continuïtat a tasques que no han estat finalitzades o per a elaborar els registres documentals que d'elles es deriven.

b. Organització dels tallers

L'ensenyament de treball social organitza la docència de l'assignatura de Treball Social Comunitari en 4 grups/classe de 65 alumnes que es desenvolupen en torns de matí i de tarda (2 grups/classe amb 2 professors per a cada torn).

Per a la realització dels *Tallers de treball comunitari*, la docència es reforça amb 2 professors per torn i això permet constituir un total de 16 grups per a cada torn. El suport docent permet que en cada torn un professor realitzi el seguiment de 4 grups de Taller que funcionen de forma estable al llarg de les 14 sessions.

Els professors que realitzen el seguiment dels tallers donen les instruccions inicials, realitzen els aclariments que cada grup necessiti al llarg de la sessió, recullen suggeriments, aporten informacions complementaries entorn de les situacions a resoldre, observen les formes de treball dels grups i els aporten orientacions per al desenvolupament més exitós de la feina, dinamitzen la posada en comú/reflexió final en els darrers 15/30 minuts del taller en el marc del grup classe, etc. Tant mateix, realitzen una avaluació intermèdia i final dels productes materials de cada grup.

c. El funcionament de l'equip docent:

En el projecte d'innovació docent *Quaderns dels Tallers de Treball Comunitari* participen tots els professors de l'assignatura i els de suport dels tallers. A més, s'han afegit altres professors que tenen especial interès en la intervenció comunitària i en la seva connexió amb altres activitats (per exemple comunitats virtuals en xarxa).

El repte del funcionament com a equip d'innovació docent corre paral·lel al repte de desenvolupar els tallers al llarg dels cursos: es tracta d'una oportunitat més de construir una comprensió comú entorn de la intervenció comunitària i la recerca-acció participativa. Aquest repte requereix de reunions sovintejades (setmanals) i de l'ús de les pròpies tècniques entorn de les quals volem generar situacions d'aprenentatge.

d. Avaluació dels tallers en el marc de l'assignatura:

La participació en les activitats dels tallers no és obligatòria, però sí valorada en l'avaluació. Cada un dels grups de treball presentarà a finals del curs un Dossier del treball realitzat que atorgarà fins a 5 punts de la nota de crèdits pràctics de l'assignatura. Per a poder presentar el *Dossier dels tallers* caldrà haver participat com a mínim el 80 % de les sessions (màxim 3 absències). Els estudiants que no poden garantir la seva assistència a les sessions podran realitzar els treballs individuals alternatius que estableix el programa de l'assignatura.

El *Dossier dels tallers* haurà de contenir:

- a) Una descripció, anàlisi i valoració de cada una de les reunions del grup (assistents, objectius de la sessió de treball, dinàmica o desenvolupament de la reunió, avaluació de la sessió i els acords presos)
- b) Recull de la elaboració escrita realitzada en cada un dels tallers.
- c) Valoració general de l'experiència amb apunts entorn del disseny del taller i propostes pel seu millorament.

Tres estratègies per experimentar el treball comunitari

Els tallers els entenem com un espai d'experimentació i segons l'estratègia pedagògica que despleguen es poden distingir tres tipus d'activitats de taller

I. Activitats entorn de la situació docent:

Es tracta d'aconseguir que la participació en els tallers en el marc d'un grup de treball permeti experimentar algunes de les vivències, tasques i reptes d'un grup al llarg d'un procés comunitari. Aquesta línia de treball centra la tasca de dues sessions:

- La primera sessió (Taller 1) es presenta la proposta docent i, posteriorment, es constitueixen els grups d'estudiants. Es vol visualitzar la importància d'organitzar la participació i d'explicitar el projecte professional. En aquesta sessió el projecte *Quadern dels Tallers de treball comunitari* i les seves formes de treball es presenten com a model.
- La darrera sessió en la que es desenvolupa el Taller 11 es destinada a l'avaluació global de l'experiència dels tallers es tracta d'experimentar la importància de la tasca avaluativa per a sistematitzar els aprenentatges i per a millorar en el futur.

II. Recreant situacions de treball comunitari:

És l'estratègia de taller que utilitzarem més habitualment en aquest projecte. Es tracta de transportar els grups de treball d'estudiants a situacions de treball comunitari imaginades però versemblants.

Els tallers 2, 4, 6, 8, 9 i 10 defineixen situacions que serveixen de punt de partida per reflexionar el perfil del professional del treballador comunitari, recrear els seus rols en els processos d'organització comunitària i operar amb els instruments tècnics que permeten organitzar i animar els processos participatius.

III. Una finestra al treball comunitari actual:

Tres sessions (Tallers 3, 5 i 7) aproximaran els estudiants a experiències actuals de treball comunitari mitjançant dues estratègies diferents. Mentre que en el taller 3 i 5 es coneixeran i analitzaran experiències a partir de relats escrits, en el taller 7 es tindrà l'oportunitat de rebre explicacions directes i conversar amb persones implicades en la dinamització de processos d'organització comunitària.

Descripció breu dels tallers

Presentació dels tallers de treball comunitari

La presentació inicial dels tallers als estudiants es realitzarà en la mateixa sessió de classe en que es presenta l'assignatura. En cada un dels grups/classe es vol visualitzar hi ha l'existència d'un grup de professors/es que treballen en equip el projecte de tallers de treball comunitari per aquest motiu seran presents els professors de reforç. Tant mateix, en aquesta primera sessió es planteja als estudiants les dues opcions per constituir els grups de treball: organitzar els grups de manera aleatòria o constituir-los en base a l'afinitat o proximitat relacional entre els estudiants.

Taller 1. *Constitució dels grups de taller*

La primera sessió del grup de taller s'estructura en tres parts que pretenen realitzar una aproximació als reptes de treball que representen els Tallers de Treball Comunitari, la constitució dels grups de treball en els espais respectius, la presentació de les experiències associatives prèvies per part de cada un dels membres del grup, l'establiment d'objectius, de formes de treball i la distribució de responsabilitats.

Taller 2. *El perfil de treballador/a comunitari/a*

Els estudiants han d'identificar, discutir i construir el perfil del treballador comunitari ideal per a la dinamització d'un procés d'organització comunitària. Per a fer aquesta tasca, en la primera part del taller, els grups treballen entorn aquesta qüestió a partir d'un esquema orientatiu i en la segona part del taller s'exposen i contrasten les conclusions de cada un dels grups en el marc del grup-classe amb la dinamització per part d'un o dos alumnes (convenientment assessorats pels tutors/professors).

Taller 3. *Anàlisi de relats d'experiències comunitàries*

En aquesta sessió de treball, es fa una posada en comú i una anàlisi comparativa entorn de quatre relats d'accions comunitàries. Els relats de dites

accions han estat distribuïts prèviament entre els membres del grup (2 persones per cada relat) i això permet que en aquesta sessió de taller es realitzin intercanvis d'explicacions entre els membres del grup entorn dels quatre exemples d'acció. Per realitzar l'anàlisi comparativa es proposa la construcció d'una graella de doble entrada i es plantegen algunes preguntes que guiïn la reflexió grupal.

Taller 4. *La diversitat de punts de vista i el treballador/a comunitari/a*

Es tracta de preparar un rol playing d'una reunió que posarà en escena la diversitat de punts de vista que sobre un mateix fet mantenen persones que ocupen diferents posicions socials (polítics, tècnics de diverses entitats, representants d'associacions, joves, pares, veïns, etc.). Un conflicte entre un grup d'adolescents i un grup de veïns serveix per decantar aquests punts de vista diversos i, a vegades, confrontats. Cada un dels grups prepara dos dels rols a representar en la reunió. Després de la posada en escena, els estudiants debaten i reflexionen sobre la situació representada i intenten establir quines orientacions poden ajudar al treballador/a comunitari/a en l'abordatge professional de situacions semblats.

Taller 5. *El projecte professional del treballador/a comunitari/a*

La realització d'aquest taller requereix d'una lectura prèvia i individual del document "*El grup de dones i barri de Sant Roc (Badalona): un exemple pràctic entorn dels grups d'acció social*". A partir de la informació que aporta aquest document, el grup de Taller haurà d'explicitar quin és el projecte professional subjacent en les explicacions de la treballadora comunitària. Per a realitzar aquest treball també s'ofereixen dos articles complementaris sobre el guió del projecte d'intervenció i el rol i funcions del treballador/a comunitari/a.

Taller 6. *Formalitzar l'organització d'un grup*

Aquest taller pretén provocar reflexió al voltant de l'organització formal d'un grup d'acció comunitària. Es tracta de conèixer els requisits per realitzar la formalització jurídica com a associació i de reflexionar sobre la seva pertinència, pensant en la repercussió en la participació social, en l'audiència o interlocució amb les institucions, en l'accés a recursos públics, etc. El pretext per pensar aquestes qüestions serà encarar l'elaboració dels estatuts d'una associació d'estudiants.

Taller 7. *Experiències i relats en primera persona (2 sessions)*

En la primera part de la sessió un o varis professionals presenten a l'aula una experiència comunitària concreta o, alternativament, la seva trajectòria professional en relació amb la intervenció comunitària. El segon moviment del taller es que els membres de cada grup de taller es reuneixen durant 10 minuts i preparen un seguit de preguntes als professionals. En el tercer moviment, els professionals responen les preguntes dels grups i, per tant, completen les explicacions sobre la experiència.

Taller 8. *Campanya de sensibilització*

El grup de Taller ha de posar-se en el paper de ser el *Grup d'Acció amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers* que participa en un pla comunitari i ha d'elaborar les grans línies d'una proposta de campanya de sensibilització social entorn dels drets dels immigrants (context de la campanya, els objectius de la campanya, els públics destinataris, els mitjans a posar en marxa, el missatge i/o l'eslògan central, etc.).

Taller 9. *Autodiagnòstic en grup (dos sessions)*

En un primer moviment, els grups de taller reflexionen entorn d'una problemàtica social que els afecta. En el nostre cas, ajudant-se de tècniques per a l'elaboració d'un autodiagnòstic es tracta de identificar els factors i processos que condicionen el procés d'emancipació dels joves. En un segon moviment, els grups posen en comú les seves elaboracions servint-se de tècniques de classificació i ordenament de les variables explicatives (diferenciant entre els factors interns al propi col·lectiu de joves i els factors externs; connectant gràficament els arguments, etc.). El tercer moviment cal realitzar un esboç de projecte per millorar aquesta situació.

Taller 10. *Organitzar la participació en grups grans*

En aquest taller es tracta de posar-se en el lloc d'un grup de treball format per activistes i professionals i elaborar una proposta d'organització d'una reunió de barri tenint en compte tots aquells elements que poden afavorir el seu èxit: la convocatòria, el disseny de la reunió, l'estratègia per afavorir la participació en aquesta reunió, etc.

Taller 11. *Autoavaluació dels tallers de treball comunitari*

En aquesta sessió els grups realitzen una avaluació final dels tallers en el marc del programa de l'assignatura. Aquest taller permet conèixer instruments d'avaluació qualitativa mitjançant l'aplicació d'una proposta que facilita la reflexió sistemàtica entorn del projecte i del procés grupal. Partint de les impressions personals, aquestes es van objectivant com a fruit d'una reflexió sistemàtica i del contrast amb el grup. El resultat d'aquesta avaluació servirà tant mateix per millorar el projecte d'innovació docent.

SEGONA PART: EL QUADERN DELS TALLERS

Taller 1. Constitució dels grups de taller

1. Contextualització del sentit del taller

En l'inici de l'experiència dels tallers de treball comunitari, us demanem que treballeu entorn de la constitució del vostre grup de treball. Per tal que aquest procés avanci adequadament cal atendre una sèrie de qüestions organitzatives, però també que en el grup pugueu reconèixer la singularitat de cada un de vosaltres i que tots plegats pugueu posar en comú la vostra mirada i posicionament davant el treball comunitari, el vostre bagatge associatiu, etc.

Tal com succeeix en el treball comunitari, el treball el grup esdevindrà un instrument per a realitzar les activitats però també una finalitat en si mateix. En els tallers no volem obtenir un resultat qualsevol sinó un resultat que només es pot obtenir al llarg d'un procés de treball en grup. Es tracta d'adonar-se que no és tan important l'aprenentatge dels continguts que es treballin en els tallers com també aprendre a treballar en grup tenint en compte que es tracta d'una habilitat bàsica per l'exercici del treball comunitari

2. Objectius docents

- Afavorir l'organització de grups de treball estables de 8 persones a través dels quals es realitzaran les activitats dels tallers de treball comunitari.
- Ajudar a identificar els aspectes importants en un procés de constitució d'un grup.

3. Descripció de la situació docent

En aquesta primera sessió es tracta de prendre consciència de la situació real d'inici del projecte de tallers de treball comunitari i aprofitar els paral·lelismes que es poden establir amb l'inici d'una situació de treball comunitari per a dotar l'activitat d'un cert component experiencial.

4. Mètodes i activitats

Aquesta primera sessió de treball es desenvoluparà en dos moments:

4.1. Presentació dels tutors/es i distribució dels grups en les aules.

4.2. Constitució dels grups de treball i treball entorn de les qüestions següents:

- a) Poseu en comú la informació del “projecte dels tallers” lliurat prèviament.
- b) Penseu en l’organització del grup i repartiment de responsabilitats. S’aconsella que en cada un dels tallers hi hagi dos membres del grup (torn rotatiu) que assumeixin la tasca de dinamització de l’activitat del grup i d’elaborar el treball escrit encomanat. Aquesta primera sessió ja ha de ser registrada.
- c) Contrast de les experiències associatives prèvies dels membres del grup: heu d’intercanviar les vostres experiències organitzatives o associatives i la vàlua que trobeu en elles, els efectes o impacte que penseu han tingut en vosaltres, etc.
- d) Aneu pensant un nom per al grup. Si no teniu temps, cadascú pot anar pensant propostes a discutir en properes trobades del grup de taller.

5. Materials de referència

Document “*Els Tallers de treball comunitari*”

6. Qüestions per a continuar el debat

- Quines avantatges tenen les estratègies de grup enfront les estratègies individuals?
- Quines dificultats/problemes us heu trobat en les vostres experiències de grup?

7.-Per aprofundir en el tema

CEMBRANOS, F.; MEDINA, J.A. (2003): **Grupos inteligentes. Teoría y práctica del trabajo en equipo**, Madrid, Educación Popular.

És un manual imprescindible per a aquells que volen aprendre a treballar en equip.

BARBERO, J.M. (1996): *El treball social, els subjectes col·lectius i la innovació. a Viure el Treball Social*, Girona, Ajuntament de Girona.

Obra de fàcil lectura. En la part del llibre recomanada, l'autor presenta el treball social com un conjunt integral de processos que requereix de la constitució i funcionament en equip per a fer efectiva la seva integralitat. Tractant-se d'una obra reflexiva molt propera a l'exercici de la professió, ens presenta de manera viva els debats preocupacions dels treballadors socials.

Taller 2. El perfil de treballador/a comunitari/a.

1. Contextualització del sentit del taller

Serveixo per a fer treball social? Podria desenvolupar el rol de treballador/a comunitari/a? Un treballador social neix o es fa? En aquest taller no es pretén contestar aquestes preguntes de manera directa, però sí ajudar a reflexionar entorn de les característiques ideals d'un treballador/a comunitari/a. Llavors cada un dels participants en el taller tindrà l'oportunitat d'identificar les seves potencialitats i les seves debilitats.

2. Objectius docents

- Afavorir la reflexió entorn del perfil del treballador/a comunitari/a
- Conèixer una forma de desenvolupar un taller participatiu.

3. Descripció de la situació de partida

3.1. El supòsit de partida:

“En el barri de la Xarranca de Tolosa del Vallès es desenvolupa un Pla Comunitari. El Comitè Directiu del Pla (un grup-motor format per 12 representants) ha de posar-se d'acord per definir un perfil que ajudi a seleccionar un candidat a treballador/a comunitari/a i no sembla que sigui fàcil aquest acord. El tema és delicat perquè varis membres no voldrien que una de les administracions defineixi, de manera unilateral, les característiques d'aquest professional. En la darrera reunió d'aquest Comitè Directiu es va dir: entre tots, si sabem treballar, arribarem a definir un perfil més adequat, de consens, i evitarà problemes en el futur. Es va decidir que una petita comissió elaborés una proposta de sessió de treball o taller per definir aquest perfil de manera participativa. La proposta que van presentar es va considerar tant interessant que el Comitè Directiu va acordar que es podia aplicar fent participar a tot el Consell del Pla Comunitari (del que formen part 45 persones)”.

3.2. Heu d'imaginar que sou membres del Consell del Pla Comunitari i realitzar el taller conforme al disseny que ha proposat la comissió.

3.3. L'objectiu de l'activitat és elaborar els criteris que ha de tenir en compte el Comitè Directiu per a la selecció d'un candidat a treballador/a comunitari/a.

4. Mètodes i activitats

La proposta de sessió de treball o taller proposat per la comissió encarregada és el següent:

4.1. Primera part: treball en grups petits

a) El grup realitzarà, en primer lloc, una pluja d'idees entorn del perfil del treballador/a comunitari/a. No oblideu que la pluja d'idees ha de realitzar-se amb plena llibertat (no cal seguir un ordre en la pluja), sense debat o discussió grupal, anotant totes les opinions o idees. Més tard decidireu que fer amb aquestes idees.

b) El grup desenvoluparà i/o precisarà les idees: mitjançant el debat en grup heu d'analitzar les idees apuntades, aclarir-les (que tothom les entengui), avaluar si son pertinents, seleccionar aquelles que siguin més consistents, completar-les, etc.

c) Es convenient que prengueu en consideració que aquest perfil pot tenir diverses dimensions:

1. Característiques personals,
2. Estils relacionals i comunicatius desitjables,
3. Formació tècnica i habilitats desitjables ,
4. Experiències personals útils,
5. Preocupacions, inquietuds, il·lusions, cosmovisions (comprensió del món), ideologia, motivació, etc.
6. Altres que sorgeixen durant la pluja d'idees.

d) Les idees clares les heu d'enunciar breument i traslladar-les en lletres de retolador gruixut a fulls A4. Les idees classificades en cada una de les dimensions poseu-les en fulls diferents. Posteriorment, les haureu de col·locar en la paret i s'hauran de poder-se llegir a una distància de 3 o 4 metres.

4.2. Segona part: Posada en comú dinamitzada per dos estudiants i el suport del tutor/a.

a) Els grups s'apleguen junts en l'aula que us indiqui el tutor de Tallers corresponent.

b) Seguint l'ordre de les dimensions del perfil, un portaveu de cada grup llegeix les seves propostes i, si cal, anirà realitzant els aclariments oportuns per assegurar que s'entén correctament per part de l'auditori. A mesura que es van enunciant les idees es van penjant en un mural.

c) Un cop aclarides les propostes de cada grup, cada persona disposarà de 10-12 vots (depèn si es consolida la categoria "altres") per seleccionar aquelles dos propostes de cada categoria o dimensió que li semblen més importants en el perfil d'un treballador/a comunitari/a.

- d) Es fa un repàs col·lectiu dels resultats i disposareu dels criteris del perfil del treballador comunitari que acumulen més adhesió entre nosaltres.

5. Materials de referència

Aquest taller no requereix cap material complementari perquè vol treballar exclusivament amb les vostres preconcepcions i visions entorn del treball comunitari.

6. Qüestions per a continuar el debat

- L'exercici del treball social requereix de compromís de tipus personal per part del professional ?
- El treballador comunitari és un professional molt autònom o té les seves activitats molt preestablertes per la institució?

7.-Per aprofundir en el tema

LLOBET, M.; CORTÈS, F.; ALEMANY, R.; AINSA, C. (2004): *Investigación en Trabajo Social Comunitario: la construcción de prácticas participativas*, en: **Servicios Sociales y Política Social**, num. 66, Madrid, Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social.

Un grup de professors de treball social expliquen en aquest article l'experiència d'investigació-acció que han desenvolupat conjuntament amb professionals dels serveis socials del barri de St. Antoni de Barcelona, del barri de Can Parellada de Terrassa i de la Mancomunitat de la Plana. En aquesta investigació, en la que s'han reconstruït fins a 18 relats d'experiències d'organització comunitària desenvolupades a la dècada dels 90 i principis del 2000, es fa una aproximació al perfil del treballador/a comunitari/a a partir de les reflexions de les persones entrevistades.

Taller 3. Anàlisi de relats d'experiències comunitàries (2 sessions)

1. Contextualització del sentit del taller

En aquest taller us proposem realitzar una primera aproximació a experiències d'organització comunitària que s'han desenvolupat els darrers anys a Catalunya a partir de la lectura i anàlisi de quatre relats d'experiències. Pretenem que les explicacions teòriques que es desenvolupen en altres espais de treball de l'assignatura puguin ser contrastades i exemplificades amb experiències pràctiques. A vegades és necessari reflexionar sobre el que s'hauria o es podria fer, però sense perdre de vista que les innovacions parteixen de prendre en consideració allò que ja s'està fent, els contextos i circumstàncies reals que influeixen els exercicis professionals, etc.

2. Objectius docents

- Aproximar als estudiants a quatre experiències d'organització comunitària
- Desenvolupar capacitats d'anàlisi comparativa de processos d'organització comunitària

3. Descripció de la situació docent

En aquest taller es proposa una activitat que pretén activar les habilitats d'estudi, anàlisi i reflexió dels estudiants. Es tracta, doncs, d'aprendre a desenvolupar algunes de les activitats pròpies d'un procés d'investigació a la vegada que es reflexiona sobre les potencialitats, dificultats i límits de la pràctica del treball comunitari. La lectura, el treball i el debat entorn de quatre relats d'experiències d'intervenció comunitària han de conduir aquest aprenentatge.

4. Mètodes i activitats

Aquest taller es desenvoluparà durant dues sessions de treball:

4.1. Primera sessió:

a) En aquesta primera sessió del Taller cada grup ha de treballar 4 relats d'experiències de Treball Comunitari: *“Torre Gironella”*, *“Apropem-nos”*, *“Nasaco”*, *“Pla Comunitari de Trinitat Nova”* (veure annexos)

b) Per treballar aquestes 4 experiències hem de recórrer al treball cooperatiu: en cada grup de taller es formaran 4 subgrups i us distribuïreu els relats.

c) El treball dels subgrups serà el següent:

- Llegiu detingudament l'experiència que us ha tocat i tracteu de comprendre-la correctament; debateu, si convé, sobre ella.
- Elaboreu una síntesi descriptiva de l'experiència que us ajudi a preparar l'exposició de l'experiència a la resta de membres del grup.
- Definiu els aspectes que recull el següent guió:

1. Iniciativa del procés (de qui o quins procedeix)
2. Grup motor (identificar composició).
3. Participació dels serveis socials.
4. Tipus de projectes de millora que s'impulsen.
5. Nivell de participació de les poblacions.
6. Valoració de l'experiència.

4.2. Segona sessió:

a) Heu de fer una roda d'intervencions en la que els membres de cada subgrup expliquin a la resta de membres l'experiència de Treball Comunitari que han analitzat en la primera sessió del Taller (utilitzant la síntesi de cada experiència elaborada abans). Feu preguntes fins que les explicacions de cada experiència us deixin satisfets.

b) A partir d'aquest intercanvi d'experiències heu d'elaborar unes conclusions de grup tot utilitzant els següents instruments d'anàlisi:

- Elaboreu un quadre de doble entrada que posi en relació els quatre guions elaborats en la primera sessió.
- Reflexioneu i debateu entorn de les següents qüestions:

-En quina mesura condicionen el procés comunitari els actors que apareixen com a grups promotors (el tipus d'actors i el seu nivell d'implicació, les seves d'estratègies amb el poder institucional, etc.) ?

-Valoreu la importància de la participació dels serveis socials en els processos comunitaris? Quin rol hi poden jugar? Penseu en estratègies a desenvolupar en el marc de l'organització per potenciar la implicació dels serveis socials en les dinàmiques comunitàries.

-Perquè és important la participació de les poblacions afectades per les situacions socials que es volen millorar a través del procés comunitari? Penseu en algunes estratègies per tal de fomentar aquesta participació en les experiències explicades.

c) Possada en comú del treball a l'aula (20 minuts)

5. Materials de referència

Podeu trobar els relats de les 4 experiències al dossier electrònic.

6. Qüestions per a continuar el debat

- Coneixeu altres experiències d'organització comunitària que vulgueu compartir amb els vostres companys?

7.-Per aprofundir en el tema

MARTÍ,J.; PASCUAL,J.; REBOLLO,O. (COORD.) (2005): *Participación y desarrollo comunitario en medio urbano. Experiencias y reflexiones. En: Construyendo ciudadanía*7. Madrid, Lepala editorial/Cimas.

Es tracta d'un llibre en el que practicants, sistematitzadors i teòrics de l'acció comunitària (tècnics de l'administració local, treballadors comunitaris, professionals del món associatiu i universitaris implicats en la pràctica transformadora) relaten i analitzen experiències de transformació urbana que volen afavorir processos d'inclusió social, econòmica i política.

CORTÈS, F. (2003): *Una aproximació als plans comunitaris: una manera d'organitzar la comunitat per promoure processos de desenvolupament local. Revista de Treball Social num. 172*. Barcelona, Col·legi Oficial DTS i AS de Catalunya.

Aquest article dóna compte del que pot donar de si l'anàlisi comparativa d'experiències d'organització comunitària cara a poder conèixer la naturalesa d'aquests processos.

Taller 4. La diversitat de punts de vista i el treballador/a comunitari/a.

1. Contextualització del sentit del Taller

En aquest taller us convidem a imaginar que viviu una situació de conflicte en un barri. Per aproximar-vos a aquesta situació tal com faria un treballador/a comunitari/a haureu de considerar la multiplicitat de punts de vista existents en aquest espai social d'intervenció. Així el treballador/a comunitari/a podrà reconstruir la complexitat que connecti o articuli els diferents punts de vista, fugir de proposar una sola interpretació i adoptar punts de vista alternatius.

2. Objectius docents

- Provocar una reflexió entorn la diversitat de punts de vista que es donen en les situacions socials que els treballadors comunitaris pretenen abordar.
- Afavorir la reflexió entorn del paper que es correspon amb una intervenció de caràcter professional.

3. Descripció de la situació de partida

“En el barri de La Xarranca de Tolosa del Vallès¹, s’han manifestat problemes de convivència entre un grup d’adolescents i un grup de veïns. La situació desencadenant d’aquest conflicte ha estat l’actuació d’un grup d’adolescents que, en els darrers mesos, tenien com a lloc de trobada una plaça bastant tancada del barri (rodejada de 4 blocs amb aproximadament 200 habitatges). Els veïns de la plaça diuen que aquests nois son d’altres zones del barri però no d’aquells blocs i que han ocasionat múltiples molèsties d’ençà que (fa uns 6 mesos) van prendre la plaça com a lloc d’estada: crits (fins i tot en hores del vespre), soroll de patins, deixen brutícia escampada, algun veí diu que fumen porros, que sovint hi son a les hores de classe de l’institut proper, etc. La gota que ha fet vessar el got ha estat els esdeveniments del darrer cap de setmana: la nit de dissabte a diumenge, una nit força freda, sembla que els nois d’aquesta colla van obrir tres cotxes i van passar la nit a dins d’ells ocasionant algun desperfecte (les bateries van quedar buides de tenir el llum interior encès) i brutícia de fumar, etc. Els veïns directament afectats i altres que ja estaven enrabiats de la seva presència s’han adreçat a l’Associació de Veïns i aquesta a l’Alcalde de Tolosa dient que la situació no pot continuar així. A més, els veïns han fet una denúncia als mossos d’esquadra manifestant que el Tribunal de Menors hauria de posar-se en el tema, etc.

---

¹ Barri que compta amb 23.000 habitants dels 111.000 del conjunt de Tolosa i és el més important espai residencial de classes treballadores de la ciutat.

Com a resultat de les primeres converses, l'Associació de Veïns de La Xarranca, amb la conformitat de l'Alcalde, ha decidit convocar una reunió d'àmplia participació amb l'objectiu d'abordar la problemàtica. A aquesta reunió han acudit les següents persones o representants: membres de l'Associació de veïns, algun dels veïns afectats directament, el regidor de barri, el director de l'institut, algun dels nois de la colla (que nega haver participat en els fets), algun dels pares d'aquests nois, el cap de la Policia Municipal i, es clar, el treballador/a social que està dinamitzant un Pla Comunitari en el barri”.

4. Mètodes i activitats:

Aquest taller es desenvoluparà en quatre parts: la primera d'elles, consistirà en un treball en grups petits; la segona consistirà en la representació teatral d'una reunió (dramatització mitjançant un *rol playing*); la tercera consistirà en un debat obert entorn de la representació (roda d'intervencions). Per acabar, cada grup de treball elaborarà una síntesi de l'activitat i elaborarà algunes conclusions entorn de l'actuació professional d'un treballador comunitari.

4.1. Treball en grup: 45 minuts

a) Una vegada heu llegit amb atenció la situació de partida, cada grup de Taller ha de reflexionar sobre la visió que els diferents actors presents en la reunió tenen sobre la situació que es presenta i ha d'acordar quin és el punt de vista que defensaria en la reunió convocada. Poseu-vos “en el seu lloc” i tingueu en compte que el seu punt de vista està relacionat amb la posició social o rol que cada actor ocupa i que es correspon amb interessos o inquietuds diferents.

Un cop heu establert el punt de vista del vostre personatge, també heu de fer un intent de preveure quins poden ser els interessos i/o inquietuds dels altres agents/actors i, sobretot, definir el punt de vista del treballador/a comunitari/a.

b) Elaboreu/ordeneu les idees. El quadre que us presentem us pot ajudar a elaborar/ordenar idees. En primer lloc, heu d'elaborar quines poden ser les inquietuds-interessos que poden haver-hi darrera dels punts de vista defensats per cada un dels actors; en segon lloc, heu d'establir quin serà el punt de vista de l'actor que un membre del vostre grup ha de representar en el *rol playing* de la reunió; en tercer lloc, heu d'establir el punt de vista del treballador/a comunitari/a encara que no tingueu que representar-lo.

Actors	Inquietuds/Interessos (de tots els actors)	-Punts de vista de l'actor que us ha tocat representar al grup. -Punt de vista del treballador comunitari (tots els grups)
Membre de l'Associació de Veïns		
Veí/na afectat/da		
Regidor/a de barri		
Director/a de l'IES		
Noi/a de la colla		
Pare/mare del noi		
Cap Policia Municipal		
Treballador/a comunitari/a		

c) Cada grup de Taller elegeix una persona per representar el rol que us ha tocat en la reunió convocada.

4.2. Representació d'una reunió (format teatral; representació durant 20 minuts amb assistència de tota l'aula com a públic)

Escenificació (dramatització) del moment de la reunió convocada en el que el treballador social exposa els motius de la reunió i s'inicia una roda d'intervencions dels diversos agents assistents per aclarir els esdeveniments i exposar els punts de vista sobre problemes i solucions.

[Descans de 5-7 minuts]

4.3. Debat i reflexió sobre la situació escenificada (plenari de tota l'aula, reproduint format d'assemblea; 30 minuts)

Es realitza una roda d'intervencions entorn de la representació i s'intenta establir/acordar quines orientacions generals podrien ajudar al treballador/a comunitari/a en el abordatge professional de la situació (Quin ha de ser el punt de vista professional? Que pretén, desitja o espera de la reunió? Que ha d'intentar aconseguir de la reunió?).

4.4. Síntesi i conclusions del debat (Treball en grups de 6-8 persones durant 10 minuts)

S'ha d'elaborar una síntesi i unes conclusions sobre la situació representada, sobre el punt de vista i el posicionament professional.

5 . Materials de referència:

En aquestes separates de text que adjuntem, en primer lloc, s'argumenta la necessitat de considerar la multiplicitat de punts de vista, i en segon lloc, s'explica la tècnica del Rol Playing, utilitzada per posar en comú el treball dels subgrups.

La multiplicitat dels punts de vista i el treballador/a comunitari/a

---

Tomar en consideración la multiplicidad de puntos de vista y de actores que coexisten en el espacio social en que intervenimos. Frente a las sociedades cerradas de principios del siglo XX y al sistema de pensamiento rural que generaban realidades vitales y visiones parecidas, la sociedad actual (caracterizada por la movilidad social y geográfica, la urbanización, las comunicaciones, las especializaciones, etc.) produce una coexistencia o yuxtaposición de universos sociales diferentes. C. Bachmann y J. Simonin (1981) señalan que la multiplicación, la diversificación y la relatividad de los puntos de vista es una de las características fundamentales de la sociedad actual: "Las realidades se diversifican y por ello los marcos de interpretación se multiplican dado que las identidades, las visiones, las ideas están ligadas a las posiciones que ocupan las personas". Según estos autores, considerar seriamente la existencia de esa pluralidad de universos sociales, permite dar cuenta de un dato fundamental de la experiencia profesional: la Intervención Social se encuentra en medio de racionalidades diferentes. El profesional de la intervención social se encuentra al lado de la vivencia del usuario del marginado, del hombre de la calle; pero, también, se encuentra dentro de su mundo

---

---

profesional, el de los técnicos; y, además, debe articular estos dos anteriores aspectos con el mundo de los empleadores, de los políticos, etc. y, finalmente, para aclarar su intervención debe acercarse a las ciencias sociales que, a veces, tienen lógicas diversas. El reto del trabajador comunitario es, entonces, partir de la pluralidad de puntos de vista e intentar una forma de intervención que intente captar, conocer, las explicaciones de las situaciones que realizan los sujetos, las poblaciones, los políticos. Conectar estos universos, articularlos, acercarse a la variedad y reconstruir la complejidad que conecte o articule los puntos de vista, huir de proponer una sola interpretación y adoptar puntos de vista alternativos.

Role playing o juegos de rol:

Es una dinámica de análisis de la realidad que también se suele aplicar en el trabajo con grupos pequeños. Se trata de reproducir situaciones y problemas cotidianos, representando una escena en la que cada participante asume y encarna lo más fielmente posible un papel o rol determinado. Después de la actuación, el grupo analiza y discute acerca de lo vivenciado, con el fin de profundizar en las motivaciones y posibles factores que intervienen en los comportamientos, actitudes y reacciones de la gente. (M. Basagoiti; P. Bru, 2000).

Utilizan la representación teatralizada de una situación de la vida cotidiana como soporte para el análisis y la discusión de grupo. Se trata, en efecto, de representar una situación problema que tiene que ver con las relaciones entre las personas que ejercen roles diversos. Esta representación servirá posteriormente al grupo como experiencia común vivida, su análisis le proporcionará hechos, sentimientos y actitudes para profundizar su comprensión de los fenómenos relacionales y psicológicos. Esta técnica es válida en las reuniones cuyo objeto es resolver un problema o en los grupos que persiguen la formación de sus miembros en relaciones humanas (...) La característica esencial del juego dramático es su espontaneidad. Es decir que la situación es representada con una preparación y un guión previos mínimos (C. de Robertis; H. Pascal, 1994).

---

6. Qüestions per a continuar el debat

- El treball comunitari pot ser una estratègia útil per a promoure el civisme?
- Cal col·laborar amb la policia per a garantir l'ordre públic?
- Quan els problemes es fan explícits s'obren oportunitats per al treball social?

7.-Per aprofundir en el tema

Atraco perfecto (The killing), 1956, STANLEY KUBRICK.

Extraordinària pel·lícula de cine negre que destaca la manera de narrar un robatori en un hipòdrom. Es presenta la visió de cada un dels protagonistes davant els mateixos fets i en el mateix temps. Es pot valorar la diversitat de les diferents mirades, la subjectivitat davant d'una mateixa realitat i l'avantatge de la mirada global que integra les diferències per a fer-se una idea més completa de la història. L'únic que pot veure totes les versions i compondre la seva pròpia història és l'espectador.

GUBA, E. I LINCOLN, Y. (1994) *Competing paradigms in qualitative research*. Dins de DENZIN, N. I LINCOLN, Y.S. (EDS) **Handbook of Qualitative Research**, Londres, Sage.

Una presentació comparada de les diferents paradigmes existents en l'aproximació a la realitat social, i algunes de les seves implicacions i derivacions. Molt interessant veure la comparació del que podria ser una aproximació positivista o post-positivista (la tradicional que es sol ensenyar en mètodes i tècniques d'investigació social) i la de teoria crítica o constructivista (una aproximació més utilitzada en Treball Social Comunitari). En el **quadre de síntesi** que segueix podeu observar alguns dels requeriments pel professional, en termes de valors, formació, posicionament de la veu del professional, etc.

Quadre de síntesi:

Tema	Positivisme	Post-positivisme	Teoria crítica	Constructivisme
Objectiu	explicació: predicció i control		crítica i transformació, restitució i emancipació	comprensió i reconstrucció
Naturalesa del coneixement	Hipòtesis verificades com a fets o lleis	Hipòtesis no falsificades, probables fets o lleis	Visions del procés històric o estructural	Reconstruccions individuals sobre les que s'intenta crear consens
Acumulació del coneixement	Acumulació de peces, generalitzacions i enllaços "causa-efecte"		Revisionisme històric: acumulació per similitudat	Reconstruccions més informades i sofisticades a partir de l'experiència
Valoració de la qualitat de l'aproximació	Rigor i fortalesa metodològiques, validesa interna i externa, objectivitat		Estímul per l'acció, situacionisme històric	Confiança i autenticitat
Valors de l'investigador i context	Exclusos, es denega la seva influència en una bona investigació (aquesta ha de ser "objectiva")		Inclusos, de fet són formatius. Molts aspectes de la realitat són en major o menor grau una construcció social, per això cal fer explícits els valors sobre els que es fonamenta. No es pot fer una aproximació "objectiva".	
Veu del professional	Científic "desinteressat", com un informador per qui pren les decisions o el polític corresponent		"Professional transformatiu" com activista	"Participant apassionat" com facilitador d'un procés de reconstrucció de múltiples veus
Formació	Tècnica i quantitativa; basada en teories substantives	Tècnica, quantitativa i qualitativa, basada en teories substantives	Resocialització, història, tècniques qualitatives i qualitatives, apoderament	

SCHWANDT, T. (1994): *Constructivist, Interpretivist Approaches to Human Inquiry*. A: DENZIN, N. I LINCOLN, Y.S. (EDS), **Handbook of Qualitative Research**, Londres, Sage.

En aquest capítol de la mateixa obra ens trobem amb una major immersió en el que serien els paradigmes constructivistes i interpretivistes (dins els que l'autor inclou la teoria crítica) fent també referència a alguns problemes associats a aquests paradigmes.

Taller 5. El projecte professional del treballador/a comunitari/a

1. Contextualització del sentit del taller:

Els professionals de la intervenció social desenvolupem accions guiades per determinats objectius que sovint no són els mateixos que mobilitzen a la resta d'actors socials presents en una comunitat.

Al llarg de l'acció comunitària es produirà un diàleg entre els projectes (escrits o no) dels diferents actors i s'anirà produint una apropiació dels diversos projectes existents o d'algun d'ells.

2. Objectius docents:

- Analitzar la planificació, la posada en marxa i el desenvolupament d'un procés d'organització social.
- Identificar el projecte professional del treballador comunitari mitjançant l'anàlisi de la seva intervenció
- Analitzar els beneficis de la participació de les poblacions per la millora de les situacions i/o problemàtiques socials.
- Analitza si els processos de transformació social poden esdevenir experiències vitals per a les persones participants.

3. Descripció de la situació docent

Els estudiants heu de llegir un relat professional que dóna compte de la dinamització d'un grup de dones que participen en un pla comunitari. La informació que comunica aquest document us ha de permetre descobrir el projecte que sosté i orienta la intervenció de la treballadora social.

4. Mètodes i activitats:

4.1. En primer lloc es tracta de llegir i debatre el document ***“El grup de dones del barri de Sant Roc (Badalona): un exemple pràctic entorn dels grups d'acció social”*** (veure annexos).

4.2. A partir de la informació que teniu, explíciteu els objectius del projecte professional del Treballador/a comunitari/a .

Objectius	¿Quins són els objectius del professional? (si considereu oportú, diferencieu
-----------	---

	objectius a curt, mig i llarg termini) ¿Quina relació guarden aquests objectius amb la naturalesa o les característiques del barri i del grup de dones?
--	--

4.3. Identifiqueu quines son les estratègies metodològiques i les actituds d'intervenció utilitzades pel professional. Tingueu present tant el nivell micro de la intervenció, basada en la dinamització i acompanyament del grup motor, com en el nivell més macro, pel què fa a la connexió i enfortiment del procés col·lectiu a través del Pla comunitari de barri.

Mètodes, activitats, relacions.	¿Quines tasques concretes desenvolupa el treballador/a comunitari/a entorn d'aquest grup, com les organitza i amb quines metodologies? ¿Quines actituds d'intervenció adopta la treballadora social? ¿Quina relació guarden dites activitats, formes organitzatives o de funcionament, mètodes i actituds de la professional amb els objectius especificats? ¿Quins beneficis específics es pretén es segueixin del desenvolupament d'aquestes estratègies?
---------------------------------	--

4.4. Possada en comú del treball a l'aula (20 minuts)

5 . Materials de referència:

Per realitzar el taller és imprescindible la lectura del document *“El grup de dones del barri de Sant Roc (Badalona): un exemple pràctic entorn dels grups d'acció social”* (veure annexos).

També és recomanable la lectura de l'article: PLANAS,F.; PRAT,N. (2004): *San Roc: generando vínculos comunitarios para la transformación de un barrio en desventaja. Servicios Sociales y Política Social nº 67*, Madrid, Consejo General de Colegios Oficiales de DTS. Aquest article el trobareu a la carpeta “Documents d'interès” del dossier electrònic.

6. Qüestions per a continuar el debat

- Que penses de la presència de la dona en el desenvolupament de projectes col·lectius?
- La presència de la dona en els projectes col·lectius pot tenir repercussió o incidència en les relacions de gènere?

7.-Per aprofundir en el tema

ANDER-EGG, E. (1989): **Introducción a la planificación**, Buenos Aires, Humanitas.

Accesible als no iniciats. Aquesta obra proporciona elements i nocions bàsiques sobre planificació i realitza un esforç per adaptar les tècniques de planificació a les tasques específiques de la planificació local i del treball social.

Taller 6. Formalitzar l'organització d'un grup

1. Contextualització del sentit del taller

El Treball Comunitari és una tasca de constituir grups al voltant de l'elaboració i posada en marxa d'un projecte de desenvolupament social. Per tal de poder sostenir aquest procés de construcció col·lectiva, sovint cal definir les formes de funcionament del grup per tal de convertir-lo amb una organització democràtica, reconeguda socialment i amb capacitat operativa. Aquesta formalització de l'organització d'un procés comunitari no s'ha de fer necessàriament, ni molt menys, a través de la constitució d'una associació. Però, en tot cas, el repte de la definició dels estatuts (un dels requisits per tal de poder inscriure l'associació) és una bona oportunitat per a que el grup faci explícit els objectius de l'acció social que vol desenvolupar i defineixi el seu model organitzatiu.

2. Objectius docents

- Aprendre a definir els objectius i formes de funcionament d'una organització.
- Aprendre a elaborar els estatuts d'una associació.

3. Descripció de la situació docent

En aquest taller volem que us feu càrrec de les qüestions a tenir en compte en la tasca de formalitzar l'organització del grup d'acció comunitària a partir de fer l'exercici d'elaborar un esborrany d'estatuts d'una associació d'estudiants universitaris.

4. Mètodes i activitats

4.1. Per tal de facilitar la tasca, presentem a continuació, una taula dels continguts que s'han de concretar en uns estatuts. De manera prioritària, heu de treballar els cinc primers apartats.

Denominació:	<ul style="list-style-type: none"> - La denominació de les associacions ha de fer referència a les finalitats estatutàries de l'associació o a l'objecte principal i algun nom que la singularitzi. - No són admissibles les denominacions que consisteixin exclusivament en l'expressió d'un territori, que indueixin a error respecte a la naturalesa de l'associació, en especial mitjançant l'adopció de paraules o conceptes propis de persones jurídiques diferents, que incloguin expressions contràries a les lleis o que atemptin contra el dret de les persones. - La denominació de l'associació no pot coincidir amb la d'una altra entitat preexistent ni assemblar-s'hi tant que indueixi a confusió sobre la identitat de
---------------------	---

	<p>l'associació.</p> <p>- Les associacions poden tenir símbols d'identificació.</p>
Domicili:	S'ha de fer constar el domicili principal (cal indicar-ne el carrer, el número i la localitat) i, si fos el cas, altres locals de l'associació.
Objectius:	S'han de fixar les finalitats que es proposa servir l'associació, redactades com més concretament i clarament millor. No s'hi poden incloure fins propis de figures que no siguin associacions (corporacions públiques, societats mercantils, societats civils) ni fins propis d'associacions que es regeixin per lleis especials (religioses, polítiques, sindicals i esportives amb competicions oficials; cooperatives, mutualitats, associacions administratives de propietaris, entitats urbanístiques, etc.).
Àmbit:	S'ha d'especificar l'àmbit d'acció territorial en què l'associació desplega principalment les seves funcions. La Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques és competent per resoldre sobre la inscripció en el Registre d'aquelles associacions que exerceixen principalment les seves funcions a Catalunya. Si l'àmbit sobrepassa Catalunya, l'expedient s'ha de resoldre al Ministeri de l'Interior, al qual la Direcció General trametrà la documentació
Òrgans directius i forma d'administració:	És preceptiva l'existència de dos òrgans: l'assemblea general, integrada per tots els socis, i la junta directiva, els càrrecs de la qual (necessàriament un president, un secretari i un tresorer) s'han d'especificar. Aquests càrrecs només poden ser ocupats pels socis elegits en l'assemblea corresponent. S'han de regular les competències i el funcionament de l'assemblea general ordinària i de l'extraordinària, com també l'estructura de la junta directiva. No és necessària una segona convocatòria. També es poden constituir comissions o grups de treball.
Admissió i pèrdua de la qualitat de soci:	Cal establir-ne les normes concretes que regulen l'admissió i la pèrdua de la qualitat de soci i determinar l'òrgan directiu que se n'encarregarà.
Règim disciplinari:	S'ha d'especificar el procediment general del règim disciplinari.
Drets i deures :	S'han d'esmentar tots, sense ometre el de veu i vot de tots els socis a les assemblees generals i el d'elegir i ser elegits membres de la junta directiva (llevat que la seva condició sigui merament honorífica).
Procediment de modificació dels estatuts:	Cal establir el procediment per modificar els estatuts, que sempre s'ha d'acordar en assemblea general.
Patrimoni fundacional:	Cal especificar la quantitat concreta que constitueix el patrimoni o bé posar de manifest que no n'hi ha. Així mateix, s'han de concretar els recursos econòmics previstos
Destinació del patrimoni social	En cas de dissolució de l'entitat, el patrimoni s'ha de cedir a una entitat cultural, benèfica, etc. Mai no es podran repartir els fons entre els socis.

4.2. Debat a l'aula en tron de les qüestions recollides a l'apartat 6 (20 minuts)

5 . Materials de referència

En l'apartat dels annexos podeu trobar un document que us proporciona informació del que és necessari per la constitució d'una associació. Si en algun moment us convé, també podeu consultar el model d'estatuts que ofereix la Generalitat de Catalunya en la seva web (busqueu "Conselleria de Governació i/o Registre d'Associacions, etc.")

6. Qüestions per a continuar el debat.

- Quines avantatges i inconvenients suposa formalitzar un procés col·lectiu constituint una associació?
- Que penseu de la utilitat de les associacions d'estudiants ?

7.-Per aprofundir en el tema

PINDADO, F. (coord.). "Sense projecte no hi ha futur. Com fer el projecte d'una associació". Eines per a la participació ciutadana. Diputació Barcelona. www.diba.es/flordemaig/participacio

Aquesta publicació vol ser un instrument al servei de les associacions per a que puguin desenvolupar-se d'una manera autònoma i perquè realitzin amb èxit els seus objectius.

Taller 7. Experiències i relats en primera persona (2 sessions)

1. Contextualització del sentit del taller

L'espai dels tallers també vol ser un espai de diàleg dels estudiants amb persones que en aquests moments estan desenvolupant pràctiques de treball comunitari. Així els estudiants assoleixen una percepció més realista del que son i el que representen aquest tipus de pràctiques professionals.

2. Objectius docents:

- Presentar dues experiències (matí/tarda) explicades pels seus protagonistes
- Presentar dues trajectòries professionals de treball comunitari (matí/tarda) explicada per ells mateixos
- Debatre entorn de les aportacions dels professionals visitants.

3. Descripció de la situació docent :

Aquesta activitat es desenvolupa en dues sessions de treball. En la primera el professional visitant ens explica l'experiència en la que està treballant actualment. En la segona, el conferenciant ens fa un recorregut més ampli, rememorant les seves experiències de treball comunitari i els aprenentatges obtinguts al llarg de la seva trajectòria professional. En la segona part d'ambdues sessions es tracta d'animar un debat entorn de les aportacions del professional.

4. Mètodes i activitats:

Tant en la primera com la segona sessió de treball, el professional visitant disposarà de 45 minuts per a desenvolupar la seva exposició inicial. A continuació, els grups de treball pels tallers es reuniran durant 15 minuts per a preparar dues preguntes a realitzar al conferenciant per tal d'aclarir dubtes, demanar ampliació d'alguna de les explicacions, plantejar algun dilema, satisfer alguna curiositat, etc. En els darrers 45 minuts, un dinamitzador del taller anirà donant la paraula als portaveus dels grups per a que vagin fent les seves preguntes al professional que així tindrà la possibilitat d'explicar-se novament amb una major interacció dels estudiants.

5. Materials de referència:

En col·laboració amb les persones visitants i en funció de les documentacions disponibles, es prepararan materials de referència que donin compte de les experiències presentades.

6. Qüestions per a continuar el debat

- En la teva opinió, quins són els punts forts i els febles de les experiències explicades ?
- Quines característiques personals, coneixements, capacitats i habilitats ha de tenir un professional per a poder desenvolupar experiències exitoses de treball comunitari ?
- La presència d'alguna forma d'intervenció comunitària en l'exercici professional, ajuda a comprendre la significació del treball social?

7.-Per aprofundir en el tema

ÚCAR,X.; LLENA,A. (coords.) (2006) Miradas y diálogos en torno a la acción comunitaria. Barcelona, Ed. Graó.

Aquest llibre defineix i perfila el significat de l'acció comunitària i reuneix al llarg dels seus capítols un ampli ventall de professionals i estudiosos de diferents àmbits i disciplines que intervenen en les accions comunitàries.

Taller 8. Campanya de sensibilització

1. Contextualització del sentit del taller

En aquest taller, novament es tracta d'experimentar amb els vostres coneixements, capacitats i habilitats per a resoldre satisfactòriament una situació concreta de treball comunitari. El Taller que us proposem consisteix en posar-se en el lloc d'un grup que forma part d'un Pla Comunitari i elaborar, les grans línies d'una proposta de campanya de sensibilització a desenvolupar en un barri.

2. Objectius docents

- Afavorir la identificació de l'estudiant amb el rol de treballador/a comunitari/a.
- Aprendre a desenvolupar les grans línies d'una proposta de campanya de sensibilització

3. Descripció de la situació de partida

“En el barri de La Xarranca de Tolosa del Vallès² s'està portant a terme un Pla Comunitari el grup motor d'aquest Pla és un Comitè Directiu que agrupa a representants de grups i professionals del barri (l'Associació de Veïns, el Col·lectiu de Dones 8 de Març, el Grup d'Acció amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers, l'Agrupament Escolta Xarranquer, el Grup de Monitors Esbargi, la Junta de Caritas de la Parròquia, professionals representants dels Serveis Socials, del Centre Cívic, de 3 escoles públiques i una de privada, de l'Institut i el CAP de Salut, un representant de la Parròquia, un representant de la mesquita, així com el regidor del barri i un representat de Benestar Social de la Generalitat).

El Projecte Comunitari preveu la intervenció en diverses temàtiques sectorials (Urbanisme, Joventut, Immigració i interculturalitat, Vida cívica i cultural). El Grup d'Acció amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers es va comprometre a presentar propostes per abordar la preocupació que genera en el barri la creixent arribada d'immigrants perquè, encara que no s'han produït esdeveniments conflictius, es considera important fixar posicions des del Pla Comunitari tot avançant en una sensibilització de la població 'autòctona' i generant vincles solidaris de les organitzacions del barri amb els nous veïns i les seves institucions singulars.

---

² Barri que compta amb 23.000 habitants dels 111.000 del conjunt de Tolosa i que es el més important espai residencial de classes treballadores de la ciutat. Un 55% dels caps de família del barri procedeixen de la emigració dels anys 60 i 70. La població recentment emigrada és d'un 7% i procedent del Magrib i de Gàmbia.

El Grup d'Acció amb Minories Culturals i Treballadors Estranger és una ONG multicultural que està formada per 3 professionals del Treball Social i d'Educació Social (un d'ells és immigrant) i per voluntaris immigrants i autòctons. En les darreres reunions, aquest grup està elaborant una proposta de Campanya de Sensibilització del barri entorn dels Drets dels Immigrants que volen proposar al Comitè Directiu del Pla Comunitari”.

4. Mètodes i activitats

Aquest taller es desenvoluparà en tres moviments successius:

4.1. Primer moviment (15 minuts)

a) Llegiu amb atenció la situació de partida que situa el context de la campanya. Fixeu-vos bé en quina és la problemàtica que es vol abordar en la campanya i en quin és l'entorn social, territorial i organitzatiu en que s'inscriu.

4.2. Segon moviment (60 minuts)

Cada grup de Taller ha de posar-se en la situació de ser el **Grup d'Acció amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers** que ha d'elaborar les grans línies de la campanya:

GRANS LÍNIES D'UNA CAMPANYA
Definir els objectius de la campanya . De la precisió i de la claredat dels objectius a llarg i a curt termini depèn l'èxit d'una campanya i el seu bon desenvolupament (pretén informar? pretén canviar comportaments? pretén totes dues coses?).
Elaborar les idees força de la campanya (continguts principals).
Identificar els públics destinataris : l'èxit d'una campanya depèn igualment de la determinació precisa de la/es població/ns destinatària/es. Cal definir el/els destinatari/s preferents i els secundaris. Els públics directament afectats pel tema poden no ser sistemàticament els destinataris preferents d'una campanya.
Els mitjans a posar en marxa : les activitats, els agents que les portaran a terme i els materials de divulgació de que constarà la campanya (establint els diferents suports: paper, audiovisual, etc.)
Determinar el missatge i/o l'eslògan central ,
Determinar qui/ quins signaran la campanya ,
Prendre en consideració la durada de la campanya , Com i qui realitzaria la coordinació interna de la campanya.

Els **aspectes financers** (pressupost).

4.3. Tercer moviment (40 minuts)

Cada grup de Taller ha de dissenyar un dels instruments d'informació de la campanya que hagi dissenyat: un cartell, una pancarta, una declaració central de la campanya, un element informatiu en torn d'alguna de les activitats establertes, un tríptic sensibilitzador, etc.

5. **Materials de referència:**

En aquest taller no hi ha materials de referència.

6. **Qüestions per a continuar el debat**

- En quines altres problemàtiques socials caldria incidir a través de campanyes de sensibilització?
- Quina utilitat tenen les campanyes a l'hora d'incidir en la comprensió de les problemàtiques socials per part de la població?
- Quin valor afegit pot aportar la perspectiva del treball comunitari a una campanya que en allò formal està ben dissenyada? En que es diferenciaria d'una campanya encarregada a una empresa de publicitat?

7.-Per aprofundir en el tema

GARCIA, G.; RAMIREZ, J.M. (20--) **Imagen y comunicación en temas sociales**. Madrid, Consejo General Diplomados en Trabajo Social. Libros Certeza.

Manual molt interessant que ens pot ajudar a incorporar els coneixements i tècniques de comunicació en les pràctiques de treball comunitari.

Taller 9. Autodiagnòstic en grup (2 sessions)

1. Contextualització del sentit del taller:

En aquest taller es tracta que els estudiants (majoritàriament joves) experimenteu en primera persona un procés d'autodiagnòstic i que prengueu consciència del potencial que tenen aquest tipus de processos per afavorir la implicació ciutadana en processos de transformació social.

2. Objectius docents:

- Aconseguir que els estudiants s'adonin de la importància de fer participar activament les persones afectades per la situació problemàtica que es vol diagnosticar per tal d'implicar-les en les futures accions encaminades a la millora d'aquesta situació.
- Visualitzar i incorporar un possible disseny d'un taller d'autodiagnòstic.
- Conèixer la tècnica de l'autoanàlisi en grup i el diagrama d'Isikawa.

3. Descripció de la situació de partida:

La Comissió de joves del Pla Comunitari del barri de La Xarranca (Tolosa del Vallès) ha organitzat una activitat de taller oberta a la participació de tots els joves del barri. Amb aquest taller, la Comissió de joves pretén afavorir un procés de reflexió col·lectiva que ajudi a identificar els factors que condicionen l'emancipació dels joves de la llar familiar per a, posteriorment, elaborar projectes concrets del Pla Comunitari.

Recordem que el barri de La Xarranca compta amb 23.000 habitants dels 111.000 del conjunt de Tolosa i és el més important espai residencial de classes treballadores de la ciutat. Un 55% dels caps de família del barri procedeixen de la emigració dels anys 60 i 70. La població recentment emigrada és d'un 7% i procedent del Magrib i de Gàmbia.

En el barri s'està portant a terme un Pla Comunitari i el seu grup motor és un Comitè Directiu que agrupa a representants de grups i professionals del barri (l'Associació de Veïns, el Col·lectiu de Dones 8 de Març, el Grup d'Acció amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers, l'Agrupament Escolta Xarranquer, el Grup de Monitors Esbargi, la Junta de Caritas de la Parròquia, professionals representants dels Serveis Socials, del Centre Cívic, de 3 escoles públiques i una de privada, de l'Institut i el CAP de Salut, un representant de la Parròquia, un representant de la mesquita, així com el regidor del barri i un representat de Benestar Social de la Generalitat).

El Projecte Comunitari preveu la intervenció en diverses problemàtiques sectorials (Urbanisme, La Joventut, Emigració, Vida cívica i cultural) i per això s'han creat comissions.

4. Mètodes i tècniques:

Aquest taller es desenvoluparà en dues sessions que tindran el següent disseny:

4.1. Primera sessió: autodiagnòstic

a) Autoanàlisi en grups petits (60 minuts): Cada grup de taller reflexionarà entorn dels factors que condicionen la emancipació dels joves mitjançant la realització d'un exercici pràctic d'autoanàlisi en grup dels problemes i de les seves causes:

GUIÓ PER REALITZAR L'AUTOANÀLISI EN GRUP

1. (Individualment): Identifica tres obstacles o problemes que dificulten la emancipació juvenil.
2. (En grup): Poseu en comú els problemes identificats i elaboreu una llista completa d'ells. Seleccioneu d'aquesta llista els tres problemes que el grup considera més importants. Si us és possible, expliciteu els criteris que heu utilitzat per a realitzar aquesta selecció.
3. (Individualment): enuncieu una possible causa de cada un dels tres problemes escollits en el grup.
4. (En grup): debateu les causes de cada problema i escolliu aquelles 2 ó 3 causes que es considerin més importants.

b) Elegiu qui serà el portaveu del vostre grup en el plenari en que posarem en comú les elaboracions de tots els grups.

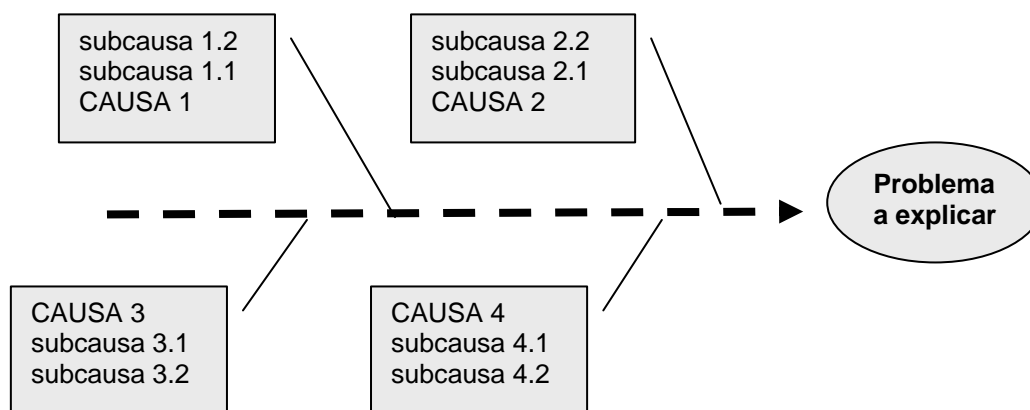
c) Treball en plenari (45 minuts): Una vegada que hem treballat en grups reduïts, ara cal posar en comú les conclusions. Els treballs en grup petit solen ser dinamitzants; però les comunicacions en sessions plenàries solen, ser pel contrari, més llargues, avorrides i difícils. Algunes tècniques poden ajudar a mantenir l'interès i a reutilitzar tot el material elaborat.

GUIÓ PER ORDENAR LES COMUNICACIONS EN LA SESSIÓ PLENARIA

- a) Un dels portaveus es invitat a presentar les conclusions del seu grup entorn de les causes d'un dels problemes identificats
- b) La resta de portaveus son invitats a completar l'informe anterior, de manera que solament el

primer portaveu ho presenta íntegrament i els següents afegeixen els punts diferents o nous (tractant de no repetir arguments).

c) Un o dos secretaris de sessió ordenen la sessió, donant la paraula i prenen nota de les aportacions en una pissarra. Per a sintetitzar les explicacions es farà ús d'un Diagrama d'Ishikawa (o de raspa de peix).

d) Quan les intervencions entorn d'un problema s'acaben, es demana a un altre portaveu que exposi un nou problema, que la resta de portaveus anirà completant.

4.2. Segona sessió: Elaboració de propostes d'acció

En aquesta segona sessió donarem continuïtat al treball tot reflexionant entorn de les possibles solucions i el projecte d'acció comunitària.

a) Continuació de l'autoanàlisi en grups petits (40 minuts): cada grup de taller reflexionarà entorn de les possibles solucions a les problemàtiques definides en el Plenari:

GUIÓ PER CONTINUAR L'AUTOANÀLISI EN GRUP

5. (Individualment): Ara que sabeu quins son els problemes i les seves causes, proposeu una solució per a cada un dels problemes.

6. (En grup): debateu les propostes de solució i prioritzeu aquelles que considereu més adequades per abordar els problemes. Si us és possible, expliciteu els criteris que utilitzeu en aquesta prioritització.

b) Esbós d'un projecte d'acció (70 minuts): el grup de Taller treballarà entorn de les línies bàsiques d'un projecte d'acció, fent servir el model que segueix :

GUIÓ PER A ESBOÇAR UN PROJECTE D'ACCIÓ (El modelo de las nueve cuestiones, en: F. CEMBRANOS ET AL., 1988)

QUÉ se va a hacer	Tras el análisis y el diagnóstico se decide qué hacer; al responder esta cuestión, se está definiendo la naturaleza del proyecto, incluso su denominación: dar nombre a la acción elegida.
POR QUÉ se va a hacer	Se trata de razonar la acción, en función del análisis de la realidad (situación social) efectuado previamente. Definir el origen y la fundamentación de dicha acción; localizar las necesidades y posibilidades detectadas en el diagnóstico.
PARA QUÉ se va a actuar	Es decir, formular cuales van a ser los objetivos que se pretenden alcanzar con la acción a emprender. La resolución de este interrogante, ha de buscarse en relación con el análisis de la realidad (situación social) anterior, conjugando necesidades y deseos con posibilidades: oportunidades y alternativas con riesgos y dificultades. Deben formularse objetivos claros, que todos los protagonistas de la acción comprendan y mensurables.
A QUIÉN se dirige la acción	Determinar cuales van a ser los destinatarios, los distintos niveles de recepción de la acción que se va a producir. Es algo que encontrará sus antecedentes, una vez más, en el análisis de la realidad (situación social) hecho a priori; esta cuestión es determinante para realizar la planificación.
COMO se va a hacer	Decidir, por un lado, las actividades y tareas que se desprenden de la acción/es elegidas; por otro, la metodología de trabajo que se va a utilizar, la organización más conveniente para el proyecto en marcha, elegir el método de evaluación que vamos a utilizar.
CON QUIÉN se cuenta	Determinar qué recursos humanos van a ser necesarios: equipo de coordinación, equipos de apoyo, colaboradores. Habrá que fijar igualmente la relación entre todos ellos y distribuir responsabilidades.
CON QUÉ Se cuenta	Se trata ahora de recursos materiales y económicos; habrá que saber cuáles son los necesarios y cuáles se tienen ya.
CUANDO se llevará a cabo	Conocer el tiempo de que se dispone, establecer un calendario de trabajo detallado, cuándo se va a realizar cada actividad, en qué momento ha de resolverse cada tarea, etc. En definitiva, establecer la frecuencia, la periodicidad y la secuencia de todo el proceso de gestión y ejecución.
DÓNDE se va a hacer	Concretar el ámbito de alcance del proyecto y los espacios en los que se va a intervenir.

c) Possada en comú del treball a l'aula (20 minuts)

5. Materials de referència:

En aquest taller el grup haurà d'utilitzar els guions ja assenyalats

6 . Qüestions per a continuar el debat

- Coneixeu alguna experiència organitzativa de joves que impulsi alguna acció per a millorar alguns dels problemes que heu diagnosticat? Què us sembla?
- Sobre els problemes que afecten a l'emancipació dels joves ja s'han desenvolupat recerques i estudis molt diversos. Quin és el sentit de realitzar processos de definició de la problemàtica tal i com s'exemplifica en aquest taller?

7.-Per aprofundir en el tema

MARTÍ, J. (2005): *Diagnósticos comunitarios y participación local* a: MARTÍ,J.; PASCUAL,J.; REBOLLO, O. (COORDS.) (2004): **Participación y desarrollo comunitario en el medio urbano**, Madrid, Lepala.

En aquest capítol, l'autor presenta una experiència d'investigació participativa coordinada per ell mateix i n'extreu unes consideracions molt interessants entorn de les qüestions a tenir en compte per a que aquest tipus de processos siguin exitosos.

Taller 10. L'organització de la participació en els grups grans

1. Contextualització del sentit del taller

En algun moment d'un procés comunitari ens trobem amb el repte d'organitzar una trobada oberta al barri per tal de fer públiques les nostres propostes i oferir noves oportunitats de participació en el procés.

2. Objectius docents

- Aprendre quines són totes les qüestions a tenir en compte per organitzar una reunió de gran grup.
- Aprendre a dissenyar un taller que permeti operativitzar el repte de la participació.

3. Descripció de la situació de partida:

En el barri de Bonhort de Vilaprat del Besós fa 2 mesos que per iniciativa de l'equip de serveis socials de l'Ajuntament d'aquest municipi i amb la complicitat de l'Associació de Veïns, l'Escola d'Adults Paulo Freire, l'Esplai Rialles i l'Associació de Joves "En marxa" s'ha constituït un "grup motor" format per professionals i activistes d'aquestes entitats del barri per impulsar un procés d'organització comunitària que permeti afrontar millor els problemes del barri. Després d'unes primeres reunions de treball han acordat el següent:

- a. Que cal potenciar la xarxa social i solidària del barri per tal de donar una resposta compartida a les necessitats i inquietuds de les persones que viuen en ell. Fer possible la creació d'espais de participació i corresponsabilitat entre tots els actors socials implicats.*
- b. Que és pertinent iniciar el procés comunitari amb un procés d'elaboració d'un coneixement compartit que possibiliti una interpretació comú de la situació que afecta el barri (diagnòstic comunitari). Per desenvolupar aquesta tasca el grup motor s'ha constituït com a grup d'investigació-acció-participativa (GIAP), obert a la incorporació d'altres persones interessades.*
- c. Que és necessari obrir i estendre el procés a totes les institucions, serveis, entitats, grups i ciutadans del barri el més aviat possible per tal que puguin participar en el procés de diagnòstic des del primer moment. En aquest sentit es planteja l'interès de convocar una "reunió de barri" que serveixi per informar del que s'està fent però també per recollir una primera impressió dels participants entorn de les situacions problemàtiques que cal tenir en compte prioritàriament en la investigació i l'acció comunitària.*

d. *Es constitueix una comissió de treball per organitzar aquesta “reunió de barri”. Aquesta presentarà una proposta per escrit que es debatrà en la propera reunió del grup motor.*

4. Mètodes i activitats

4.1. Poseu-vos en el lloc de la comissió per organitzar la “reunió de barri” i elaboreu la proposta organitzativa d’aquesta reunió tenint en compte:

- a) La convocatòria (característiques, destinataris, formes de difondre-la, contactes, etc.)
- b) Disseny de la reunió (ordre del dia, materials complementaris, conducció de la reunió, etc.)
- c) Estratègia per afavorir la participació en aquesta reunió.
- d) Estratègia per implicar/comprometre als participants en les activitats a realitzar durant el procés de diagnòstic

4.2. Possada en comú del treball a l’aula (20 minuts)

5. Material de referència:

Per realitzar la sessió pot ser molt convenient que llegiu el següent apartat de text:

ASPECTOS A CONSIDERAR PARA ORGANIZAR LAS REUNIONES DE GRANDES GRUPOS (en: C. DE ROBERTIS; H. PASCAL, 1994)

Las invitaciones	Si la reunión es de un grupo cerrado bastará enviar una carta. Si la reunión es abierta a todo el público interesado, la difusión de la información deberá ser estudiada (buzoneo, carteles, anuncios en prensa, etc.). Es bueno recordar que solo se hallará respuesta en las personas previamente sensibilizadas o informadas. Y cuando la invitación no se dirige personal y nominalmente, sólo una ínfima minoría de personas contactadas se desplazará a la reunión. El impacto de la información dirigida nominalmente ha sido, por otra parte, constatada por los publicistas quienes, con ayuda de diversos ficheros, envían prospectos o anuncios por correo.
Espacio y recursos materiales	Seguridad, instalaciones sanitarias, mobiliario suficiente, señalar el camino a seguir, prever y probar con antelación los aparatos a utilizar en la reunión.
El tiempo	Elección de la hora y duración es una decisión importante. El cronometraje debe ser cuidadosamente establecido con antelación y anunciado. Las reuniones que se eternizan son insatisfactorias. Aquellas en las que el público

	se levanta y marcha antes del final son muy frustrantes para los organizadores. Se debe prever: 1) un tiempo de acogida, instalación de personas, presentación , llegada de los rezagados; 2) prever una introducción o presentación breve; 3) contemplar tiempo corto de exposición nunca más de 45 minutos; 4) variar los medios de comunicación y usar los audiovisuales; 5) introducir y animar los debates teniendo previsto un tiempo equivalente al de la exposición (ejemplo 45 minutos de exposición-45 minutos de debate); 6) si la reunión dura más de dos horas es preciso organizar un descanso de 15 minutos.
La acogida	Para evitar que la gente se sienta intimidada hay que acogerla, presentarla a otros, instalarlas en la sala, etc. Todo lo que favorezca un contacto cálido al principio facilitará posteriormente la participación.
Repartición de las tareas	Todo lo expuesto requiere reparto de tareas entre los organizadores para antes, durante y después de la reunión.
Las técnicas de animación	Las técnicas de animación de los grandes grupos pueden ser más o menos participativas. Como mínimo contamos con dos opciones: a) hay técnicas de animación de reuniones en las que el grupo es espectador y que tienen el inconveniente de que la relación es de sentido único y subrayan la distancia entre los expertos y los informados (la conferencia, el Panel o tribuna, la mesa redonda, etc.); b) hay técnicas que permiten o posibilitan la participación del público .

6. Per a continuar el debat:

- Quin ha de ser el paper del treballador comunitari en una reunió pública multitudinària?
- La participació en una assemblea necessita organitzar-se?
- A les assemblees a les que has assistit, quines persones participen de veritat?

7.-Per aprofundir en el tema

MARTÍ,J.;REBOLLO,O. (2003): **Eines per a la participació ciutadana. Bases, mètodes i tècniques. Papers de participació ciutadana.** Diputació de Barcelona (veure dossier electrònic)

Es tracta d'un manual per la pràctica de dinamitzar processos participatius que ofereix pautes molt interessants sobre com organitzar dissenyar un taller. També presenta i descriu força tècniques que poden ser útils per a potenciar i dinamitzar la creativitat social.

Taller 11. Autoavaluació d'una experiència col·lectiva

1. Contextualització del sentit del taller

El programa inicial de l'assignatura plantejava unes propostes de treball amb l'objectiu d'afavorir un aprenentatge significatiu. Una d'aquestes propostes era la realització dels Tallers de treball comunitari. Amb aquest exercici tractarem d'avaluar el seu desenvolupament.

2. Objectius docents

- Conèixer instruments d'avaluació qualitativa mitjançant l'aplicació d'una proposta.
- Prendre consciència entorn de la significació de la experiència d'aprenentatge desenvolupat.
- Millorar el projecte Tallers de treball comunitari mitjançant l'elaboració de conclusions avaluatives que permetin la seva millora.

3. Descripció de la situació docent

Es proposa als grups de taller desenvolupar una avaluació qualitativa i cultural entorn dels processos desenvolupats i dels resultats obtinguts de la participació en els Tallers de treball comunitari. Es tracta de partir de les impressions personals i anar-les objectivant com a fruit d'una reflexió sistemàtica i del contrast amb el grup.

4. Mètodes i activitats

L'avaluació la realitzarem en dos moviments que son complementaris.

4.1. El primer moviment consistirà en realitzar l'avaluació en el vostre grup de taller (60 minuts), tot seguint les operacions que assenyala el quadern d'avaluació que apareix en l'apartat materials de referència.

4.2. El segon moviment consistirà en obrir un debat en el grup classe entorn d'aquelles conclusions dels grups que penseu poden permetre un millorament del projecte *Tallers de Treball Comunitari* (40 minuts).

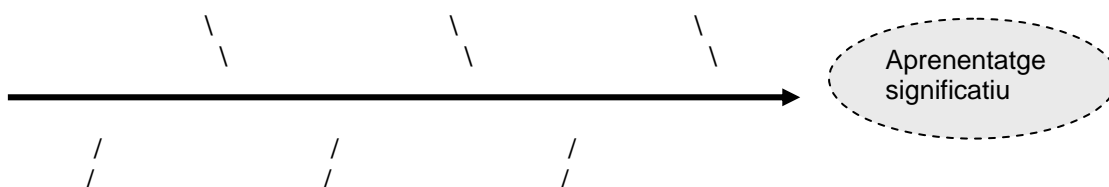
5. Materials de referència

En aquest taller s'utilitza el guió següent.

QUADERN PER A L' AVALUACIÓ DELS TALLERS DE TREBALL COMUNITARI

A) EL PROGRAMA DE L' ASSIGNATURA

1.-Tracteu de reconstruir (recordar) la proposta de programa de l'assignatura: activitats, treballs, climes o relacions pedagògiques proposades i escriviu-los com a elements del diagrama següent (Diagrama d'Ishikawa).

2.-Un cop heu reconstruït el programa de l'assignatura, heu de fer uns llistats dels propòsits que hem pogut portar a terme i dels que no.

Propòsits portats a terme

Propòsits no realitzats

3.-Feu una síntesi valorativa de l'acompliment del programa de l'assignatura:

B) EL PROJECTE DE TALLERS

4.- Valoreu el funcionament dels tallers :

Aspectes Positius

Aspectes Negatius

5.-Quines propostes realitzeu per millorar el funcionament dels tallers (penseu en aspectes de l'organització, el repartiment de tasques i responsabilitats, funcionament de les sessions, relacions entre els participants, etc.)

6.-Amb el funcionament tingut, s'han aprofitat de manera suficient les aportacions dels membres participants? s'han aprofitat les habilitats o destreses individuals?

7.- Destaqueu els dos tallers que us han aportat més i els dos que menys. Perquè?

8.- Valoreu quantitativament el funcionament del projecte de tallers:

[1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10]

C) EL PROCÉS DEL GRUP I EL DESENVOLUPAMENT DELS TALLERS

13.- Valoreu quantitativament la vostra implicació:

[1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10]

D) ELS APRESENTATGES

14.- Escriviu el que considereu oportú entorn al següent enunciat: **"El taller com una alternativa a la classe magistral i les oportunitats d'aprenentatge "** .

15.- Valora quantitativament "els tallers com a oportunitat d'aprenentatge":

[1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10]

E) EL TUTOR I EL PROCÉS

16- "El tutor i la seva relació amb el procés seguit en els tallers"

Aspectes Positius

Aspectes Negatius

17.- Millores que l'equip de tutors dels tallers podrien introduir per afavorir el procés de aprenentatge:

-----

5. Materials de referència

En aquest taller s'utilitza el guió ja assenyalat.

6. Qüestions per a continuar el debat

- L'avaluació d'un projecte pot tenir com a objectiu extreure aprenentatges que permetin millorar el projecte. També pot servir per a que els protagonistes coneguin els processos en els que participen i els resultats que provoquen. Segons com es dissenyi o es porti una avaluació podria servir a interessos de control?
- Hi ha avaluacions internes (la realitzen els propis executors dels projectes) i externes (la realitzen persones externes a la execució dels projectes). Quin tipus d'avaluació pot ser més efectiu per produir aprenentatges dels agents implicats i per a modificar les formes de fer?

7.-Per aprofundir en el tema

BARBERO, J.M. (1996): *L'avaluació de projectes i el treball social*, a: **Viure el treball social**, Girona, Ajuntament de Girona.

En aquesta part del llibre, l'autor desenvolupa una exposició sobre l'avaluació i com enten la seva utilitat en el nostre camp professional. El capítol permet copsar les diverses operacions presents en una avaluació i la seva vàlua en el perfeccionament de l'exercici professional. En les explicacions recorreix a exemples de l'avaluació d'un important projecte d'accions integrades en la lluita contra la pobresa,

DOCUMENTS ANNEXOS

DOCUMENTS ANNEXOS TALLER 3

RECONSTRUCCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA COMUNITÀRIA APROPEM-NOS DEL POBLENOU (BARCELONA)³

1. L'organització de l'acció comunitària

1.1. L'interès per l'acció comunitària

Com a antecedents d'aquesta experiència comunitària, conflueixen diversos factors que fan possible iniciar i seguir endavant aquest procés al barri del Poblenou, de Barcelona. D'una banda, l'organització de la Setmana Solidària l'any 1999 al Centre Cívic Can Felipa, i la participació conjunta en una mateixa mesa, de representants d'entitats del barri i professionals dels Serveis Socials del Poblenou de l'Ajuntament de Barcelona, on es posa de manifest situacions socials detectades a l'entorn de persones immigrants veïnes del barri. És un punt de partida per iniciar aquesta experiència.

Les activitats de solidaritat estaven dedicades majoritàriament a la sensibilització de la situació dels països del Magrib, però es va creure oportú proposar un debat a l'entorn de les necessitats socials de les persones d'aquests països que vivien al barri.

"[...] una mesa que parlava de les problemàtiques socials que tenen les persones que vénen al barri, perquè molts dels actes estaven dedicats al tema de la solidaritat amb altres pobles i altres països... També aquí, hi havia situacions de pobresa o manca d'intre del barri."

Un altre factor important és l'interès mostrat per aquestes entitats del territori, i els professionals dels Serveis Socials del Poblenou i del Centre Cívic de Can Felipa, de donar continuïtat a aquesta experiència, buscant noves formes per seguir treballant conjuntament. Es constitueix una comissió de treball permanent, per seguir treballant el tema dels immigrants.

"A partir d'aquesta mesa, que la gent en va quedar contenta, es va començar a parlar que això no podia ser una cosa només d'aquella setmana, que si

---

³ Document elaborat per Conxa Ainsa, membre de l'equip de l'EUTSB.

veritablement hi havia tots aquests problemes que s'havien comentat allà, i si la gent que era en aquella taula tenia ganes de fer-hi alguna cosa, s'havien de continuar les reunions, s'havia de fer alguna cosa, no podia quedar allà tot dit i ja està.”

“...el que remarcaria més de tot, com a procés desencadenant, és que no hi havia un motiu desencadenant com hi pot haver en un altre lloc, un brot de xenofòbia, un grup, un col·lectiu que es concentra allà, sinó que ha sigut tot un procés de dos o tres anys de treballar amb entitats, de veure com es mouen les entitats, de conèixer aquí, al Poblenou, i veure que les mateixes entitats tenen una història, tenen una dinàmica, que porten un ritme, fem coses per als altres.”

Paral·lelament a aquests fets, des del centre dels Serveis Socials del Poblenou, posen en marxa un projecte per treballar diferents aspectes relacionats amb la immigració: el Projecte d'acollida de famílies extracomunitàries, que és un projecte cogestionat amb els professionals de l'EAP de la zona i una associació d'atenció als immigrants, per treballar amb alumnes d'un institut de secundària.

“Comencem per una cosa petita, que és que en un institut concret, a través de la intervenció de les educadores [...], hi introduïm la qüestió de la immigració.”

1.2. La comissió de treball permanent

En la comissió de treball permanent, hi participen diverses entitats del barri, com són: AV del Poblenou, esplai La Flor de Maig, Ludoteca M. Gràcia Pont, Escola d'Adults del Poblenou, Xarxa Solidària del Poblenou, JOC, Biblioteca Xavier Benguerel, Parròquia de Santa Maria del Taulat, Parròquia Sagrat Cor, Centre Cívic Can Felipa, Centre de Serveis Socials del Poblenou, i veïns del barri (autòctons i immigrants).

1.3. El projecte col·lectiu d'acció

El document del projecte elaborat el primer semestre del 2001 explica que es creu necessari potenciar un projecte que serveixi per poder continuar treballant des de les diferents entitats, amb participació i obertura, i donar a conèixer al barri el fenomen de la immigració. No tan sols va dirigit a la població immigrada que acaba d'arribar al barri, sinó que també, i d'una manera molt especial, va dirigit a tota la població en general. El projecte ha de servir per sensibilitzar el barri en el respecte i la tolerància amb les persones immigrades.

Com explica una de les persones informants, el projecte vol ser preventiu i de sensibilització.

“El proyecto básicamente tiene un carácter preventivo y de sensibilización, porque algunas personas de la mesa, comentaban: “[...] no queremos que aquí pase lo de Terrassa, o lo de Egido, eso lo tenemos que evitar”. ¿Cómo lo evitaremos?, pues conociéndonos mutuamente y que la gente acepte ciertos símbolos externos y que ellos acepten cosas nuestras, por esto es preventivo y

de sensibilización. Aquí en principio no hay problemas de convivencia, o no han llegado aquí, no se han detectado.”.

El contingut del projecte és el resultat d'un procés de treball de la comissió permanent, per arribar a uns acords respecte als objectius que s'han de treballar, i que defineixen com:

- a) Conèixer la realitat quotidiana de la població de diferents països i orígens culturals. Es va passar de tractar els temes dirigits a les persones magribines a considerar que també hi havia altres procedències que calia incorporar al projecte.

“[...] En un principi anava dirigit a una cultura i després els veïns van dir que n'hi havia d'altres, i això va ser un punt important, i que tothom hi va estar d'acord.”

- b) Apropament mutu de les diverses cultures que conflueixen al Poblenou amb la incorporació de persones immigrants a la comissió permanent.

“[...] Una de les coses que pot passar és això, aquí podem pensar el que caldria, però no sabem del cert el que els agrada, el que necessiten, llavors va ser incorporar a la mesa aquestes persones, va ser la gran clau, i ha fet que el procés vagi d'una manera diferent. Vam incorporar en aquesta mesa persones de diferents cultures, sense marcar-les a priori, volem un colombià, volem un magribí...”

- c) Fomentar la participació comunitària de les diferents entitats i equipaments implicats en el projecte Apropem-nos, així com la participació individual i/o organitzada de la població immigrada.

“Aquest seria un dels objectius que ara es comencen, una de les coses de què ens adonem ara, és que a la mesa hi ha les persones que hi estan interessades, qui té interès i té iniciativa pel tema, però si realment volem fer una acollida al Poblenou, un “apropem-nos” del Poblenou als nou vinguts, hem de saber què pensen les persones que no estan vinculades a la mesa, precisament perquè no hi són, són les que moltes vegades hauran de fer la feina acollidora o no acollidora, dintre del barri, en les activitats quotidianes. I justament no són a la mesa, moltes, perquè a la millor no en tenen ni idea que hi ha aquesta mesa, i convé sensibilitzar, donar a conèixer. I d'altres perquè no els interessa el tema, o perquè precisament hi són contraris, o pensen diferent del que es pensa a la mesa, aquest és un objectiu que ara comença...”

- d) Establir un espai de reflexió, de col·laboració entre els diferents col·lectius del barri.

“[...] Penso que aquestes formalitats estructurals també donen cos, que la gent que ve, veu que hi ha una continuïtat i que hi ha unes ganes d'avançar en el tema, i crec que s'avança, que no sé si encara és de col·laboració i ajuda, però el que sí que és, és de reflexió, o sigui que pot ser encara

estiguem a la primera part de la fase, i queda una mica encara per la segona...”

2. El procés comunitari

2.1. Constitució de la Comissió Permanent

Com s'ha dit en l'apartat anterior, inicialment les persones representants de diverses entitats que participen a la mesa de la Setmana Solidària mostren interès per seguir treballant el tema de la immigració. S'inicia una tasca de posar en comú i de discutir fins a constituir un grup formalitzat, que decideix uns objectius comuns que s'han de treballar.

“[...] Es van iniciar unes petites reunions esporàdiques, amb aquests integrants de la mesa, sense una temporalitat gaire marcada al principi, intentant veure, amb un objectiu poc clar, però amb interès de fer alguna cosa... Hi havia un grup de gent, a vegades més, a vegades menys, depenia de la reunió, que hi tenien interès, que no sabien ben bé què feien dins d'aquest espai, però que tenien ganes de continuar-hi.”

Octubre del 2000, tres professionals dels Serveis Socials s'incorporen a la Comissió. Posteriorment, hi entren a formar part diverses persones immigrants.

Paral·lelament en el temps, es produeixen uns fets socials al barri protagonitzats per immigrants

En un procés de reivindicació dels seus drets, grups d'immigrants es tanquen durant força dies a diferents parròquies de Barcelona. Són persones que provenen de diversos països i que volen treballar i tenir un reconeixement com a ciutadà. Aquest fet, per la seva importància i implicació de diversos organismes públics i entitats ciutadanes, té molt ressò en els mitjans de comunicació. Un grup d'aquestes persones es tanca en una parròquia del Poblenou.

Aquests esdeveniments coincideixen en el temps amb el procés de treball d'aquesta comissió, i originen visions i opinions diferents entre els seus membres. Suposen uns moments de dificultat i d'una certa tensió, fins a clarificar què cal fer com a comissió Apropem-nos davant d'aquests esdeveniments.

“[...] el momento de inflexión, de una cierta tensión, cuando estaba la tancada, ese día tuvimos una reunión, casualmente fueron más gente a la reunión, porque vinieron más inmigrantes, tuvimos que ir a otra sala, y casualmente era el día del encierro, había una asamblea, había una manifestación. Una vecina de la Asociación, que era miembro de la mesa, comentó que quizá, estando el encierro no tendríamos que estar aquí.”

Al mateix temps que es duia a terme una de les sessions de treball de la Comissió Permanent d'Apropem-nos, a una sala del costat hi havia convocada una assemblea multitudinària amb la participació dels immigrants de la tancada i els veïns que hi donaven suport. Els membres de la Comissió van decidir afegir-se a l'assemblea i participar-hi.

"[...] penso que es va saber recollir... la qüestió, això podia haver creat tensió, de dir, què és això de l'Apropem-nos quan tenim un problema que... us inhibiu, i no treballeu per la situació de la immigració."

El centre dels Serveis Socials, davant d'aquests esdeveniments al barri del Poblenou, ofereix l'empadronament a les persones immigrades, a banda del que ofereixen habitualment.

2.2. Solidaritat veïnal arran de la tancada

A partir de la tancada d'immigrants a la parròquia del barri, sorgeix un moviment espontani de veïns que els dona suport. Aquestes persones formen un grup que s'anomena Xarxa Solidària del Poblenou.

En finalitzar la tancada dels immigrants, uns quants no tenen lloc on viure i Xarxa Solidària del Poblenou cerca possibles solucions. D'una banda, busquen famílies que vulguin acollir un immigrant a casa seva, i l'altra proposta és llogar un pis per un grup de vuit nois hindús i pakistanesos que no tenen cap lloc on anar.

"[...] Dentro de la Xarxa, se definió el piso como una lanzadera, que me parece una palabra afortunada, están allí mientras se arreglan sus papeles, cuando los tengan arreglados se van..."

Xarxa Solidària participa com una entitat més d'Apropem-nos i proposa a la Comissió Permanent que es faci càrrec de llogar el pis per als joves immigrants.

Proposen també als Serveis Socials que es faci càrrec de l'organització i funcionament del pis on viuen els nois immigrants. Després d'un assessorament legal i tècnic, no es valora adequada la demanda.

Finalment, un veí assumeix, amb totes les possibles conseqüències, llogar en nom seu el pis i cinquanta persones es comprometen a donar dues mil pessetes mensualment, durant un any, per pagar el lloguer del pis.

Des de Serveis Socials s'ofereix un assessorament tècnic.

"[...] Nosotros les dijimos que podíamos asesorarles cuando surge un conflicto; por ejemplo, nos comentaron alguna cosa, y de hecho sí que tuvimos una charla más formalizada, explicándoles técnicas, casi de dinámica de grupo, sobre todo de la importancia de que ellos mismos construyan sus propias normativas, de que ellos digan quien va a hacer esto."

Aquest grup de veïns que formen la Xarxa Solidària actuen voluntàriament, però com que no estan legalitzats formalment, i no tenen una entitat jurídica, no poden optar a obtenir subvencions públiques o privades que els ajudi en la seva tasca.

“[...] Ells han fet tot això perquè tenen una voluntat de ferro, però no hi ha cap entitat jurídica, per tant no poden rebre cap subvenció, ni res, ni pública, ni privada, no poden anar a una entitat bancària, ni res, a títol particular sí, però no com a Xarxa. Ara mateix hi ha subvencions públiques i no poden optar-hi.”

El joves que viuen al pis han aconseguit tenir la documentació necessària que els permet accedir a una integració laboral. Des de Xarxa Solidària es treballa en aquest sentit i des dels Serveis Socials, se'ls ha vinculat amb Barcelona Activa com una oportunitat més per aconseguir feina.

En opinió d'aquests informants, aquests fets han contribuït, en part, que la Comissió precisés, amb més claredat, quines finalitats i objectius pretén aconseguir. Al mateix temps ha facilitat que altres persones que treballen a favor dels immigrants coneguin la Comissió i a partir de llavors s'hi han incorporat activament.

“[...] Va marcar també això, i alhora, ens vam vincular, perquè en anar a l'assemblea d'immigrants de la tancada, s'hi va pujar com a Apropem-nos, es va presentar el projecte allà, es va vincular el capellà de la parròquia de la tancada a la mesa, que fins llavors no havia vingut, va fer un reconeixement davant dels seus feligresos. Jo crec que se'n va saber, va ser un moment, que ha ajudat a contactar, que sí que coses puntuals que inicia el projecte, però que van confluint-hi i ens ajuden a...”

2.3. Altres activitats realitzades des d'Apropem-nos

La comissió Apropem-nos realitza i té projectat realitzar les seves activitats a partir de quatre àmbits: algunes relacionades amb el temps lliure infantil i juvenil; altres activitats relacionades amb el veïnatge; diversos tallers, i activitats que tenen a veure amb la mediació sociocultural, totes dirigides a diferents col·lectius.

Cadascuna d'aquestes activitats realitzades fins al juliol del 2001 ha generat possibilitats de participació de diferents sectors de població del barri del Poblenou, i ha vinculat persones entre si.

2.3.1. Temps lliure infantil i juvenil

Activitats educatives dirigides a infants i adolescents amb el fi d'educar per la solidaritat, la convivència, la tolerància, etc. Aquest treball el realitza bàsicament l'equip de la ludoteca amb totes les escoles de primària del barri.

“[...] Este es el que está más desarrollado, porque está la ludoteca, con un personal potente, que hace tiempo que están haciendo actividades de carácter interétnico por decirlo de alguna manera, en las escuelas.”

“[...] Quant a infància, comptem que hi han passat quasi totes les escoles del Poblenou, n’hi ha vuit i Vora Mar, crec que també hi han participat una aula o dues, de cada escola... cinquanta nens... de quatre-cents a cinc-cents nens.”

2.3.2. Veïnatge

Es pretén establir ponts de coneixement i diàleg entre la població autòctona i els nouvinguts al barri, participant en les festes i activitats del barri. Durant les Festes de Maig s'organitza una parada en què s'exposen mostres de menjars diferents, on hi participen dones magribines i homes pakistanesos. A l'estiu s'organitza algun partit de voleibol i de tenis de taula, en què participen conjuntament persones de diferents cultures.

“[...] potser en aquella mesa hi van participar unes cinquanta persones, més tots els veïns del barri que van passar per la mesa. Pel que fa al veïnatge, a més s’ha fet la qüestió del voleibol...”

Entre els objectius del projecte hi havia conèixer la realitat dels immigrants al barri i aconseguir l'acollida i apropament a aquests col·lectius. Aquests dos objectius es pretén aconseguir-los a través d'organitzar jornades lúdiques i culturals, i paral·lelament fer entrevistes obertes i d'altres tècniques que possibilitin les metodologies participatives d'investigació (IAP).

“Potser per a un col·lectiu d’immigrants concrets, ens aproparíem millor a saber la seva cultura fent una festa; i en canvi, altres col·lectius d’immigrants, perquè són d’una cultura diferent, necessitarien un àmbit més tancat, més tipus xerrada, més d’intimitat, fer-ho a través d’una entrevista. Ens vam donar compte que per les diferents cultures podríem utilitzar diferents mètodes. Llavors per això es van crear aquestes comissions.”

“[...] però si volem que realment es faci una acollida al barri del Poblenou, hem de saber què en pensen els altres, i possiblement ens podem aventurar a pensar que algun d’aquests altres no pensi igual que nosaltres; per tant, l’hem de conèixer, com a mínim una part, llavors va ser aquesta la idea, que va portar un debat bastant llarg. Hem de conèixer. Primer: que no coneixem a tots els immigrants, tenim aquí alguna persona dels diferents col·lectius, però també hauríem de saber què en pensen els altres d’aquest col·lectiu, i també què pensen els altres, la població del Poblenou, que ha d’acollir i potser no hi està d’acord, ni de pensar en aquest tema, ni res de tot això.”

2.3.3. Tallers

Organització d'activitats específiques perquè les persones immigrades i les autòctones disposin d'elements que els permetin desenvolupar la seva vida quotidiana: idioma, conèixer la ciutat, conèixer noves cultures.

S'han realitzat diversos tallers, alguns de llengua, de català i de castellà per a immigrants. En aquestes activitats, a més d'un professor, hi col·laboren persones voluntàries.

"[...] La qüestió dels tallers, han passat trenta-cinc o quaranta immigrants per les classes, més deu o dotze persones voluntàries, perquè es paga un professor per ensenyar, però hi ha deu o dotze persones voluntàries que fan les classes... Hi ha voluntaris que vénen des de la tancada del Sagrat Cor, que també s'hi han vinculat i vénen a fer classes de llengua voluntàriament."

2.3.4. Mediació sociocultural

La mediació entesa com un procés que facilita la trobada entre les diverses cultures.

"[...] A la parròquia de Santa M. del Taulat, hi van fer una xerrada sobre immigració i hi van convidar membres d'Apropem-nos, com la Isabel, pakistanesos, magribins, a fer la ponència, i hi havia més de vuitanta persones."

S'ha potenciat la participació de membres d'altres cultures en la Comissió Permanent d'Apropem-nos. S'ha creat una comissió que a partir del mes de setembre treballarà com crear un punt d'atenció–atracció per donar informació dels serveis que hi ha al barri.

"[...] Serà l'altra comissió, que pensarà una mena de punt d'informació, d'imatge, a mi m'agrada la paraula que va suggerir un dels immigrants, un punt d'atracció, per donar informació dels serveis, d'ubicació del territori."

A partir del mes de setembre del 2001 es planteja fer un document de divulgació general per informar o donar a conèixer aquesta comissió i el seu projecte a tota la població i a la resta d'entitats del barri que no en formen part.

"[...] S'ha fet aquest document, i ara l'altre dia va sortir la iniciativa de fer un escrit únic, com un tríptic, un fulletó informatiu de divulgació, i una de les comissions farà això al setembre..."

2.4. Funcionament de la Comissió Permanent

La Comissió ha adoptat al llarg del procés canvis en la seva manera de funcionar; en un principi, era menys estructurat i la freqüència de les reunions era una cada mes i mig. Actualment funciona com un grup de treball organitzat formalment, es reuneix cada tres setmanes, els dijous de set a nou del vespre,

amb un ordre del dia pactat en la sessió anterior, i es fan les actes de les sessions de treball.

S'han format unes subcomissions, que a partir del setembre del 2001, treballaran els diferents temes que estan projectats. Durant la primera hora de la reunió els subgrups treballaran per separat, i en la segona hora, tots els subgrups posaran en comú el treball realitzat.

3. Paper dels professionals i valoració d'una acció en procés

Els professionals valoren com a factor positiu el procés de treball seguit per la Comissió, que ha aconseguit més consolidació del projecte Apropem-nos.

"[...] A mi m'agradaria remarcar una cosa positiva, i és que s'ha establert una periodicitat de tres setmanes, i abans probablement era de mes i mig, i ningú no s'ha queixat, ni cap comentari que sigui massa freqüent, al contrari, s'acaba la reunió i es pregunta: "la propera quedem d'aquí a tres setmanes?" Hi ha un esperit de treball engegat, no és que hàgim estat només les tècniques, però que aquesta cultura de treball en el grup, abans no hi era. Encara que hi haguessin tècnics, no sempre eren dels Serveis Socials, eren de territori, era una cosa com més... fins que no s'ha posat els ulls en el projecte, i la consciència en el projecte, no s'ha estructurat, per la formació o pel que sigui, el més important és que s'hi ha posat."

Valoren l'oportunitat que l'Ajuntament els proporciona, l'octubre del 2000, de poder assistir a les jornades de formació sobre la metodologia, investigació, acció, participació, que els va proporcionar un espai de reflexió i replantejar la metodologia que s'havia de seguir en les accions col·lectives.

"[...] Penso que el més important és el fet d'haver fet la formació, i una mica adonar-nos que ens hem implicat, i això ens ha donat l'opció de tenir tres persones amb dedicació horària, que treballin en el projecte, és el que ens ha fet tirar endavant, la proposta ja hi era, i els veïns es mouen, i ara fan una xerrada, i ara una festa, però aïlladament cadascú pel seu costat, ara es fa una setmana saharauí, i una xerrada, el mateix territori deia: 'és que amb una setmana o una xerrada no arribarem a gaire cosa.'"

"[...] no estàvem acostumats des del començament a treballar amb la població, sinó que si tu dissenyes un projecte, el dissenyes per a algú. Quan el tens dissenyat l'ofereixes, sense comptar..."

"[...] una de les coses que passaven era aquesta, important i absolutament indispensable per a la metodologia acció participació, i aquesta és una de les grans coses de què ens vam donar compte des de la formació. [...] aquí podem pensar el que caldria, però no sabem del cert el que els agrada, el que necessiten, llavors va ser incorporar a la mesa aquestes persones, va ser la gran clau, i ha fet que el procés vagi d'una manera diferent."

Els tres professionals s'incorporen a la comissió Apropem-nos quan aquesta ja funciona, fet que requereix habilitat per fer-se un espai. Valoren l'oportunitat de poder treballar conjuntament en aquest projecte i la facilitat que suposa compartir com a equip aquest treball.

"[...] nosaltres hem anat molt cautelosament, i molt bé; nosaltres ens incorporàvem a una cosa que estava ja en marxa, amb la qual cosa no podíem anar allí i dir: "escolteu, nosaltres portem aquest mètode", i ha sigut una cosa molt, conscientment o inconscientment, i hem anat a l'altra banda, l'equip que es noti molt poc, i ara són ells que d'alguna manera van reconeixent que, "no, no, vosaltres heu de ser una a cada lloc", aquestes frases surten. Nosaltres anàvem de debò, justament si nosaltres impulsem aquest projecte, només cal que l'impulsi l'Ajuntament, sabem el tarannà de l'Associació de Veïns, i aquests antecedents els tenim aquí cada dia, i sabem justament per què aquesta associació de veïns és molt reivindicativa, molt dintre de les seves funcions, i que una d'aquestes és reivindicar contra l'Ajuntament coses que els semblen que no són correctes i ho fan, i nosaltres som l'Ajuntament en aquella mesa, s'ha de tenir molt en compte..."

Se situen en el grup com qualsevol membre participant, i a la vegada amb les seves intervencions, faciliten el procés de treball i la dinàmica del grup.

"[...] Nosaltres mateixes hem adoptat un procés... som un membre més i dins les nostres funcions, decidirem amb tota la mesa."

"[...] En la reunió penso que el paper seria més això, no dirigir, sinó procurar que flueixi, que faciliti la dinàmica, és clar, algú ha de dir: "vam quedar l'altre dia, heu rebut...", aquestes coses simplement perquè algú ha de començar, l'altre continua, les reunions són així."

"[...] a cada reunió a priori tenim un objectiu, i és dirigir el tema molt subtilment, i això és dirigir el tema, amb estratègies diferents, perquè vagi sortint l'objectiu que nosaltres tenim d'aquella reunió, no és manipulació, sinó simplement dirigir."

Assumeixen també les tasques que faciliten el funcionament formal de la Comissió, preparant les reunions, fent l'acta de la sessió i reflexionant posteriorment sobre els resultats.

"[...] aquesta estructura formal la portem nosaltres, pensem que estratègicament ha de ser així durant un temps, no sé si ens hem equivocat o no, però és necessària, possiblement més endavant aquesta estructura, la podem estendre a altres membres, de moment nosaltres fem l'acta, que vol dir transcriure el que s'ha dit, i els punts de l'ordre del dia, s'intenta en la reunió anterior quedar sobre els temes que han quedat pendents, o aquelles coses que s'han dit 'hauríem de parlar de...'"

"Penso que aquestes formalitats estructurals també hi donen cos, que la gent que ve, veu que hi ha una continuïtat i que hi ha unes ganes d'avançar en el tema, i crec que s'avança."

Els membres de la Comissió reconeixen l'aportació dels professionals.

“No se si recordáis la última sesión que hemos decidido también trabajar por comisiones de trabajo. Es curioso porque todos nos teníamos que apuntar a una comisión de trabajo, tres comisiones que han salido, los vecinos se fueron apuntando, y ninguna de nosotras nos apuntábamos, y dijimos, bueno nosotras ya nos apuntaremos, y los vecinos dijeron: ‘sí, sí, tiene que haber una persona de vosotras en cada comisión.’”

Els professionals valoren també la importància i necessitat que l'Ajuntament sigui sensible a l'hora de potenciar i donar suport a la participació dels professionals en les accions col·lectives i faciliti els recursos humans i materials que ho facin possible. Així també es crea un factor facilitador, disposar d'un espai físic compartit, com és el Centre Cívic Can Felipa, que proporciona més oportunitats de relació i de coneixement mutu entre els Serveis Socials i les entitats del barri i veïns que assisteixen a les diverses activitats que es fan allà.

“[...] el proyecto es posible hacerlo, porque hay también una cierta sensibilidad en la Administración Local, por lo menos están haciendo muchos programas, no sé muy bien a dónde van a encaminar, pero creo que a nivel de la Administración Local, quizá un poco etéreo..., porque luego en la práctica, las administraciones son un poco lentas, para irse dotando de instrumentos, pero se pueden ir consiguiendo. Por lo menos hay el discurso, por esto creo que el momento puede ser importante...”

“[...] ens han donat una subvenció, cal comentar-ho.”

Davant dels diferents esdeveniments que protagonitzen veïns i entitats, valoren les dificultats que s'han trobat per diferenciar i clarificar quina es la responsabilitat del professional, com a representant d'uns serveis públics.

“Hi ha hagut algun moment de qüestions poc clares, és evident que la qüestió de la llar d'infants no és cosa nostra, però hi ha hagut un projecte que han fet part d'aquesta mesa, que és un pis per a immigrants, i aquí sí que va haver-hi una demanda concreta als Serveis Socials d'ajuda econòmica, i penso que es va dirigir bé. Van intentar fer aquesta demanda, i després van entendre les possibilitats que hi havia, i que no s'havia de donar ajudes..., sí que continuen en la seva funció. I si surt alguna cosa d'aquestes, penso que ara tenim la suficient consciència que se'ls pugui dir: mira, això no és competència nostra, nosaltres podríem potser si anéssiu per aquesta banda, però per l'altra no. Hi ha la possibilitat de parlar les coses, clarament, amb membres de la mesa.”

“[...] això podia haver creat la tensió... La situació de dir què és això d'Apropem-nos si quan tenim un problema us en inhibiu, i no treballeu per la situació de la immigració.”

“[...] el trato personal es muy cordial, y creo que saben distinguir cuando tú eres un técnico que tienes que hacer una serie de cosas...”

Poden sorgir confusions en el rol dels professionals, quan aquests i les persones amb les quals es treballa conjuntament en la Comissió són també ateses des dels Servei Socials per les seves circumstàncies o dificultats personals.

“[...] la gent que és a la mesa, que també són usuaris de l’atenció individualitzada, saben perfectament que és una cosa diferent informar a partir de la mesa i la intervenció individual que se’ls pugui fer, que segueixen el seu circuit, amb la seva assistent social, educadora de referència i els recursos necessaris per a ells personalment, en la intervenció personal.”

La valoració del procés seguit fins el juliol del 2001 és molt positiva, i també els compromisos adquirits pels membres de la Comissió per seguir treballant Apropem-nos després del descans de l’estiu.

“[...] si parlem des de l’octubre que ens hi vam posar, metodològicament, amb horari, amb dedicació, les tres professionals i tal, som al juliol i hem acabat, són deu mesos, i com abans deien, hem arribat a dir tornarem al setembre, i la gent vindrà disposada a treballar, amb un encàrrec concret, penso que l’avaluació és positiva, per no dir molt positiva en aquest sentit del procés, que s’ha fet consensuadament, amb la comunitat, amb una part de la comunitat, hem començat a fer, s’han establert illes, hàbits de treball.

“[...] De todas maneras, yo pienso que estratégicamente en el tiempo ha sido perfecto, el momento en que se ha terminado. Se ha terminado teniendo todo el mundo claro que se hará el tema de las entrevistas, que paralelamente se harán las fiestas, todo el mundo se ha apuntado a las diversas comisiones, ahora viene el descanso para todo el mundo, sabiendo que todos tienen unas tareas encomendadas para el mes de septiembre. Es un capítulo que termina, y luego empezará el siguiente.”

RECONSTRUCCIÓ EXPERIÈNCIA NASACO⁴

1. L'organització de l'acció comunitària

1.1. Els elements desencadenants de la iniciativa

Aquest projecte va sorgir des dels Serveis Socials ara fa un any i s'explica per diferents fets que van entrellaçar-se en el temps. D'una banda, la nova ubicació l'any 1999 de l'Equip d'Atenció Primària en Serveis Socials en un nou edifici on hi havia altres serveis, va suposar, també, una ampliació del territori i de l'equip de professionals. Es va passar d'atendre la població dels barris de Navas i Congrés a ampliar-se amb el barri de la Sagrera. Aquest barri presentava unes característiques diferents quant a la seva composició social i va ser un dels elements que van estimular plantejar-se realitzar una prospecció del nou territori, tal com ens comenta una de les tècniques d'aquest equip.

"La primera iniciativa va ser fer un treball de prospecció. Es va donar la coincidència de diferents situacions. D'una banda, nosaltres al juliol de fa dos anys vam deixar d'estar en un centre molt petit, on només ateníem la població de Navas i Congrés, per passar a aquest centre més gran, on també atenem la gent del barri de la Sagrera, això comportava que passàvem de ser un equip petit amb una població sobretot de gent gran, a un territori amb més diversificació, en un edifici situat geogràficament enmig dels tres barris on hi ha altres serveis generals (Biblioteca, Oficina d'Atenció al Ciutadà) i serveis adreçats a la gent jove (Bucs d'Assaig Musical, Viver de Projectes Joves, Punt d'Assessorament Acadèmic i Professional). L'equip dels Serveis Socials es va ampliar i vam creure que era important conèixer el nou barri, les entitats, associacions que treballaven la infància i adolescència. Així iniciem una fase de prospecció."

D'altra banda, en el moment que es portava a terme el treball de prospecció, els va arribar la informació sobre uns cursos en metodologies participatives que la Direcció de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona oferia a tres centres d'atenció primària amb la contrapartida que tinguessin un projecte comunitari per impulsar des dels Serveis Socials.

"Quan fèiem la prospecció va sorgir la proposta de la Direcció de Serveis Personals d'uns cursos a tres centres que tinguessin un projecte comunitari. I va ser la idea que vaig pensar: "fem una cosa nova, ara hi ha la idea, sembla que l'equip està consolidat, no, perquè la majoria de la gent era nova, però sí que veiem que podríem treballar en aquest àmbit", i llavors vàrem presentar la proposta amb la idea que ens oferissin la formació perquè no havíem treballat mai comunitàriament, no havíem fet des del centre cap proposta ni projecte

---

⁴ Document elaborat per Marta Llobet, membre de l'equip de l'EUTSB.

comunitari i vam dir: si ens donen una formació i es donen una sèrie de condicions, podem tirar endavant, no? En aquell moment vam fer la formació, que la metodologia com ja sabràs era IAP i vam començar, com sempre amb presses, perquè les coses sempre te les demanen d'avui per demà, el projecte, perquè evidentment si no teníem projecte, no teníem pressupost, i no teníem res, per dir-ho d'alguna manera. I a banda que seguíem tirant endavant la prospecció i el contacte amb les entitats i veure com podríem començar a dissenyar el que seria el projecte, veure quines entitats, quins recursos, doncs, fèiem el projecte perquè s'havia de fer, sense tenir a vegades gaire clara la idea de com definir les coses."

L'objectiu inicial d'aquesta iniciativa era generar un procés comunitari en els barris de la Sagrera, de Navas i del Congrés dirigit a adolescents i joves que permeti articular nous recursos adreçats al col·lectiu en general i també com un procés que faciliti normalitzar situacions d'alguns d'aquests joves amb els quals es treballa individualment i que viuen situacions problemàtiques. I per tant, es tractava d'apropar l'objectiu del projecte amb el que té el servei d'atenció primària.

"És una idea que sorgeix de la base de treballar comunitàriament en el tema d'adolescents i joves, de treballar amb la comunitat, amb els joves, amb ells i per a ells. Una mica la idea d'implicar al màxim de gent possible. La finalitat és que hi haguessin més recursos que sortissin de les entitats, de les associacions del territori, que la gent jove, els adolescents s'hi sentissin implicats, que hi poguessin participar. Per què?, perquè des dels Serveis Socials atenem joves i adolescents que tenen problemes i en la mesura que podem obrir a aquests nois activitats i nous serveis ens ajuda en la nostra feina, i en definitiva millora el tema de prevenció."

"En el treball individual ja sabíem que hi havia molta problemàtica i sabíem que s'hi podia fer alguna cosa, però ho vèiem més inviable, més difícil d'abordar, i això ho vèiem més proper a nosaltres."

Uns altres objectius eren potenciar totes les entitats que fessin activitats i serveis amb adolescents i joves, obrir-les a noves iniciatives, a nous coneixements, poder explorar altres maneres de fer, i també es volia treballar amb els instituts els aspectes de participació.

Davant l'oportunitat que suposa endegar una iniciativa participativa que implica situar-se i treballar des d'una perspectiva dirigida en i per la comunitat, no resulta fàcil destriar el tema motor, ja que el coneixement del territori contribueix a ampliar el ventall de situacions socials que poden ser susceptibles d'aquest tipus d'abordatge. Però finalment en l'elecció del tema es tenen en compte també altres raons, com són el major coneixement que se'n tenia a partir de l'estudi de prospecció que s'havia fet, l'interès polític institucional que hi havia en relació amb els adolescents i joves, així com la concentració d'altres serveis adreçats a aquest col·lectiu en el mateix edifici on es troben ubicats els Serveis Socials.

"També ens va sortir el tema de dones i d'immigrants que ens agradava, però, què va passar?, que teníem, com sempre, pressa, i havíem de presentar una proposta el 24 de juliol i ja era l'1 o el 2 de juliol, i d'allò que teníem més informació i material elaborat era d'adolescents i joves. I també perquè al Centre Garcilaso es fan moltes coses, i vam pensar, bé, som en un edifici que es fan moltes activitats i que està molt adreçat a joves, i si volem fer treball comunitari també podem aprofitar tots els professionals que som al mateix edifici, i això."

1.2. El grup dinamitzador de l'acció comunitària

La iniciativa ha estat impulsada des del principi per l'Equip d'Atenció Primària en Serveis Socials del Centre de Garcilaso, que en una primera fase va pensar i dissenyar el projecte. En un segon moment, a partir dels coneixements actualitzats que es tenia de la xarxa associativa present en el territori com a resultat de l'estudi de prospecció, es va elaborar un sociograma, i a partir d'aquest es van desenvolupar accions dirigides a crear un grup motor del projecte. Aquest està integrat per aquelles entitats que vàrem considerar que eren significatives i que podien estar interessades en implicar-se en un projecte d'aquestes característiques: l'Associació de Veïns de la Sagrera, la Fundació Roger i Torné, l'AMPA Príncep de Viana, la Taula de Joves, les parròquies Don Bosco i Crist Rei, el Centre Obert Don Bosco i Juvenil, l'Esplai la Sagrera, el Casal Esportiu Crist Rei, Kongresca, el Projecte Jove Garcilaso, i un tècnic dels Serveis Personals del Territori i tot l'Equip dels Serveis Socials Garcilaso.

El procés de constitució d'aquest grup motor va tenir diferents moments. En un principi es va fer una primera selecció per part de l'equip dels Serveis Socials que impulsava el projecte que no va ser gens fàcil, ja que no es volia que ningú se'n sentís exclòs.

"Hi ha moments que has de prendre decisions, que penses què és el millor, però també porta un risc de dir, penses "a l'altre l'han cridat i a mi no". Vam cridar les entitats que podien ser més fortes a fer-se grup."

Es va convocar per carta les entitats i associacions, i es va proposar que, des d'una lògica de xarxa, el grup pogués ser ampliat a partir de les propostes que fessin les mateixes organitzacions. El resultat de la primera trobada va permetre visualitzar un cert desequilibri de representació associativa quant als tres territoris, fet que va intentar-se corregir en un segon moment, amb el resultat final de l'ampliació del grup motor.

"El que passa és que en la primera reunió nosaltres havíem convocat més gent. Alguns els hem exclòs. Des del grup motor hem enviat més cartes a més entitats. Vam convocar una fundació que al principi va dir que sí, i després que no. En la primera reunió també els vam dir que si pensaven que hi havia algú altre que no s'havia convocat, però que si creien que podia ser interessant que vinguess, ells mateixos. En la segona potser ja va venir més gent."

Aquest, sens dubte, és un moment clau de tot el procés i que requereix el seu temps per constituir el grup. Una cosa és convidar part de la xarxa associativa del territori a formar part del grup motor i una altra diferent, i que demana més temps, és que cada entitat i/o associació se senti membre integrant i participi del grup. Això no és gens fàcil d'assolir, la manca de teixit associatiu pot provocar la sensació que no es pot ser a tot arreu, la concentració d'activitat i de representativitat pot, a voltes, arribar a ofegar les mateixes persones. I, de facto, pot reduir les possibilitats d'aportar elements de reflexió i anàlisi quant a l'informe diagnòstic, que és el que es pretenia inicialment.

"L'Associació de Veïns es queixava que: "és clar, és que hem d'anar a no sé quantes comissions i som quatre, i entre aquests quatre ens hem de repartir". Això també anava amb la quantitat que són més compromesa, que no volen deixar de ser-hi perquè pensen que són temes interessants, però sempre són els mateixos."

En aquesta primera trobada que es va fer del grup motor, la finalitat era presentar i conèixer els diferents membres i ensenyar i consensuar l'informe diagnòstic que s'havia elaborat des de l'Equip d'Atenció Primària en Serveis Socials Garcilaso. Posteriorment es va fer una segona convocatòria del grup motor amb l'objectiu d'ampliar l'informe diagnòstic amb les aportacions dels participants i compartir experiències (aclarir el tema objecte de la trobada). En la darrera reunió que s'ha fet fins ara es van elaborar col·lectivament les dificultats que es detectaven en el tema d'adolescents i joves, i de tot el que en va sortir, se'n va construir un llistat de temes per àmbits, definint-se al final tres grups de treball: el de lleure, el d'interculturalitat i el d'educació. Aquesta organització temàtica va permetre que cada membre del grup motor s'ubiqués en un dels grups de treball per continuar aprofundint en cadascun dels temes.

Aquesta metodologia emprada va facilitar la implicació dels diferents participants i els situava en el compromís d'haver d'assumir el colideratge del procés. Aquest esdevé el gran repte que es defineix com a participatiu i comunitari, el que no resulta tan fàcil és poder explicitar aquest objectiu en aquest moment.

Finalment, la configuració de cadascun dels tres grups de treball i les persones que els integren, és el que sembla facilitar i/o determinar l'assumpció del colideratge, o dit d'una altra manera, que la direcció dels diferents grups de treball sigui equilibrada i permeti un cert intercanvi de rols dintre de cada grup.

1.3. La Comissió de Seguiment

Està integrada per representants d'entitats, associacions, de serveis i de representants de l'Administració, tant polítics com tècnics, alguns dels quals consta que van col·laborar a definir i elaborar el projecte.

"Van haver-hi dos processos, decidir a qui cridàvem per fer el grup motor, i a quines persones/entitats informàvem del projecte, però no per formar part del

grup motor. Vam fer dos nivells; els que cridàvem des de l'inici i els que els manteníem informats del procés, per més endavant, per coses concretes."

"Dins de la segona corona (els informats) hi ha de tot, els que només volem informar, els que volem que participin en un altre nivell, sigui la Guàrdia Urbana, la Policia Nacional, la Secretaria de Prevenció, l'EAIA, l'EAP, i que després ha estat triat pels grups de treball. Hi ha gent que només s'ha mantingut en aquest àmbit d'informació."

La Comissió de Seguiment està organitzada en dos àmbits: un de plenari i l'altre com a Secretaria Tècnica, comissió gestora de tres grups d'investigació acció participació. Aquesta es reunirà bimensualment i també es fixa realitzar sessions informatives al final de cada fase del procés.

El document del projecte descriu les funcions de la Comissió de Seguiment següents:

- Plantejar i debatre les propostes dels diferents representants del món associatiu i de l'Administració entorn a les problemàtiques dels adolescents i dels joves del territori.
- Analitzar i aprovar les propostes presentades dels grups d'investigació acció participació.
- Impulsar la creació de nous grups de treball.

La Secretaria Tècnica està integrada per un secretari, un dinamitzador de la Comissió i dos representants de cada grup de treball (GIAP). Quant a les funcions, es proposen les següents:

- Realitzar el seguiment, la supervisió i la reorientació de les diferents etapes de la IAP.
- Convocar les sessions del plenari de la Comissió de Seguiment.
- Preparar l'ordre del dia.

2. La descripció del procés comunitari

2.1. L'estudi de prospecció

Aquest estudi de prospecció que s'havia iniciat com a conseqüència de l'ampliació del territori objecte de l'actuació dels Serveis Socials es va dur a terme de març a novembre de l'any 2000. Aquest va ser el primer pas que va dur a elaborar un primer informe diagnòstic. Aquest treball de prospecció el van realitzar les dues educadores del Centre i es va plantejar des del coneixement que es tenia a partir de l'abordatge individualitzat/familiar i del treball de casos. El mètode seguit va consistir a realitzar l'observació de zones utilitzades per joves conflictius i altres amb gran afluència d'adolescents.⁵

Els professionals reconeixen i fan explícit que l'observació es va començar a fer primer en aquestes àrees que es tipifiquen com a més conflictives a partir de les situacions que són detectades des dels Serveis Socials i per les informacions que tenen de la Guàrdia Urbana, i després a petició dels veïns es va veure necessari ampliar aquest camp d'observació. Finalment l'univers observat va estar integrat per un total de 13 zones.⁶

"Vam marcar uns punts que després els vam canviar, una mica el que vam fer, bé... Per què canvien, no? Per queixes, i això, bé, que això ens serveix a nosaltres amb els nois que treballes més individualment i també per conèixer, però que també ens servia que a l'hora de buscar una proposta també ens situa, no?, a veure, que això canvia, no?, una primera que vam fer inicial i la segona ja són unes altres zones, i és clar, i les dificultats ja són diferents... i les dificultats són diferents, no és només per més volum de població, sinó perquè hi ha un altre tipus de dificultats o potser la gent no es queixa tant."

Un cop feta l'aproximació al territori es van dur a terme entrevistes amb un total de 17 entitats i associacions dins del territori que ofereixen serveis adreçats a aquests grups d'edat. La informació obtinguda va ser enregistrada en una fitxa. Aquesta aproximació va servir, també, tal com ens comenten, per recollir les queixes de la gent i de les entitats.

"En un primer moment sí que ens plantejàvem una mica amb les queixes de la gent, de les entitats, que "no hay cosas", doncs vosaltres us queixeu i nosaltres veiem a veure què podem fer-hi, no?"

2.2. L'elaboració del projecte col·lectiu d'acció

Aquest va ser elaborat íntegrament per l'Equip d'Atenció Primària del Centre de Serveis Socials Garcilaso del districte de Sant Andreu. Al mes de juliol es va

---

⁵ La selecció de l'univers observat segons el document *Primer informe diagnòstic* es va fer a partir de la construcció d'una bateria d'indicadors: per l'afluència de gent; variables com edat i manera de vestir dels joves; presència d'adults; ús de les infraestructures; presència de joves en seguiment des dels Serveis Socials i altres.

⁶ Document citat, en annex 2, pàg. 14-15.

escriure un document com a proposta del projecte comunitari, i al mes de novembre, i com a resultat de la formació en metodologies participatives, es va definir un document final del projecte. En aquest últim hi van col·laborar, a banda de l'equip impulsor, tècnics de Serveis Personals i del districte de Sant Andreu. Aquest document conté una justificació del projecte d'intervenció diagnòstic, la descripció del territori objecte d'estudi, els objectius que es volen assolir, la descripció de la població a qui s'adreça i els recursos que es preveuen, la metodologia de treball que es proposa emprar i la temporalització prevista per executar tot el procés.⁷

2.3. La realització del diagnòstic comunitari

Aquest primer diagnòstic ha estat fet per l'equip de professionals dels Serveis Socials i es va fer a partir de tot el treball de camp fruit de l'estudi de prospecció en els tres barris. Aquesta primera observació de la realitat social dels adolescents i joves es va ampliar amb el disseny d'altres instruments d'observació que va permetre un coneixement mutu. D'una banda, a partir dels tres instituts que hi havia a la zona, es van realitzar entrevistes grupals amb una mostra representativa de nois/es de diferents cursos⁸. D'altra banda, amb la col·laboració de les AMPA dels instituts es va poder realitzar una enquesta a una mostra de pares i mares⁹. Al mateix temps, en aquestes trobades l'equip de professionals va apropar el Centre d'Atenció Primària Garcilaso. Com a resultat d'aquest tipus d'observació, van aparèixer alguns grups de nois/es que van visitar els Serveis Socials i allà se'ls van fer les entrevistes.

2.4. Els continguts del diagnòstic comunitari

El diagnòstic es va concretar el mes de febrer del 2001 i es parteix de la conclusió que hi ha poques entitats, que és un territori on la gent és poc participativa, i no són gaires, i alguns són a tot, i també això porta les seves dificultats.

En l'informe es defineixen les problemàtiques i necessitats més rellevants dels joves en tot el territori objecte d'estudi en diferents àmbits¹⁰:

- Escolar: Absentisme, fracàs escolar, desinterès, dificultats d'integració, desorientació formativa i laboral en els últims cursos de secundària, conductes conflictives dins i fora de l'aula i desocupació del temps de lleure.

---

⁷ En la reconstrucció només s'inclouen de manera sintètica les diferents operacions metodològiques, la descripció més detallada es pot trobar en el document original: *Projecte comunitari NASACO* Barcelona, novembre de 2000.

⁸ Per realitzar les entrevistes es va construir un guió que va servir de pauta per aproximar-se al coneixement que tenen els adolescents i joves del seu context sociocultural i de la seva participació en activitats i/o serveis, entre d'altres.

⁹ La dada significativa que es pot ressaltar és que no hi va haver coincidència d'opinions respecte els interessos que verbalitzen els adolescents i joves i els seus progenitors.

¹⁰ Aquest apartat està extret literalment del document ja citat, pàg. 8.

- Familiar: Joves que viuen en famílies monoparentals o extenses, processos de separació conflictius, manca de límits, abandó de les competències parentals, patologies mentals dels progenitors, toxicomanies i/o delinqüència en el nucli familiar, dificultats de comunicació, desbordament familiar.
- Social: Oferta d'espais socialitzadors inadequada a les necessitats de determinats col·lectius d'adolescents i de joves. Incomprensió i/o rebuig als estils de vida de determinats col·lectius de joves (vestuari, ideologia...), molts dels quals es tradueixen en conductes que generen alarma i/o distància social.
- Individual: Problemàtiques conductuals i relacionals, agressivitat, rebuig a l'aprenentatge, desinterès, trastorns mentals, conductes que generen addicció, predelinquècia, problemes de relació familiar. Adolescents–joves immigrants de primera o segona generació amb dificultats d'adaptació.

Un cop relatades les problemàtiques i/o necessitats, es plantegen algunes orientacions de la intervenció comunitària amb aquests grups d'edat, que passen per afavorir el desenvolupament de l'adolescent i del jove a través de la seva participació en activitats i recursos que són impulsats pels agents socials dels barris de la Sagrera, Navas i Congrés. Aquesta línia de treball es defineix com a preventiva i es concreta en diferents àmbits: lleure, formatiu–laboral, educatiu i de la salut.

Per orientar aquest tipus d'intervenció a la comunitat es parteix de la reflexió següent:

“Els processos d'exclusió no es poden modificar incidint només en la població exclosa, sinó que això implica, necessàriament, canvis en les actituds i procediments del sector de població que, sense ser-ne exclosos, alimenten i/o reproduïxen, per activa o per passiva, el fenomen de l'exclusió.”

2.5. Com compartir el diagnòstic amb el grup motor

En aquest informe–diagnòstic s'explicita la utilització d'un mètode d'estudi i acció que ha de permetre obrir espais de participació amb tots els agents socials del territori, fent servir tècniques participatives que dinamitzin les xarxes socials tot obrint espais d'intercanvi i interacció, i com a resultat d'aquest canvi de la dinàmica en la comunitat es vol aconseguir l'objectiu final de tot procés comunitari, la implicació dels agents socials en l'abordatge de les dificultats i necessitats. Com a primer pas per assolir aquesta fita es proposa la construcció col·lectiva de propostes d'activitats, accions i línies de treball.

A partir d'aquí es va convocar el grup motor, se li va presentar l'informe amb la finalitat que les entitats i/o associacions que integren aquest grup el poguessin valorar i fer totes les aportacions que consideressin pertinents i necessàries.

“No van haver-hi aportacions a l'informe diagnòstic, que nosaltres pensàvem una mica que cadascú, en funció dels seus interessos..., però no, tots ho trobem molt interessant.”

Aquest grup, des de la seva creació, s'ha reunit fins ara un total de tres vegades. En un primer moment, l'equip de professionals impulsors del projecte també s'havien proposat realitzar el sociograma que permetés fer visible les relacions entre la xarxa social del territori de manera conjunta, però finalment el va fer l'equip per les raons que s'expliciten:

“La idea inicial era fer-ho tots junts en la primera sessió, però no ho vam fer perquè no vam veure massa la manera de començar fent un sociograma.”

“El procés va ser decidir nosaltres a través del sociograma quines entitats eren les potents i quins serveis ho eren, però també els deixàvem fora d'un grup motor, per exemple tot el que era Secretaria de Prevenció del Districte, la Guàrdia Urbana, etc.”

2.6. La construcció de noves maneres de fer

Perquè un projecte d'aquestes característiques pugui ser possible amb resultats qualitativament diferents, requereix necessàriament una important dedicació dels professionals que hi estan implicats, especialment quan aquests han assumit el paper d'impulsar-lo. És necessari adequar els hàbits dels professionals i suposa cercar formes que permetin combinar les tasques que normalment ja tenen reconegudes amb noves maneres de fer que es basen en més projecció cap a la comunitat, i això a voltes resulta un joc d'equilibris.

“El projecte volia dir, també, una dedicació d'hores de tots els professionals. Si dediquem hores al projecte, en deixem de dedicar a altres coses, i aquesta és una realitat.”

Suposa, també, estar disposat a aprendre constantment a partir de la pràctica, d'implementar metodologies que potser no haurien de ser tan noves, però en realitat ho són. Implica cercar espais de reflexió permanent sobre les actuacions que es volen portar a terme i assumir el risc d'equivocar-se. Potenciar la comunitat des de metodologies participatives és un repte que planteja nous interrogants sobre les respostes que no sempre es poden preveure.

“El que és clar és que, de cada reunió, n'hem après coses!, el que hem d'intentar fer i el que no ens ha sortit tan bé.”

“Com que ho vas fent tot alhora, mentre ho aprens ho fas. Cada vegada ho entens millor.”

“La metodologia, l'hem mantinguda molt estricta. Per no perdre'ns nosaltres i estar ben segures. Tot i que la inseguretats més gran es deu a la metodologia

participativa que implica el projecte; és a dir, la incertesa implícita de no saber com respondrà la xarxa associativa que hi està implicada.”

Implica acceptar i sentir-se immers en un procés que està en construcció i que permet repensar l'acció.

“El que ha estat bé és que nosaltres, com a equip, després de cada reunió, les valoràvem i les posàvem en comú, qüestionàvem les frases, la manera d'actuar, de dir, i tot això ens ajuda.”

“Quan vam fer la primera reunió del grup motor ens vam posar tots els professionals dels Serveis Socials junts. A la reunió setmanal de l'equip vam valorar que seria més adient barrejar-nos en la propera reunió. També vam observar que el pes de conduir la reunió queia més sobre una sola persona en concret i resultava més equilibrat compartir la conducció de la reunió entre diversos professionals.”

L'aplicació de les metodologies d'acció participativa implica acceptar moments d'inseguretats en el control dels processos.

“Al principi anàvem amb la llengua a fora, perquè encara que tinguis clars els aspectes de participació a l'hora de posar-ho en pràctica, costa, costa transmetre i també teníem la metodologia molt poc clara. Parlar del que volíem fer i després ja parlarem de com ho farem, no? La inseguretats de dir: és que hem de fer un grup que, potser no, nosaltres no podem fer això, perquè no tenim els polítics del districte, hem de fer un altre grup. La metodologia és aquí..., això també t'ho crea la inseguretats de ser la primera vegada que estires un projecte així.”

3. La valoració d'una acció en procés

Endegar un procés participatiu comporta un canvi en les relacions entre els diferents agents socials implicats, significa redescobrir en part aquella realitat social que sembla tan coneguda. Enforteix el coneixement recíproc dels diferents actors: xarxa associativa, veïns, professionals i tècnics. I alhora es considera que millora el treball quotidià.

“Obrir una espai amb les entitats i associacions més del que tenim. En d'altres àmbits, hi treballem individualment. Aquest projecte a més en ajudarà en la nostra feina diària, això segur!, a més llarg termini, surti el que surti del projecte, que serà en la mesura del que la gent pugui i decideixi actuar. Els coneixem més i ells a nosaltres també. Penso que amb la tasca que nosaltres hem de continuar fent es notarà. Això és una de les coses que jo considero com una potencialitat d'ara endavant, i l'altra que el fet que en aquests grups de treball es tractin problemes de l'àmbit dels Serveis Socials, però des d'una visió més global, però la nostra funció i la nostra tasca segur que hi queda reflectida.”

Orientar les accions des d'una perspectiva participativa, de potenciar la comunitat, suposa que aquesta assumeixi el protagonisme dels processos endegats, i aquest és un repte que no sempre resulta fàcil d'aconseguir, tal com es mostra en aquest exemple.

“A veure, sí que en la creació del grup motor tota l'expectativa anava dirigida al fet que el grup motor se sentís grup motor. I això ho parlaves i ho deies, però veies que això no s'ho creia ningú, una mica és la realitat. L'Associació de Veïns ens va demanar que féssim un article per a la revista explicant el projecte NASACO, nosaltres vam fer l'escrit explicant-lo i firmàvem projecte NASACO, i evidentment no van fer cap canvi en l'explicació, però en el títol de l'article, hi van posar Serveis Socials, encara hi ha la concepció..., que és normal, però nosaltres mateixes hem d'intentar que la gent es faci les coses seves. Hem de ser conscients que som nosaltres que ho hem iniciat i això no es fa de la nit al dia.”

La tasca dels professionals, com ells mateixos valoren, és la de contribuir a cerca les formes perquè aquesta participació sigui real.

“La idea és que els grups de treball no siguin dirigits per nosaltres, però aquest és el problema que ara ens trobem, perquè les primeres han estat molt dirigides pels Serveis Socials i ara la idea que tenim dintre els grups de treball és que els Serveis Socials no han de ser els protagonistes, és un més dintre del grup de treball, però és clar, nosaltres mateixos diem: "ahora no vamos a dirigir, ahora ya somos uno más", y això..., potser en algun grup no es podrà. A veure, tot just som a l'inici i hem de veure... perquè hi ha grups que hi ha molta gent i hi ha grups que no n'hi ha tanta.”

“La idea de potenciar aquest tipus de participació és perquè això es pugui anar mantenint i que s'ho puguin fer seu. En la mesura que no s'ho facin seu encara has d'estirar una mica del carro. Has creat una sèrie d'expectatives, hi ha tot un treball previ i la gent ho ha de veure.”

“La idea és que ho vagin portant les mateixes entitats.”

La funció dels professionals també es planteja com la de l'agent que vetlla per la viabilitat de les propostes i/o accions.

“Nosaltres una mica el que volem vetllar és que siguin propostes viables a portar a terme per les persones que són allà, o per les persones properes. Propostes que es puguin plantejar, amb objectius, per presentar en el grup motor i tirar endavant alguna d'aquestes propostes. Tampoc ens plantegem que puguin sortir grans coses sinó més a l'abast dels que treballem.”

Per part dels professionals també s'evidencia que acostuma a ser més fàcil entendre's amb altres professionals. Però, per contra, resulta necessari que els llenguatges i codis dels diferents agents socials implicats es trobin i siguin compartits.

“Educació i lleure són grups de treball molt diferents. Hi ha grups més equilibrats en el nombre de participants d’agents de la xarxa associativa i de professionals.”

L’assessorament i/o supervisió externa del procés és una cosa que es valora positivament, en tant que aporta elements que s’han de tenir en compte, a banda dels coneixements que els professionals ja han adquirit pel fet de viure l’experiència.

“També això es va parlar en una reunió de supervisió, per les característiques de la gent que formava el grup, no podien ser massa reunions. Només van ser tres les reunions del grup motor, i en la sessió del darrer dia la gent valorava que només en tres sessions, la feina que s’havia fet. Hem fet el disseny de problemes que hi ha per àmbits, per salut, per lleure, hem decidit quins prioritzàvem, hem fet el grup, i tampoc no eren reunions gaire llargues. Però eren reunions molt preparades abans.”

RECONSTRUCCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA DE TORRE GIRONELLA (GIRONA)¹¹

1 L'organització de l'acció comunitària

Torre Gironella és un barri de la ciutat de Girona situat fora de les muralles, a la part alta d'un dels turons que envolten aquella part de la ciutat que limita amb la Vall de Sant Daniel. Aquest barri va ser durant molts anys un assentament irregular que estava ubicat en uns terrenys de propietat pública i caracteritzat per construccions precàries. Al 1991, després de trenta anys transcorreguts, l'Ajuntament de Girona pren consciència de la situació i decideix consolidar el barri, iniciant-se tot un procés que permet regularitzar la situació de seixantatres famílies que viuen en aquesta zona. És a partir d'aquell moment quan es va iniciar un treball basat en la intervenció social que va permetre organitzar la comunitat i possibilitar així la seva participació en tot el procés.

Es tracta d'un total de seixanta-dues o seixanta-tres famílies que viuen sobre un terreny públic il·legalment i irregularment, que no poden millorar els seus habitatges d'autoconstrucció perquè saben que els en poden fer fora en qualsevol moment, i que tenen una situació molt precària.

Un treballador social dels Serveis Socials d'Atenció Primària que es destina a la zona, davant d'aquella realitat urbanística i social, veu la possibilitat d'engegar una acció comunitària per intentar resoldre aquella situació, a partir de la voluntat de l'Ajuntament de regularitzar-la.

Una de les condicions que facilita aquest tipus de processos de dinamització ciutadana i fan que siguin possibles, és que hi hagi una situació que sigui viscuda com un problema que afecta tot un grup de ciutadans, i que alhora es creu que la solució no és individual, sinó exclusivament col·lectiva, i així de contundent es manifesta el professional que va promoure aquesta iniciativa:

“A tot els àmbits, hi ha coses que són molt simples. Quan es donen condicions de participació ciutadana i tot un procés de treball comunitari, de dinamització de tot un sector, és quan la gent que viu allà sent que té un problema i que és un problema que no pot resoldre sol, i necessita, per resoldre aquell problema que té individualment, una solució que passa per la col·lectivitat. Quan això ho entenen és quan es pot resoldre, i fer un procés de treball social comunitari.

---

¹¹ Document elaborat per Marta Llobet, membre de l'equip de l'EUTSB.

Mentre això no sigui viscut així, són "invents del tebeo" que adorna cadascú, que s'ho creu i ho fa creure."

Aquesta experiència il·lustrada com a exemple, ens mostra els elements que poden facilitar o dificultar aquest tipus de dinàmiques en què els ciutadans i els agents socials del territori s'hi impliquen sense reserves.

"Però si no hi ha aquests elements, això no és mou. Les condicions necessàries perquè hi hagi un autèntic moviment veïnal es basen en què hi hagi una qüestió que els afecti a tots, o que ho sentin com a tal, perquè si no..."

Quan ens trobem davant d'altres situacions que no afecten a tothom, encara que siguin temes importants que també esdevenen problemes, com per exemple els mals resultats en l'ensenyament, la resposta és més difícil. L'estratègia que cal seguir ha de ser una altra, que passa per implicar les entitats i/o serveis que tenen responsabilitats en el tema. En aquest cas, la resolució passa necessàriament per implicar-hi els agents socials del territori des de la perspectiva de crear relacions fortes de partenariat.

"Si a un barri hi ha un problema de mals resultats en l'ensenyament, per exemple, que d'exemples en tenim, no només mou això. I mira que aquest és un tema important, no és un tema menor. Potser, perquè és dóna en barris més perifèrics i més marginalitzats, i la gent no dóna el valor que hauria de donar a l'ensenyament. Llavors has d'entrar a conscienciar la gent de la importància que té. Què vol dir? Que podries posar la gent en contra d'Ensenyament... Ho arreglaràs així, si tenim tots els mestres en contra? No t'ho pots plantejar així, t'ho has de plantejar d'una altra manera. Has de buscar que els mestres de les escoles acceptin, que és difícil, que aquí tenim un problema de fracàs important i hi hem de fer alguna cosa per solucionar-ho i sols des de l'escola no podem fer-ho, necessitem la intervenció i col·laboració d'altres entitats del barri, professionals, institucions veïnals, associacions, etc. Per què? Perquè el problema educatiu passa per la comunitat, per la família, passa per l'escola. I ho resollem plegats o si no... Però perquè es pugui entendre això, costa. Quan s'entén es pot fer, i es fan coses."

El treball individual que es feia des de l'Atenció Primària va permetre conèixer les situacions socials d'algunes famílies que vivien en aquella zona, que en algun moment o altre havien acudit als Serveis Socials per situacions de precarietat, com les que et pots trobar en altres barris. Alhora, allò que podia semblar un avantatge, que era el fet de no tenir despeses en concepte de lloguer dels habitatges, es manifestava pels veïns com un problema o dificultat. No podien demanar una hipoteca per arranjar o millorar la casa, perquè no n'eren els propietaris legals, no tenien escriptures, no podien hipotecar allò que no era seu i per la incertesa que generava invertir sense tenir clar si arribaria un dia en què se'ls faria fora d'aquell territori que havien ocupat durant trenta anys.

2. Descripció del procés comunitari

Al principi no es tenia consciència plena del que es posava en marxa, però es partia del convenciment que s'hi havia d'actuar i començar a moure fitxa. Reconèixer que hi havia aquella situació urbanística irregular com un problema que tenia la ciutat i que s'havia de resoldre, va ser l'element detonant que ens explica la voluntat de l'acció.

“Per generació externa, perquè jo hi vaig anar. En el moment que iniciava aquest procés, no sabia què iniciava. L'Ajuntament encara no havia pres cap decisió de què s'havia de fer allà, jo el que tenia clar era que alguna cosa s'hi havia de fer, i entenia que a l'hora de plantejar el que s'hi havia de fer, hi havia d'haver algú organitzat allà. Però d'alguna manera vaig actuar.”

L'objectiu que es va marcar passava per urbanitzar el barri de Torre Gironella, i la viabilitat depenia en primer lloc de la voluntat i decisió política que s'havia de prendre. Es va acordar consolidar-ho, entre d'altres raons perquè des de l'Ajuntament d'alguna manera es reconeixia que aquell assentament irregular existia perquè s'havia permès, i era una herència que s'havia de resoldre.

“La gent pagava contribució perquè hi havia un error de feia la tira, la gent van ser prou intel·ligents per pagar i per guardar rebuts. Això al principi no hagués estat un fet vinculant, perquè si l'Ajuntament hagués volgut fer taula rasa, s'haguessin pogut buscar altres solucions i ja se n'hagués parlat en el seu moment. Però en principi, si l'Ajuntament hagués dit, mira, aquí hi posarem el que sigui, doncs..., però no tenia cap interès a perjudicar, ni anar a fotre a ningú, i l'Ajuntament també era conscient que aquella situació s'havia donat perquè històricament s'havia permès, era una herència.”

Una de les primeres actuacions que es van fer va ser la d'ordenar les cases a partir d'una numeració correlativa i coherent que facilités identificar i localitzar les famílies.

“Allò era..., constava com un disseminat. Hi havia una numeració de les cases que no sé qui les va posar. Hi havia per exemple tres números 17. Si buscaves algú de qui tenies l'adreça i que era al número 52, havies d'anar-hi un a un, perquè no eren correlatius, ni tenien cap ordre ni concert. El 52 era al costat del 14 i del 57. Era impossible localitzar una família, si no és que anessis casa per casa. Si se't feia de nit havies d'anar-hi amb una llanterna, no hi havia cap mena de paviment, sense llum pública. Totalment deixat, sense urbanitzar.”

El pas següent va ser realitzar una enquesta¹² casa per casa per tal de construir les referències bàsiques sobre les famílies i poder conèixer així la realitat social dels habitants d'aquell territori. Aquest instrument d'observació es va plantejar també com a estratègia per poder identificar les xarxes socials del barri i les persones que hi estaven més ben situades per poder impulsar i liderar l'organització de l'acció col·lectiva.

“Es tracta d'una situació viscuda com a problema, que a més s'identifica que la solució ha de ser col·lectiva. El tema de l'habitatge de Torre Gironella no es podia resoldre el cas d'uns i dels altres no. O s'arreglaven tots o no se'n arreglava cap, i la gent això ho tenia clar, per tant, ens hem d'unir. I per tant, hi hem de dir la nostra, ens hem de posar d'acord a dir el que volem i el que no volem, intentem pactar mínims, de posar-nos d'acord amb el que seria la solució i negociem amb qui s'hagi de negociar.”

2.1. La formalització del grup motor de l'acció comunitària

El tema de la motivació és important, però per moure la comunitat des d'una perspectiva de treball comunitari feia falta també organitzar els veïns. La constitució de l'Associació de Veïns va ser, sens dubte, un dels moments clau. Perquè la comunitat sigui vista per les administracions com a tal, fan falta interlocutors vàlids amb capacitat de liderar tot el procés d'acció col·lectiva.

“Previ a tot això, el que vaig fer va ser muntar l'Associació de Veïns. Vaig passar una enquesta en què hi havia dades que em podien interessar, i va ser l'excusa per entrar a totes les cases, conèixer a tothom i fer-me una idea del que... Aquesta enquesta em va servir per identificar aquelles persones que podien ser interessants o útils a la comunitat i tenien experiència perquè estaven organitzades en sindicats o comitès d'empresa. Pels comentaris que et feien, per l'interès que tenien pel conjunt, qui et feia una anàlisi de la situació més coherent i que tingués una certa visió o capacitat de poder liderar. En vaig identificar uns quants i els vaig fer l'oferta directa d'organitzar-se en associació de veïns argumentant que per poder negociar aquestes solucions amb l'Ajuntament, amb la Generalitat, amb el Ministeri, amb qui les hagi de negociar, el que sí és clar és que l'Administració necessita tenir interlocutors, i això passa perquè es constitueixi una associació.”

Inicialment es va proposar articular una única associació de veïns amb un grup de població que es trobava ubicat a la banda baixa de Torre Gironella, amb els quals compartien moltes coses quant a procedència i situacions socials i que ja

---

¹² En l'article que els membres de l'Equip de Treball Social de l'Ajuntament de Girona han publicat sobre el partenariat com a estratègia de treball social comunitari es defineix l'enquesta com un cens en què s'havia d'aportar dades bàsiques (edats, situació laboral, ingressos econòmics, nivell de formació, perspectives de continuïtat en el barri, sentiment de pertinença al barri, etc.) sobre les situacions socials de les persones i/o famílies que vivien al barri de Torre Gironella.

tenia la seva pròpia associació. Això no va ser possible en un primer moment, ja que allò que els separava no era l'assentament al territori, la composició ni les característiques socials que configuraven el grup, sinó el fet que mentre els de baix ja eren propietaris, els de dalt estaven en una situació il·legal respecte al territori que ocupaven.

“Abans de fer una associació de veïns aprofitem la que hi ha, però ens vam trobar que no va ser possible. I es va fer d'estira i arronsa, però al final es va fer una nova associació amb els de dalt.”

En la formalització dels òrgans i formes de funcionament de l'Associació, s'ha de reconèixer la tasca del treballador social, com a agent que facilita les primeres pautes i instruments per poder constituir-se com a interlocutors vàlids, i construir i defensar la seva pròpia estratègia com a representants de l'entitat veïnal.

“Jo en vaig identificar tres o quatre que em semblaven gent honesta i amb un mínim de capacitats. Que encara que no tinguessin experiència podien adquirirla i veia que no serien gent dependent, podien estar a prop i donar-los informació, però no es crearien relacions de dependència, i a partir d'aquí ells van buscar gent del veïnat amb els que tenien una relació de confiança i que podien treballar bé amb el tema. Al final van ser dotze a la Junta. S'hi apuntaven pel que s'hi jugaven! Vés-hi ara! És el mateix barri i la mateixa gent.”

“Es va parlar amb els que podien ser membres de la Junta, explicar què volia dir tot això. Es van fer un parell o tres d'assemblees explicant què es constituïa, els estatuts, que tothom hi havia de ser, amb quina finalitat i quins objectius es feia l'Associació. Després, amb l'última assemblea, es van fer les eleccions. La participació va ser important. Es va presentar una candidatura, però jo aquí vaig intervenir-hi per assegurar que hi fossin persones que semblaven aptes i amb credibilitat. El candidat tenia una visió de conjunt, guanyava un bon sou i tenia solucionades moltes de les coses per les quals s'havia de treballar. Ell ja havia apostat pel barri, per la seva continuïtat, invertint en l'arranjament del seu habitatge. No tenia fills, ara té quaranta i escaig anys. Quan el vaig trobar vaig pensar que havia de ser el president per les condicions immillorables, va donar un joc increïble. Sabia tractar la gent. Tothom anava a casa seva, i era com l'alcalde d'allà, era el presidente del pueblo!”

Crear la Festa Major del barri era una altra estratègia pensada que havia de facilitar la relació, el contacte i la mobilització de la gent amb una finalitat comuna des d'un vessant més lúdic, però aquest fet va fer visible les diferències que hi havia i que només el temps podria conciliar i resoldre.

“Vam crear la Festa Major del barri perquè mai n'hi havia hagut. Servia per veure com es mobilitzava la gent. Tothom ja es coneixia i era aprofitar la Festa per relacionar-se d'una manera diferent, constituir l'Associació i crear unes certes dinàmiques. Hi havia problemes greus de relació amb els veïns, que també eren de Torre Gironella, que eren adjacents, però que aquests sí que

eren de propietat, i eren del mateix tipus de població que els de dalt, que eren els que estaven d'irregulars. I els de baix, al principi, una mania: “ara aquests els hi arreglaran tot i nosaltres...” Tots eren dels mateixos pobles, eren de la mateixa procedència, quant a composició social, en feines i tot eren el mateix, i hi havia uns odis i enveges mútues... Els de dalt se sentien menyspreats pels de baix, aquests gelosos perquè amb el que els hi havia costat, ara aquests els hi regalarien. Va ser impossible crear una única associació per Torre Gironella, ara sí, ara s'han ajuntat, ara és una sola associació. En aquell moment eren situacions molt irreconciliables fins que vaig optar per no fer-ne un problema, el temps dirà! No ens podíem quedar encallats amb això, la solució no passa pel fet que hi hagués una única associació. Van ser molt interessants, els processos! A la Festa Major ja no t'has de refiar del que et diuen sinó del que veus.”

Un cop constituïda l'Associació de Veïns, es va iniciar un procés assembleari del barri per poder discutir el futur en tant que col·lectiu, i valorar així les formes de participació veïnal en tot el procés de consolidació de la zona i la seva urbanització. A partir de cada realitat individual, que era en part compartida per la resta, es va poder verbalitzar els objectius comuns. Aquest fet va permetre, d'una banda, crear el sentiment de pertinença i la consciència col·lectiva necessària per avançar en el procés, i, de l'altra, que el treballador social que havia impulsat aquella dinàmica s'adonés dels antecedents històrics d'aquella realitat social i la percepció que en tenien els seus habitants.

“Sí, sí, amb la Junta de l'Associació constituïda, ells van poder verbalitzar més la seva situació i fixar-se en quins eren els seus objectius, i a través de tota aquesta definició d'objectius de l'Associació com a tal, jo em vaig assabentar de coses que no sabia i vaig ser conscient no del problema, sinó de com el vivien, de com se sentien, i de la importància que tenia la història que hi havia allà, que tampoc la coneixia. Jo vaig conèixer la història a partir de ser allà, d'anar a totes les reunions, de les assemblees que vam muntar, de parlar individualment amb tothom.”

2.2. El Projecte d'urbanització: un exemple de com integrar les accions

Al cap d'un any, va començar la intervenció des de l'Àrea d'Urbanisme de l'Ajuntament de Girona. Es va dissenyar un projecte d'urbanització. El treball previ d'organització de la comunitat va fer possible que aquesta hi participés activament a partir d'una lògica d'integrar les diferents accions que s'havien de dur a terme al llarg de tot el procés. Va permetre que els veïns fessin les seves aportacions al Pla, aportacions que van resultar claus en l'abaratiment i en la viabilitat econòmica i tècnica de tot el Projecte, si no s'hagués abaratit el Projecte, potser no s'hagués fet en aquell moment.

“Jo vaig estar amb la gent del barri i els vaig dir: “escolta, com a possibilitat per abaratir costos, es pot fer amb les modificacions tècniques que s'hagin de fer sense rebaixar qualitat, però perquè es puguin abaixar costos, en primer lloc jo us porto i us ensenyo el projecte, vosaltres us el mireu, us mireu els

plantejaments. Allà tots són enginyers, no tenen cap estudi, però..., aquesta va ser tota una altra part de participació. T'estalviaves cent i escaig metres de clavegueram per terreny de terra, mentre que l'alternativa del Projecte era tot pedra viva. El coneixement del terreny per part dels veïns, hi va ajudar. Es va plantejar a l'Ajuntament que amb la participació dels veïns i l'aprofitament de recursos existents, es podrien abaratir significativament els costos del Projecte. L'Associació de Veïns va nomenar un encarregat general, que no costava ni un duro perquè era un jubilat, que organitzava els torns de treball i controlava l'obra. Es va fer una molt bona gestió per part dels responsables d'Urbanisme de l'Ajuntament.”

A través del dispositiu d'inserció econòmica, es va poder crear una brigada de treball amb veïns en situació d'atur a partir d'un pla ocupacional vinculat al conveni INEM–Corporacions locals, i d'altres veïns també van treballar-hi organitzant l'activitat durant els caps de setmana. Tot plegat va permetre racionalitzar els recursos que es tenien a l'abast i aconseguir amb això efectes multiplicadors.

“Els van deixar la maquinària i els veïns ho feien els dissabtes i diumenges. Tot això era per abaratir els costos de personal i d'empresa. La gent feia torns de dissabtes i diumenges, feien brigades de treball, posaven les peles, els que estaven aturats estaven en el Pla d'Ocupació. Va ser combinar tots els recursos que hi havia a l'abast, racionalitzar-ho.”

Queda palès que la lògica i/o perspectiva d'integrar les accions col·lectives és possible pel grau d'implicació de la mateixa ciutadania, però també pel paper de mitjancer i de frontissa que tenen els tècnics acceptant les aportacions d'aquelles persones que no són reconegudes com a experts des del punt de vista tècnic, però que les seves aportacions es consideren útils i importants, i aquest fet evidencia el valor afegit en la capacitat de gestió tècnica i política, que el troben en aquesta experiència.

Les aportacions dels veïns van ser determinants, van permetre reduir el pressupost a la meitat i van fer possible que el projecte fos viable. L'Associació de Veïns va establir també els criteris que van ser consensuats i compartits per la gent que van permetre, des d'una lògica de procés, trobar solucions per les diferents situacions que es van presentar.

“Es van establir uns criteris per part de l'Associació. Si tirem a terra aquesta barraca i un garatge, dona per fer un carrer ample per si un dia hi ha un incendi, que hi pugui passar el camió de bombers o quan vénen a portar el butà. Vam fer un carrer com a eix transversal, després una plaça, i això va suposar tirar alguna casa a terra i hi havia la possibilitat de tirar-ne dues més, però al final no les van tirar. Es van buscar solucions per tot.”

És així com s'aconsegueix la supressió dels horts il·legals per garantir el subministrament de l'aigua potable al barri. Van ser els mateixos veïns en un procés assembleari que van decidir-ho, com a autorregulació de les seves pràctiques sense necessitat d'un control per part de l'Ajuntament de Girona.

“Per bombejar l’aigua perquè vagi a totes les cases i tingui la pressió suficient i el cabal necessari, es va fer un pla en què hi havia una bomba impulsora aquí a baix que costava quaranta i escaig milions, es va poder estalviar canviant el motor que hi havia, que va costar uns tres milions i mig. El barri ja disposava d’aigua suficient. No obstant això, calia evitar “fugues” ocasionades per connexions pirates per poder regar els horts. La gent regava els horts, i eren les cases o els horts. Va ser la mateixa Associació de Veïns que va fer una assemblea i va dir: “nois, s’han acabat els horts!” I es van acabar. No va haver de pujar la Policia Municipal ni vam haver de fer cap control de res, la mateixa comunitat es va controlar. Van ser processos, i hi ha anècdotes de tota mena.”

Pel traçat dels carrers i l’asfalt van ser necessàries negociacions amb els veïns per tal que tothom sentís que hi guanyava i que ningú hi perdia. Aquest procés no va ser fàcil, però també va ser possible.

“De l’enllumenat públic, el que es va fer va ser aprofitar una instal·lació vella del passeig d’Olot que era de pals de fusta, va servir per il·luminar l’accés a Torre Gironella, tota la pujada de les pedreres fins arribar al barri i tot el barri il·luminat. Aquestes van ser de les primeres coses que es van fer. Es van fer tots els carrers encimentats no amb asfalt, però tota aquesta operació volia dir reordenar. Es varen tirar a terra garatges i va ser tot un procés de negociació. Aquí tu hi tens un hort, però que no és teu perquè la terra no és teva, així podem fer el carrer, o la plaça o el jardí de què gaudiràs tu i la teva família, o podem deixar espai per noves cases o per fer garatges.”

Un cop finalitzades les obres, es va estudiar la possibilitat de poder transferir la titularitat dels terrenys a les famílies que l’ocupaven. La propietat dels terrenys era del Ministeri de Defensa que els havia cedit a la ciutat com a espai de repoblació forestal. A partir de negociacions polítiques que van resultar fonamentals, es va aconseguir la venda primer dels terrenys a l’Ajuntament de Girona per un preu simbòlic, i alhora aquest els va poder vendre als veïns per un import proporcional al terreny que se’ls havia adjudicat.

Aquesta possibilitat no havia estat definida com a objectiu inicial, però en un moment determinat del procés es planteja per part de l’Ajuntament comprar la muntanya al Ministeri de Defensa. Per explicar com apareix aquest objectiu a posteriori, s’ha de situar un cop més en la important voluntat política que va fer que fos possible. I aquesta, també es va recolzar en les sinergies i simpaties que va generar tot el procés entre la implicació i compromís creixent que han tingut els veïns en l’experiència, i els polítics, que van assumir la responsabilitat i el compromís de donar resposta a aquella acció col·lectiva ben organitzada, i poder pal·liar així una situació que era viscuda com a injusta.

“Un objectiu que no ens vam fixar d’entrada és el que es pogués passar la propietat a la gent, que era una reivindicació clara des dels inicis, però jo no em creia que això es pogués fer amb tanta rapidesa. Aquí hi va haver una acció política clara, per voluntat, no voldria que sonés a floreta, per sensibilitat política i per un sentit de justícia cap a la gent. No va ser una cosa que des d’uns inicis es va plantejar així, els esdeveniments ens van portar a que fos així. Jo identifico un procés de simpaties cap a l’actitud de la gent. El fet que hi aportessin treball, que s’hi arremanguessin, portaven trenta anys que ningú no hi era per gust. Es van instal·lar allà perquè no pagaven lloguer, i es van aixecar la casa com van poder, han viscut en condicions molt precàries durant molts anys, la seva procedència era clara. Eren els exclosos que podien haver derivat a conductes no desitjables, però que són gent normal, treballadors, i van créixer allà, i van tenir una actitud molt seriosa i responsable, i això va generar simpaties, i ho va afavorir, més això que les pressions, perquè n’hi va haver, però no van ser pressions diríem de desafiament, sinó reivindicatives: interessaria tenir la propietat. La pressió va augmentar: vostès ens poden fer fora el dia de demà, no podem estar pendents que canviï l’alcalde o que mani qui mani, això s’ha de regularitzar. No va ser pressió de força sinó argumentada. L’actitud dels veïns va ser argumentada i conseqüent amb el que havien fet, no s’hi podia fer res més.”

La compra dels terrenys per part dels veïns a l’Ajuntament de Girona va permetre regularitzar-ne la propietat i ordenar urbanísticament el barri. Aquest moment va requerir moltes negociacions entre els veïns i l’Ajuntament. A aquests els defensava l’Associació de Veïns, i el treballador social va tenir un paper clarament facilitador en tot el procés. Es tractava que tothom hi guanyés, de negociar i compensar a aquells que havien de cedir una part del seu terreny per poder fer un carrer, o d’aquell que perdia el garatge, i en canvi se li cedia un altre terreny per poder-ne construir un de nou.

“Al principi tothom començava a clavar estakes a tot arreu, per marcar al màxim de terreny possible, com que el preu sabien que seria simbòlic, hi havia veïns que tapaven els carrers, o que ampliaven els seus patis. S’intentava respectar el que ja hi havia, però es van evitar queixals estranys, no calia que fos quadriculat. Mira, mesurem la casa, vam fer un plànol de tot, de cada casa amb la seva parcel·la, alguns deien: “mira, a mí cuéntame aquí porque yo siempre he tenido este trozo”, i dir, “mira, no, em sembla molt bé, però jo ho compto fins aquí. Han de ser parcel·les mínimes, per tant no et vendrem aquesta part. Quedarà de sòl públic, però, en canvi, si vols te’n donem un tros més cap amunt que no hi tens cap veí i no molestes a cap espai públic, aquest metro de més endavant te’l deixo més endarrere”. A tots se’ls ensenyava el plànol: “mira, aquesta és la teva parcel·la, aquesta és la teva casa, hi estàs d’acord?, sí?, bé, doncs això són tants metres per aquí i per allà i per tant tu has de pagar tantes peles”. Els preus que sortien eren 200.000 o 300.000 pessetes. Ells compraven el terreny, la casa era seva, encara que legalment ningú no és propietari de la casa que no té terra. L’Ajuntament el que feia era un acte de compravenda del terreny, ells, a l’hora d’escripturar-lo, escripturaven el terreny que acabaven de comprar i la seva casa.”

Un cop els veïns van passar a ser propietaris dels terrenys i de les cases, van començar a invertir en les seves propietats canviant així la fisonomia del barri molt ràpidament. Va passar de ser una zona il·legal i deficitària a ser una de les zones més atractives de la ciutat, tant per la seva excel·lent ubicació, com per tots els nous serveis que s'hi han posat integrats a la xarxa de la ciutat: enllumenat públic, xarxa de sanejament, conducció d'aigua potable fins a les cases, paviment dels carrers i servei de transport públic.

“Això va beneficiar molts que tenien feina, i d'altres, a través del Servei d'Inserció, en van trobar. De manera que tenien feina i l'accés a la propietat generava la possibilitat de fer obres i arreglar els seus habitatges. El canvi que ha fet el barri és evident, no? La gent sap que el que inverteixi allà no ho ha llençat. La gent ha fet cases noves, ha fet reparacions, ha tirat coses ruïnoses i n'ha aixecat de noves. A mi no m'importaria gens viure allà dalt.”

Aquesta operació en tot el procés va comportar també la necessitat de coordinar políticament i tècnicament la informació i les accions que sortien entre Urbanisme, els Serveis Socials i el barri. Aquell va ser un moment especialment delicat, perquè per primera vegada es donava la possibilitat als veïns de millorar les seves cases sense risc de perdre-les, però alhora suposava modificar alguns hàbits de comportament, d'haver de construir seguint les normatives i els procediments que determina l'Ajuntament.

“Abans feien obres sense demanar permís, feien el que volien. Però se'ls va deixar clar que si feien obres sense demanar permís se'ls hi tiraven a terra, i a partir d'allà van començar a demanar permisos.”

Al llarg de tot el procés es van fer diferents actuacions des dels Serveis Socials municipals, alhora que es van apropar serveis al barri: construcció d'una pista poliesportiva, rehabilitació d'uns locals d'ús per als veïns, promoció d'activitats per a la infància i l'adolescència, creació d'espais verds, etc.

3. L'avaluació del procés

3.1. El protagonisme de les persones del barri i les noves maneres de fer

L'experiència de Torre Gironella és un exemple clar de com el partenariat pot esdevenir una estratègia del treball social comunitari¹³, de com el territori pot esdevenir l'escenari que permet integrar les accions evitant la concentració de poder. Als agents veïnals, se'ls ha deixat ser part activa de les accions i

---

¹³ S'utilitza el títol i part del contingut de l'article ja esmentat per mostrar com el partenariat pot ser una estratègia per al treball social comunitari.

solucions, i s'han creat relacions de corresponsabilitat a l'hora d'aplicar les accions.

“Jo penso que es van donar elements de participació realment a l'hora de prendre decisions. No només hi van participar en el moment de posar-hi l'espatlla, van participar-hi en el disseny, en el qual l'aportació que van fer va ser fonamental. Van estalviar molts duros pel coneixement que en tenien. La decisió, no la van prendre ells, perquè no era la seva potestat, però van influir moltíssim en les decisions que es van prendre. Hi va haver molta participació.”

El paper diferenciat dels polítics i tècnics de l'Ajuntament de Girona els ha permès posar en pràctica un tipus d'administració més relacional, en què la participació no esdevé una entelèquia sinó una realitat que legitima la gestió del govern municipal. Aquesta experiència ha estat un procés d'aprenentatge per a tots de moltes situacions, de negociar amb l'Administració pública, de com es prenen decisions, que no sempre els tòpics són certs, allò que s'apunten a l'Associació per veure què en poden treure, va ser tot un procés educatiu. En definitiva, es va demostrar com per la via de la participació s'aconsegueixen coses i això té avantatges polítics importants.

3.2. El paper clau del treballador social en tot el procés

El treballador social va impulsar aquest procés que podríem definir com a exemple de manual de com es poden promoure, coliderar i gestionar aquest tipus de dinàmiques des dels Serveis Socials. El seu paper apareix com a part més de tot l'engranatge, encara que reconeix que al principi va actuar com a motor. Un cop posat en marxa, la seva tasca va ser d'acompanyament, encara que en diferents moments va tenir un paper decisiu perquè era la persona que tenia més informació, que la va recopilar a base d'aparèixer quasi com una persona més del barri, i aquesta dedicació li va aportar el reconeixement i legitimitat de figura medidora entre l'Administració municipal i els veïns del barri.

“[...] motor d'engegar, i quan es va posar en marxa vaig acompanyar tot el procés. El que tinc molt clar és que jo sol allà hagués posat en marxa tants motors com hagués volgut, però tot sol no hagués fet res. Tothom hi té la seva part de responsabilitat. Hi ha moments en què el teu paper és molt més decisiu, perquè tens més capacitat de mediació. Dedicació i presència, crec que aquestes són les tècniques principals. De coneixements i de saviesa, tot això... Jo no sóc d'aquests i em costa molt. Independentment de les tècniques, són hores i hores, i penso que pots aprendre moltes coses. Coses que si les tens les pots desenvolupar, i que si no les tens et costa molt. Aconseguir que una comunitat accepti la teva presència i tingui en consideració el que dius, que sàpigues quan no has de fer res, això ningú no t'ho pot ensenyar, quan has de callar o no.”

És en aquest sentit que la programació d'aquest tipus de processos d'investigació i acció resulta difícil de poder predeterminar, perquè la realitat social és dinàmica i, per tant, serà tant important saber planificar com tenir la capacitat de poder reaccionar davant dels canvis o de les situacions no previstes, tal com comenta el treballador social:

“Jo desconfio molt de tot allò que està planificat, pensat... Queda molt bé funcionar així, però no és així, o al menys aquí, a Girona. No es pot fer un càlcul a priori de tanta història. Jo crec que les coses... Reivindico el valor de saber reaccionar davant del que et trobes, no et parlo d'improvisar, encara que n'has de saber, i ser coherent. Reivindico el valor que té dir sé on vaig, tinc unes previsions mínimes, i sé per molts anys de treballar que mai, però mai, no he pogut executar un pla tal com el tenia previst, deu ser impossible, perquè o planifiquem malament o perquè la realitat canvia, o per les dues coses. La planificació sí que té importància, com més bé la fas, menys et desvies a l'hora d'executar-la, però per bé que es planifiqui, has de tenir capacitat de reacció, d'improvisar, sempre hi ha coses que t'alteren els plans inicials. Reivindico aquesta capacitat com un valor. El que passa és que només es valora el planificador, l'improvisador, i l'adaptador té la seva gràcia!, però d'això no n'hi ha cap manual. Vol dir tenir integrades una sèrie de coses que les fas. Quan tens les coses clares del que vols fer i et saps moure, les coses que s'improvisen no són contradictòries. Jo m'adono de la coherència del que he fet després, i crec que no és per causalitat.”

Repensar l'acció suposa dotar-la de contingut i de sentit, suposa també la possibilitat d'adonar-te que l'acció pot ser col·lectiva, i des d'aquesta perspectiva es poden mobilitzar moltes persones i/o recursos. El resultat final de tot aquest procés va ser que en només tres anys es va poder canviar tota una realitat social d'un col·lectiu de seixanta-tres famílies i alhora el canvi d'imatge d'un dels barris de la ciutat de Girona.

RECONSTRUCCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA DEL PLA COMUNITARI DE TRINITAT NOVA (BARCELONA)¹⁴:

Primer situaré el context socio-econòmic en el que s'inscriu aquest procés i explicaré com es va iniciar aquest pla comunitari. En segon lloc, presentaré els objectius del pla comunitari i explicaré com s'ha organitzat la participació en aquest procés. Després donaré compte de com s'ha procedit en l'elaboració del diagnòstic i identificaré, a grans trets, els continguts dels seus projectes de millora. Finalment, per acabar aquest relat, faré una reflexió al voltant del procés.

1. La gestació del procés d'organització comunitària:

1.1. El context socioeconòmic en el que s'inscriu l'acció¹⁵:

El barri de Trinitat Nova va néixer en la dècada dels anys 50 del segle passat a la vessant nord de la serra de Collserola fruit d'una sèrie de promocions públiques d'habitatges sense cap tipus de planificació urbanística destinades a allotjar immigrants procedents d'altres zones més deprimides de l'Estat Espanyol. La major part dels habitatges es van fer de petites dimensions (una gran majoria no arriben als 50 metres de superfície) i amb materials de mala qualitat. Actualment un terç dels 3000 habitatges del barri tenen patologies estructurals greus (aluminosi i carbonatació) i es troben en procés de remodelació. Una bona part de la resta també s'estan rehabilitant, però difícilment perduraran més enllà de la generació que els ocupa en l'actualitat.

D'altra banda, es constata la pèrdua progressiva de població al barri, especialment en els darrers 10 o 15 anys. En aquests moments viuen al barri unes 8000 persones, una mica més de la meitat dels habitants que tenia en els anys seixanta. A més, la població està molt envellida ja que més del 30% de la població són jubilats i pensionistes, i ens darrers anys molts joves han marxat del barri. Des del punt de vista socioeconòmic cal destacar a més que es tracta d'una població amb un nivell d'estudis baix i una incidència especial de la taxa d'atur, en comparació a altres barris de Barcelona.

Però també es tracta d'un barri amb potencialitats que li estan permetent invertir aquestes tendències negatives: una important tradició i reivindicativa al voltant de l'associació de veïns (actualment reactivada en el marc del pla comunitari), l'existència, fruit del treball d'anys anteriors, d'una xarxa de

---

¹⁴ Document elaborat per Ferran Cortès

¹⁵ Aquesta breu descripció del barri ha estat confeccionada amb el diagnòstic comunitari realitzat per l'equip organitzador del pla i d'altres documents posteriors realitzats pel mateix equip.

relacions amb institucions, associacions i moviments socials que afavoreix l'intercanvi i l'elaboració de propostes; però, sobretot, hi ha la visió crítica i la voluntat d'alguns veïns de transformar la realitat del barri

1.2. La iniciativa del procés:

Sembla que podem situar l'inici d'aquest procés a finals de 1995 en una de les trobades de militants veïnals organitzades per la FAVB, en el marc de la celebració dels 25 anys de l'Associació de Veïns de Nou Barris. Allí es parlava dels problemes dels barris i d'allò que es podia fer per a poder solucionar-ho. En una d'aquestes trobades hi va ser participar Marco Marchioni i les seves aportacions almenys van captivar a un dels assistents a l'acte: el president de l'Associació de Veïns de Trinitat Nova. Aquell mateix dia s'hi va presentar, li va explicar la realitat del seu barri, i van quedar per veure's dos dies després. Com explica ell mateix:

“La nostra situació era preocupant, un grup molt reduït de veïns treballaven pel nostre barri però ho fèiem d'una forma diferent a l'actual. Gràcies a la col·laboració de Marchioni vam descobrir una forma de treballar amb els veïns molt diferent de la que utilitzàvem on la idea fonamental era la participació “

De seguida es va constituir un grup a l'Associació de Veïns amb el repte d'impulsar un “Pla pel desenvolupament social i comunitari de Trinitat Nova”. Aquest és un primer moment de treball intern i de contactes amb amics, veïns i professionals que poguessin donar un impuls a la iniciativa, dels que va sorgir el Consell Assessor de l'Associació de Veïns¹⁶. De seguida, Marchioni prepara el febrer de 1996 un primer projecte per iniciar el procés: “Reflexiones y propuestas para un programa de desarrollo social y comunitario en Trinitat Nova”, que va ser difós i discutit amb les administracions i la societat civil local. Com es manifesta en un butlletí de l'Associació de veïns i veïnes de Trinitat Nova de l'època:

“Considerem aquest treball com a punt de partida per plantejar la necessitat d'una intervenció social a tots els nivells, per tal que la barriada faci el màxim esforç possible per contribuir a aconseguir un futur millor”

Iniciat el procés d'implicació dels diferents actors i agents del barri en la transformació del barri, es van iniciar contactes amb els representants polítics del Districte de Nou Barris i de la Direcció General de Serveis Comunitaris del Departament de Benestar de la Generalitat de Catalunya per tal d'aconseguir subvencions que permetessin al Pla dotar-se d'una estructura professional per coordinar i dinamitzar el procés. D'aquests contactes en sorgeix el compromís

---

¹⁶ Integrat per Joan Costa, Beatriz Cuadrillero, Rafael Encinas, Antonio Fernández, Andrés Naya, Ricard Panades, Fernando Pindado, Oscar Rebollo i Ramón Saladrigas. Aquest grup de professionals, científics socials, líders veïnals,... altament qualificats además d'animar i aconsellar el grup motor, tenen un paper important en la difusió externa de l'experiència. El grup s'autodissol el 1997.

d'un Pacte de Barri en el que cada una d'aquestes administracions comprometen 5.000.000 ptes. Aquests diners s'inverteixen en la contractació de l'equip comunitari durant el 1997, format en un primer moment per dos professionals qualificats (un antropòleg i una pedagoga).

2. L'organització del pla:

2.1. Els objectius del pla:

En aquest pla es procuren conjugar dues línees d'actuació diferents però necessàriament connectades entre si:

- Una sèrie d'actuacions encaminades a la millora de la situació i de la qualitat de vida dels habitants del barri centrades en els diferents sectors de la intervenció: educació, salut, activitat econòmica, cultural, associativa, etc.
- Una línia d'actuació urbanística que planteja una intervenció directa en el territori per modificar l'espai on viuen les persones que contempli la remodelació i la rehabilitació dels habitatges, la creació d'eixos viaris que afavoreixin la connectivitat interna i externa del barri, el desenvolupament del comerç i de l'activitat econòmica, el replantejament dels equipaments existents de cara al futur, la recuperació d'espais que poden tenir un gran interès pel barri i pel conjunt de la ciutat, com ara la serra de Collserola i les instal·lacions de l'antiga Companyia d'Aigües.

2.2. L'equip dinamitzador del procés: l'equip comunitari

Des del principi del procés, com hem dit, els promotors del pla fan una aposta forta per la professionalització del paper del dinamitzador del pla mitjançant la contractació de dos professionals des de l'associació de veïns que el 1998 s'amplien a tres. Actualment l'equip comunitari el componen una pedagoga, una antropòloga i un educador de carrer i està coordinat per un sociòleg que és professor a la universitat.

Aquest equip ha treballat, des del principi, amb la prioritat d'afavorir la implicació dels ciutadans en el procés entenent aquest com una dinàmica social oberta, creativa i, a vegades, imprevisible, en la que també intervien i poden intervenir diversos agents socials que incideixen en el procés transformant-lo i transformant-se. Tots els entrevistats coincideixen en que l'aportació d'aquest equip ha estat clau per l'assoliment d'un bon nivell de participació en el barri.

2.3. Els espais de participació:

El Pla es defineix com una gran escola de participació, com un eix al voltant del qual s'estructura una xarxa de persones i activitats vinculades a un projecte comú de caràcter global. A continuació, descriuré breument els òrgans que s'han institucionalitzat per organitzar la participació en el pla. Però s'ha de tenir en compte que al llarg del procés, l'equip comunitari, en un contacte permanent amb la població ha obert la participació de diverses maneres (assemblees, contactes informals, grups de discussió, tallers participatius,...) i, per tant, la participació ha anat molt enllà que la implicació en un dels òrgans formalitzats per gestionar democràticament el projecte comú. A més, hem de tenir en compte que, sovint, la participació de la gent del barri s'ha produït a través de la constitució de grups al voltant d'un projecte concret, que és una resposta col·lectiva a una necessitat compartida. Per exemple, el grup de gent gran a l'entorn del projecte "Jubilat, si, actiu, també", o els joves que comparteixen l'espai "La Madriguera" on assagen 6 grups de música i també s'impliquen en la dinamització lúdico-cultural del barri.

El pla comunitari defineix tres espais de participació diferents pels ciutadans, els tècnics i els polítics, tal com explica un membre de l'equip comunitari:

"El pla comunitari té tres nivells: el dels ciutadans (grup obert), el dels tècnics (comitè tècnic) i els polítics (comissió seguiment político-tècnica). Cadascun d'aquests funciona amb paràmetres i amb interessos diferents, i cadascun té un espai per treballar. És important no barrejar espais, ja que no tenen els mateixos objectius i funcions"

Veiem més concretament com es defineixen aquests òrgans en documents recents produïts per l'equip comunitari per difondre el pla i donar compte de la tasca realitzada:

a) El grup obert:

Es tracta d'un espai que s'ha formalitzat recentment on hi ha persones de tots els grups que participen al Pla Comunitari, prenent part activament a la presa de decisions d'alguns temes, així com l'avaluació del pla.

b) El Comitè tècnic:

Com explica el coordinador de l'equip comunitari, el pla comunitari va adoptar com principi metodològic la necessitat d'implicar a més agents socials en el procés a més de la pròpia comunitat, entre ells als tècnics que treballen als serveis públics del barri (educatius, serveis socials, sanitaris, policials,...). Per això es va organitzar un espai pel treball comú en el que hi ha participat més de 20 serveis i en el que, després d'un intercanvi d'informació i necessitats entre tots, es van identificar les activitats que necessitaven coordinació o es podien

fer d'una manera conjunta, per finalment, anar avançant en el repte de la programació integrada en la prestació de serveis.

c) La Comissió de seguiment polític-tècnica:

Es defineix com un espai on els agents implicats en el projecte comunitari defineixen la seva forma de participació i els seus respectius compromisos, buscant la coparticipació i corresponsabilitat. Concretament, està integrada per representants de la Generalitat, del districte de Nou Barris de Barcelona i del mateix pla, i només es reuneix una vegada a l'any per avaluar el pla i l'ús dels recursos públics.

3. El desenvolupament del projecte de millora:

3.1. L'estudi de la situació del barri:

Seguint les indicacions de Marchioni, a principis del 1997 es va procedir a realitzar un estudi de la situació del barri coordinat per l'equip comunitari que s'acabava de contractar en el que hi van participar tots els agents social que actuaven en aquell moment al barri: serveis de l'Ajuntament i de la Generalitat (escoles, ambulatori, serveis socials, CAS, etc.) i grups actius del barri (AMPAS, clubs esportius, etc), que va servir com a base per a consensuar el diagnòstic inicial de la situació del barri en assemblees de barri i allò que es volia aconseguir amb el Pla de desenvolupament social i comunitari.

Aquest diagnòstic comunitari, elaborat amb metodologies d'investigació participativa, ha estat el punt de partida de l'acció comunitària i en un element clau per la transformació del barri perquè reflexava les grans línees de consens entre els veïns, els tècnics i els polítics sobre els problemes del barri i perquè la pròpia metodologia d'estudi ha facilitat el procés d'implicació de la gent en la resolució dels problemes que ella mateixa havia identificat.

Però aquest procés de coneixement de la situació del barri no va quedar esgotat, ni molt menys, amb la realització d'aquest diagnòstic inicial ja que al llarg del procés va sorgir la necessitat d'obtenir algunes informacions necessàries per orientar les propostes que s'anaven treballant en els grups comunitaris, com quan, durant el 1998, es va plantejar la necessitat de conèixer la situació socio-econòmica de les famílies en relació amb la vivenda per tal de poder negociar un acord econòmic per la remodelació urbanística del barri. Per aconseguir aquesta informació es va organitzar la realització d'una enquesta participativa amb el suport d'un sociòleg expert qui va ajudar a un grup de veïns en el disseny del qüestionari, la preparació del treball de camp i l'anàlisi de resultats. Aquests resultats es van presentar a tots els agents socials i

institucionals implicats i van ser la base per a establir un acord econòmic amb les administracions (Rebollo, 2000).

3.2. El contingut dels projectes:

El Pla Comunitari s'ha anat desenvolupant en quatre dimensions (urbanística, educativa, econòmica i social) en les que s'ha anat concretant projectes operatius per respondre a les necessitats de les persones i col·lectius als que anaven dirigits. Però, tal com insisteix l'equip comunitari, cal tenir en compte que aquests quatre eixos no conformen compartiments estancs i que tots els projectes fan una aposta per concretar d'alguna manera el repte de la integralitat de les accions. Per això aquests, normalment centrats en un col·lectiu que s'identifica pel grup d'edat, encara que acostumen a posar l'accent en una de les dimensions identificades, com a mínim es poden situar en dues dimensions i, fins i tot, s'intenta que tots els projectes incideixin en les quatre dimensions establertes:

a) Dimensió educativa:

Bona part dels projectes posen l'accent en aquesta dimensió sense excloure, com hem dit, la resta de dimensions i els podem situar en dos àmbits d'actuació:

- Suport a l'educació formal a través de la col·laboració amb els professors, els alumnes i les AMPAs. En aquesta línia d'actuació destaquen el projecte d'escolarització compartida, en el que es treballa la vinculació del curricular escolar a la realitat del barri al món del treball, l'escola activa de pares i mares, ...
- Suport a l'educació no formal (temps lliure, cultura, esports...) amb tots els sectors de població, però també en l'educació sanitària. En aquest àmbit cal destacar el centre infantil "El desván", el projecte de dinamització juvenil, el projecte de dinamització esportiva, l'educació permanent d'adults, i el projecte "Jubilado, sí; activo, también", en el que es fa un abordatge comunitari de la salut, prevenció i seguretat ciutadana pel sector de la gent gran.

b) Dimensió social:

S'ha treballat per contribuir al naixement de nous grups i noves associacions, així com afavorir la col·laboració entre els diferents grups en projectes comuns, mitjançant projectes com "trajecte cap a la ciutadania, amb el que es vol potenciar la identitat de barri, i activitats diverses de dinamització de

l'associació de veïns, dels diferents col·lectius (joves, gent gran,...) i de les festes del barri.

c) Dimensió urbanística:

S'han desenvolupat accions mitjançant metodologies participatives per dissenyar un plantejament de futur del barri que abordi la remodelació urbanística seguint criteris de sostenibilitat. En aquesta línia s'ha desenvolupat el projecte de participació urbanística "Trinitat Innova". Veiem com el grup d'urbanisme explica a la revista de participació comunitària "La Trini" que volen dir quan defensen un desenvolupament del barri que sigui sostenible:

"Pero, hay que insistir, quien hace que el desarrollo sea sostenible o no, son las personas. Es posible hacer un planeamiento del barrio que tenga en cuenta los aspectos básicos para que pueda funcionar bien (uso de los espacios públicos y comunitarios, uso del agua, de la energía...), que sea agradable pasear por él, que la montaña de Collserola esté cuidada y pueda ser disfrutada por los vecinos, que pongamos nuestro patrimonio histórico (como los antiguos edificios de la compañía de aguas, que puedan ser transformados en Museo del Agua) a disposición de la ciudad y que ésta tenga interés en visitar el barrio"

d) Dimensió econòmica:

S'han desenvolupat projectes que afavoreixin el desenvolupament econòmic i social del barri aprofitant el potencial que té la remodelació urbanística, fent un esforç per potenciar el teixit comercial del barri, crear nova ocupació a través d'explotar nous filons d'ocupació com els serveis de proximitat i potenciant l'ocupabilitat dels veïns. En aquesta línia s'estan promovent processos de formació pel desenvolupament de projectes d'economia social, s'ha realitzat un estudi de viabilitat del Mercat Municipal, i s'ha potenciat els projectes Omnia i "Aprendre a aprendre" en el marc de la dinàmica comunitària.

e) L'avaluació

Coherent amb la comprensió del pla com un procés, s'aposta per una avaluació formativa, en la que no importa tant els resultats obtinguts en un moment donat, sinó si les "bateries s'estan carregant o descarregant"¹⁷. D'altra banda, de la mateixa manera que es fa en tots els moments de l'acció, s'aposta per promoure la participació de tots els implicats en el procés. Això es concreta en el fet que cada any s'avalua el procés en els diferents espais abans descrits: el

---

¹⁷ En aquesta ocasió hem permès la llicència de donar per fet que els dinamitzadors del pla estan d'acord amb aquest plantejament que fa T.R. Villassante i que tant clarament queda expressat amb aquesta metàfora.

grup obert, el Comitè tècnic i la Comissió de seguiment polític-tècnic. Però sense oblidar que al llarg del procés s'han habilitat altres espais per avaluar (tallers participatius, assemblees,...) i que la comunicació permanent de l'equip comunitari amb els actors implicats permet una avaluació continua.

4. Una avaluació del procés:

4.1. L'equip comunitari com a dinamitzador del procés:

Sense dubte, un tret distintiu d'aquesta experiència és l'existència d'un equip de professionals contractats per l'associació de veïns per tal de dinamitzar el procés comunitari i, com hem dit, els diferents actors implicats valoren que el seu paper ha estat clau per tal que el projecte fos viable.

L'equip comunitari ha jugat un rol de presència i interlocució permanents amb els diferents actors presents al territori. La seva tasca principal ha estat la dinamització del procés, a vegades i articulant els diferents nivells del pla, però, sobretot, donant suport a la gent per donar-los confiança en la seva capacitat d'autoorganitzar-se. Això ho verbalitza de manera molt clara una membre de l'associació de veïns de Trinitat Nova:

“Los profesionales han jugado un papel más global que lo puramente técnico del proyecto. Por ejemplo, yo misma, el hablar con la tranquilidad con la que hablo ahora, o con la capacidad respecto a estos temas... Hemos tenido a una serie de gente detrás que, de alguna manera u otra, nos han reforzado y nos han animado en nuestras propias capacidades”

També l'equip tècnic es situa en aquest paper de dinamitzador i una de les tècniques reconeix que l'equip ha estat implicat en totes les accions generades al voltant del pla però que treballen per ser prescindibles:

“El paper del professional és sobretot dinamitzador, de treballar per pujar els nivells de participació, donar suport a les iniciatives, proposar coses, tenint un paper propositiu molt important. També informatiu ja que és important que es conegui tot el que fa al Pla comunitari a diferents nivells, des de treballs que poden tenir un interès per grups o col·lectius o informació puntual de les activitats que es fan... En general hem estat molt al mig del procés. Inclús amb el Comitè Tècnic, o sigui, potser massa, a lo millor no podia ser d'una altra manera”

La mateixa tècnica també explica que en la seva tasca consisteix en promoure la constitució i manteniment de nous grups i intergrups, però també que la seva presència permanent al barri els permet fer de mediadors en els conflictes:

“La feina bàsica és posar en contacte a les persones i als grups. Ens interessa que proliferin els grups des d’una perspectiva comunitària, no només tenint en compte la seva pròpia finalitat. Volem potenciar l’associacionisme, els grups informals, fer xarxa a nivell individual i grupal. Intentem assabentar-nos de tot el que passa en el barri. Som mediadors de conflictes”

Tant en les entrevistes realitzades als tècnics, com en els propis documents del pla, queda clar que l’equip comunitari vol treballar per promoure l’autorganització del barri i no ser imprescindible en el procés comunitari. De tota manera, no es visualitza el moment per aquesta anunciada retirada de l’equip comunitari.

4.2. La participació de la comunitat en el procés:

Els promotors d’aquest Pla Comunitari i el seu equip comunitari volen transformar la realitat de Trinitat Nova en la direcció d’una millor qualitat de vida per a tots i totes. Però la participació ciutadana és quelcom imprescindible per assolir aquest objectiu principal ja que el terme mateix de qualitat de vida i els aspectes materials i relacionals sobre els que es sustenta no són els mateixos per a tots i totes i perquè reptes socials tant importants com la lluita contra la dualització social, la sostenibilitat ambiental o el multiculturalisme no es poden abordar al marge de la gent (Rebollo, 2000)

En coherència amb l’objectiu de potenciar la participació ciutadana, des del pla s’ha treballat de manera molt intensa en la informació i difusió dins del propi barri de tot el que es genera al voltant del pla comunitari. Es fa un esforç per elaborar documentació escrita vehiculada a través de formats diversos (quaderns de participació, la revista “La Trini”, tríptics informatius, fulls de mà,...) i fer-los arribar als espais de sociabilitat del barri (bars, mercat, instituts,...). D’altra banda, per la difusió externa, sobretot s’ha utilitzat la ràdio.

Però l’equip comunitari també ha donat molta importància a la tasca de vehicular la informació a través de les xarxes informals i d’utilitzar estratègies d’animació comunitària, com explica una tècnica de l’equip comunitari que participa activament en aquesta tasca:

“També cal destacar que el boca a boca és potser la tècnica més eficaç i que arriba a més gent. També utilitzem la megafonia i juntament amb la revista s’ha creat un personatge, la Trini, que és un animador que fa una mica de pregoner. Apareix en els actes importants i és una dinamitzadora, és l’esperit i la veu del barri. La gent del barri es pensa que és una veïna més, ningú no sap que és un animador i la consideren una veïna més”

4.3. Una experiència modèlica:

Un conjunt de coincidències converteixen el Pla Comunitari de Trinitat Nova en una experiència singular: la possibilitat d'una remodelació urbanística, els vincles entre els ciutadans i persones amb un nivell tècnic alt, així com la participació en el procés de dos de les xarxes d'experts referents a Espanya en la dinamització de processos de desenvolupament local, com són la xarxa liderada per Marco Marchioni, qui va tenir un paper significatiu a l'inici del procés, i el grup de col·laboradors de Tomas R. Villasante entorn del curs del post-grau a la UAB "Participació i desenvolupament sostenible". El fet que aquesta experiència sigui descrita en un llibre de Marchioni (1999), i sigui recollida en la recopilació organitzada per Villasante i altres (2001) dóna compte del seu reconeixement en l'àmbit professional i acadèmic.

Així mateix el Pla Comunitari de Trinitat Nova ha tingut una presència significativa en els mitjans de comunicació i en l'opinió pública. D'altra banda, es constatable l'efecte multiplicador de l'experiència, sobretot a escala microlocal, en les noves dinàmiques comunitàries que s'han obert a barris veïns com Verdum, Roquetes i Torre Baró (Rebollo, 2000).

Veiem, per acabar aquest relat, com una tècnica de la Direcció General de serveis comunitaris de la Generalitat de Catalunya perquè considera que el Pla Comunitari de Trinitat Nova és un referent per altres experiències:

"És un pla que està sent bastant un model, en el sentit de ser un Pla referent, pel que fa a la seva voluntat d'enriquir i enfortir totes les estructures organitzatives del barri per millorar les condicions de vida general"

DOCUMENTS ANNEXOS TALLER 5

EL GRUP DE DONES DEL BARRI DE SANT ROC (BADALONA): UN EXEMPLE PRÀCTIC ENTORN DELS GRUPS D'ACCIÓ SOCIAL¹⁸

1. Contexto/ Donde se sitúa la experiencia

El barrio de Sant Roc está situado al sudoeste de la ciudad de Badalona, enclavado en un continuo urbano des de la ciudad de san Adriá de Besós al resto de la ciudad de Badalona. Bien comunicado por transporte público, actualmente viven en él unas 12.000 personas, de las cuales se calcula que unas 2.138 son gitanas, constituyendo el 17,82% (C.Garriga, 2003), y un grupo recientemente creciente de inmigrantes: marroquíes, paquistaníes, latinoamericanos y gitanos rumanos. En estos momentos el barrio se caracteriza por:

- Una movilidad social creciente: se está dando un “efecto fuga” de las familias que desean prosperar y pueden salir del barrio (gitanas y payas); este es un proceso patente en el momento que las familias deciden la opción de escolarización de sus hijos: se escoge ir fuera de barrio, guetizando las escuelas internas o cercanas (Comision zona Badalona sud, 1998); para muchos el paso siguiente es buscar una vivienda fuera del barrio.
- Un sentido de pertenencia al barrio muy alto
- Una conflictividad latente, en aumento que se expresa en procesos de escucha (reuniones, entrevistas,...) o en estallidos puntuales.
- La división territorial: existen barreras “virtuales” (calles anchas de tráfico rápido, una autopista), que dividen el barrio en subzonas con ciertas características propias, con anchos espacios de encuentro. Estas barreras son un ejemplo de cómo la desconexión urbanística entre zonas también tiene claros efectos en las relaciones sociales. Más adelante cuando desarrollaremos la intervención en red entre diferentes grupos de mujeres nos daremos cuenta de los bajos niveles de conexión psicológica entre los diferentes vecinos, y entre entidades. Aún siendo conscientes que comparten un mismo territorio y que pertenecen al mismo colectivo de mujeres.
- El uso de la calle como espacio colectivo de encuentro mayoritario. Su utilización refleja diferentes modos culturales, no siempre a gusto de todos.

---

¹⁸ Es tracta d'una síntesi de l'article: Planas, F ; Prat, N (2004): *Sant Roc: generando vínculos comunitarios para la transformación de un barrio en desventaja*. **Servicios sociales y Política Social**, num 67, Madrid, Consejo general de Colegios Oficiales de DTS.

- La existencia de procesos de exclusión social que desbordan a los servicios: Cronicidad de familias con RMI, alto absentismo escolar, menores en riesgo, alto índice de jóvenes con medidas judiciales.
- Inexistencia de estructuras de coordinación y trabajo en red.
- Una tercera parte del barrio está en proceso de remodelación (por patologías estructurales concebidas en su construcción), y sin embargo no se vive en el conjunto como una mejora global;

La división institucional ha sido hasta ahora el telón de fondo en este proceso: El gobierno autonómico y el gobierno municipal han trabajado a menudo de espaldas, y a veces competitivamente.

2. En que consiste el Pla Comunitari de Sant Roc

El Plan es ante todo un proceso participativo de largo alcance en el se pretende la vertebración del tejido social del barrio, a través de la formación y consolidación de redes de trabajo que permitan una nueva manera de trabajar en la mejora del barrio, más coordinada, más consensuada, en la que todos los participantes puedan percibir su papel, su responsabilidad en los cambios que el barrio necesita. Una nueva manera de trabajar que se materializa a través de proyectos colectivos, que den respuesta (des de diferentes lugares y responsabilidades) a las necesidades del barrio.

En este sentido aunque se trabaja conjuntamente, de forma más o menos unitaria, los vecinos están percibiendo la necesidad de tomar mayor protagonismo sobre lo que acaece en el barrio, los técnicos de los servicios y de las entidades van desarrollando su papel de facilitador, catalizador del proceso y los políticos y responsables de la administración se les pide que ejerzan su rol de compromiso activo. (O.Rebollo; J. Marti, F. Pindado, 2002)

El proceso del desarrollo comunitario precisa de una organización. En Sant Roc la organización se refleja en una estructura que pretende la combinación unitaria de las Administraciones, los Servicios, las Entidades y los vecinos:

3. Un Plan Comunitario no lo arregla todo. ¿Qué pretende?, ¿Qué aporta?, ¿Qué facilita?

3.1 Pretende:

La mejora de las condiciones de vida de la gente del barrio, una identificación constructiva y positiva con su entorno y su ciudad, una actitud consciente y activa en la mejora de la propia situación personal y colectiva, contar con un sistema de relación y coordinación que haga viable los esfuerzos de todos.

El Plan parte de la convicción que la única respuesta viable a los problemas complejos, es la que se da de forma compartida, entendiendo que todos tienen en sus manos una parte de la solución, entendiendo que una única solución no existe, y menos si se da unilateralmente.

3.2 Que aporta, que facilita:

Acercar puntos de vista diferentes: desde las reivindicaciones a veces imposibles de los vecinos, hasta las rigideces y obstinaciones de las administraciones o de las necesidades de los vecinos hasta la organización a veces inadaptada de los servicios públicos.

Recuperar la ilusión y la esperanza frente al escepticismo, ante tantos años de intervenciones frustradas que han ido calando en los ánimos de los vecinos y profesionales.

Superar la fragmentación del análisis de los problemas por una visión más amplia y global conectada con las causas interdependientes que los motivan.

Mayor implicación de todos los agentes sociales cómo sujetos responsables de la transformación de su realidad. Por ejemplo los vecinos tienen que ir madurando cómo quieren su barrio y la implicación que están dispuestos a asumir, a la vez, que la administración debe madurar que medios y servicios pone a disposición de sus ciudadanos.

Activa procesos de innovación, creatividad, que exigen cambios en las formas de trabajar, cambios en los posicionamientos, no exentos de conflictos y crisis.

Favorece diferentes niveles de coordinación, todos ellos necesarios: desde la información mutua sobre lo que hace cada uno (hasta ahora muy desconocido), pasando a permitir acuerdos de trabajo entre entidades, entre servicios, elaborar criterios comunes, valores a subrayar, hasta llegar a desarrollar proyectos compartidos, cogestionados entre varios agentes (son los proyectos específicos del Plan). Vincula lo micro con lo macro, lo local a lo global y viceversa.

Genera un punto de vista, de análisis y de intervención de tipo transversal interrelacionando las cosas, interrelacionando los agentes implicados, en definitiva lo que llamamos “sumar y entrelazar esfuerzos”

El tratamiento del conflicto y la división. El Plan comunitario no evita los conflictos, incluso destapa otros que estaban ocultos, y puede generar algunos inexistentes, fruto de la construcción de nuevas relaciones que confluyen en las diferentes maneras de ver.

3.3 Los Planes comunitarios tienen límites:

- El plan pone en evidencia, aunque no resuelve, las dificultades intrínsecas de cada entidad, sus modelos de funcionamiento, sus dificultades de financiamiento.
- No soluciona las dificultades de cada servicio, sus límites y problemas de funcionamiento, sus conflictos respecto de sus organizaciones y dirigentes político-técnicos, y sin embargo estas dificultades inciden en el posicionamiento y disponibilidad con respecto al Plan.
- Existe el peligro de generar sobre-expectativas cuando se afirma la finalidad de “mejorar el barrio...”,
- El plan no substituye a los políticos, ni traslada los núcleos de decisión al territorio, en cambio si consigue acercar e incorporar unos planteamientos y acciones más territoriales y participativas en su quehacer directivo.
- Los sistemas de financiamiento económico no están adaptados a la realidad asociativa y a sus límites económicos.
- Un Plan de estas características, por lo que tiene de proceso de largo recorrido requiere de una perspectiva temporal plurianual, y sin embargo el compromiso económico y institucional es anual

4. El proyecto de la red de mujeres y grupos de mujeres: una experiencia generadora de acciones y redes comunitarias

4.1 Diagnóstico de la realidad asociativa de la mujer

La mujer de Sant Roc – igual que en muchos otros barrios similares– se encuentra vinculada a un tipo muy concreto de grupos y asociaciones: por un lado las formadas exclusivamente por mujeres y por el otro, las que no lo son, aunque estén formadas mayoritariamente por mujeres (AMPAS; .....)

Si analizamos un poco el perfil de las mujeres que forman parte de estos colectivos son mujeres alrededor de los 40-50 años; trabajadoras en su mayoría a tiempo parcial en los sectores de los servicios domésticos, a excepción de aquellas que por motivos de salud no trabajan. Casi todas ellas son madres de hijos en edades adolescentes y adultas y han vivido en el barrio entre 15-30 años; barrio que ha visto crecer sus hijos y su familia.

Todas estas asociaciones (y / o grupos) tienen denominadores comunes: la mayoría de ellas tienen como objetivo fomentar espacios de encuentro de las mujeres, con intención de contribuir al crecimiento personal, desarrollando su dimensión creativa a través de actividades artesanales, manuales como bolillos; punto de cruz; barro; pintura, etc. o actividades de desarrollo personal como (yoga; relajación, gimnasia; talleres de autoestima, etc. Estos pertenecerían a los llamados grupos secundarios de tiempo libre (S. Vinogradov, ID. Yalom, 1996).

En muy pocas ocasiones encontramos grupos de acción social, cuyo objetivo sea la mejora social del barrio según la clasificación de T. Rossell (1998). Este es el caso del colectivo **Dones i Barri**: nació como grupo en el año 1998 apoyado desde el anterior Pla de Dinamització comunitari de esta época, y aunque no está formalizado como entidad, será el sujeto protagonista de esta experiencia.

Cómo podemos ver, la existencia de mujeres en el tejido asociativo constituye, sin duda, una riqueza en sí misma. Pues, es en el espacio grupal donde se construyen los vínculos de pertenencia. La necesidad de “pertenecer a” es una necesidad vital, la cual nos permite después identificarnos con diferentes grupos a lo largo de nuestra vida (algunos como la familia nos vienen marcados, otros, los escogemos a lo largo de nuestro desarrollo). En contextos sociales de fragilidad como el caso de Sant Roc esto constituye una riqueza y unas oportunidades de desarrollo personal y social importantes. (S. Vinogradov, ID. Yalom, 1996)

Las funciones del tejido asociativo son importantes en tanto que ayudan a la creación del desarrollo del sentido de pertenencia, junto con el apoyo psicosocial que ejercen hacia el colectivo de mujeres, en especial el que vive en barrios con realidades sociales duras desde cualquier dimensión personal, ambiental, urbanística y social. Estos grupos actúan como espacios de “refugio” y de encuentro con uno mismo –más allá de sus roles sociales, como madres, como trabajadoras.

Esta función es especialmente importante para la salud psíquica de cada mujer, y también para la salud comunitaria del barrio, pues, en estos espacios

se tejen redes de relación y vínculo con otras mujeres que contribuyen integradamente al desarrollo personal y colectivo de la comunidad.

Un aspecto de esta realidad asociativa es el predominio de lo que llamamos "procesos hacia dentro", en contrapartida de los "procesos hacia fuera", hacia el barrio. Las mujeres se aglutinan en grupos más o menos autónomos, o en vocalías, llamadas también secciones de mujeres dentro de una misma entidad para reforzarse ellas mismas, y solo en muy pocos casos y de forma puntual—centran sus energías en la mejora de su entorno comunitario. Esto se explica por la necesidad de buscar el bienestar interno y personal, imprescindible, para que pueda existir un cuidado de lo externo a ellas, de lo familiar y de lo comunitario. Aunque también es cierto, que a veces, el proceso se da al revés: el desarrollo de una acción externa, puede provocar avances en el terreno de lo personal.

Otra de las características es la debilidad de este tejido, pues la mayoría son grupos que operan en el marco de algún servicio o entidad "paraguas", bien, sea porqué su creación fue impulsada desde dentro de otra entidad o servicio, o bien, por el apoyo práctico e instrumental recibido por parte de éstos durante el recorrido de su formación como grupo. Podríamos decir que, cada uno de estos grupos se repliega debajo de su paraguas y es en este sentido que podemos hablar de la existencia de una autonomía "relativa", pues en su mayoría son bastante dependientes de las entidades o personas que los sostienen con su trabajo voluntario o profesional.

4.2 Promover una red ¿Por qué?

Todo empieza cuando el mismo grupo de mujeres Dones i Barri -o mejor dicho- una de las integrantes del grupo que a la vez es maestra de una de las escuelas del barrio hace la petición a la Comisión socioeducativa y sanitaria del mismo Plan para reactivar el proceso de este grupo y organizar una red de trabajo con los otros grupos.

En este momento es un grupo en crisis, con pocos miembros activos, con objetivos confusos, sin formalización legal, pero cuenta con una visión comunitaria amplia si se compara con el resto de grupos de mujeres, centrados en los procesos de tiempo libre y desarrollo personal. Desde el Plan comunitario se detecta que puede tratarse de una oportunidad para activar una acción comunitaria y se estudia la posibilidad de ofrecer un soporte técnico (con carácter quincenal), pero muy abierto y flexible al ritmo del propio grupo para iniciar un proceso de reactivación del mismo y formación desde la acción. Nunca se parte de cero. Entre las cenizas quedan brasas de las que puede renacer una hoguera

Ya se ha dicho que la construcción de una red, constituía por parte del mismo Plan, una estrategia importante para incorporar vecinas en el proceso de desarrollo comunitario, y por parte del grupo de Dones i Barri, era una clara herramienta de supervivencia del grupo, pues la debilidad del momento actual les empujaba a plantearse de qué forma podía esforzarse y crecer, o morir definitivamente. También, el grupo era capaz de advertir algunos de los beneficios genéricos del trabajo de red (C. Villalba, 1993): ampliar la capacidad de acción, mayor visibilidad del colectivo de mujeres y un reconocimiento personal y social.

4.3 Descripción del proceso

- **Calentando motores. Primera fase: octubre 2003- febrero 2004**

Primero nos esforzamos en comprender su historia, su recorrido hasta hoy y la transformación de sus objetivos iniciales. Como antecedentes del grupo encontramos que sus primeros objetivos eran la formación sobre aspectos de salud, la alimentación, autoestima, etc. Más tarde, estos evolucionan con el propósito de querer difundir y dar a conocer todo lo que existe en el barrio (servicios, proyectos y entidades). En este sentido empiezan a ser ellas mismas las que quieren implicarse activamente para conseguir lo que el barrio necesita (tanto des de la responsabilidad vecinal, como de las administraciones responsables). Progresivamente ese objetivo inicial, centrado en ellas mismas, se fue transformando hacia un papel activo de la mujer para conseguir cambios en el barrio.

Aquí es dónde nos tendríamos que preguntar ¿De dónde nace esta inquietud de querer ir más allá de sus necesidades particulares? ¿Porqué no continuaron con el objetivo de la formación sanitaria y global? ¿Que les hizo cambiar de objetivos? ¿Qué elementos provocan el paso de lo particular al interés colectivo? Sin duda, se trata de haber llegado aquí a través de un proceso largo, con motivos de fondo, por convicción propia: “si el barrio mejora yo estaré mejor y aún más si siento que contribuyo a ello”

En esta primera etapa de intervención de octubre a enero el principal objetivo es conocer lo que tenemos delante (M. Marchioni,1999), empatizar, establecer confianzas y poco a poco ir ayudando al grupo a clarificar el momento por el que pasa y el grado de motivación e implicación de sus miembros. Esta es una etapa de desorientación, indefinición, incursiones constantes a un pasado, dificultades para centrarse en el momento actual. Su motivación no es interna , si no que pasa por quedar bien con la maestra, pues ella constituye, sin duda alguna, un referente personal y emocional importante de sus vidas.

Para ello se ofrecen elementos de análisis y apoyo, de manera que el grupo vaya definiendo sus nuevos objetivos, se unifiquen las diferentes visiones, y vaya siendo capaz de proyectar sus intenciones de futuro y acción. Junto con esto vamos consiguiendo centrar el encargo del papel del dinamizador de una forma explicita: ayudar al grupo a definir su propio proyecto de hacia dónde ir; ayudar al grupo a crecer, autoformación dirigida a llevar acabo el proyecto.

En esta etapa se trata de ayudar a poner palabras a lo que ellas sienten y partir de estos puntos y no otros. Por ejemplo el punto de partida de las primeras reuniones era la frase: “Queremos hacer algo juntas para nosotras y para el barrio. aún no sabemos qué, ni como “

Para trabajar este tema se utilizan técnicas básicas de educación popular y de la acción social que faciliten la reflexión y el auto-análisis, como por ejemplo: la construcción dinámica de gráficos que facilitan la formulación colectiva de objetivos, desarrollo de esquemas básicos de planificación (¿por qué; para qué; el qué, para quién, cómo lo haremos, con quién contamos, con qué contamos, cuando, dónde, etc.) También se utilizó la técnica D.A.F.O para que ellas analizaran su capacidad interna (potencialidades, limitaciones, amenazas externas y oportunidades) para ir desvelando – y a la vez -construyendo- una motivación interna para la acción social. El mapeo y análisis sus redes informales para que descubran sus conexiones con otros miembros, a través de dinámica de “ el pulpo descubre dónde tiene sus los tentáculos”. etc.

En este sentido nos gustaría subrayar que, sin duda las técnicas a utilizar pueden ser muchas y variadas, pero lo más importante de cualquier técnica y método básico de planificación de la acción social es cuidar su aplicación al contexto, su comprensividad por parte de las mujeres, desde el lenguaje hasta los ejemplos extraídos de su realidad.

La dinámica de estos primeros meses, se puede comparar con la de las olas del mar, que avanzan, y se repliegan constantemente al llegar a la playa. Esto sucede básicamente con la aparición de los aspectos socioemocionales del grupo y en la capacidad de éste y del conductor para trabajarlos abiertamente. Encontramos miedos, resistencia a abrirse como grupo, dificultades para analizar los beneficios y consecuencias de esta obertura, ambivalencias, etc. Esto les conduce, por un lado, a la inercia de refugiarse en un espacio más cómodo afianzándose como un club de amigas, de tertulia de café que comparten un pasado común, pero sin ir más allá. Y por el otro, les hace emerger la vivencia de que “hay ganas de juntar esfuerzos, pero solas no hacemos nada.

También es importante analizar que debajo de estos miedos, no-solo se esconden inseguridades personales, que las hay, si no un contexto social duro, con relaciones de poder establecidas expresadas a través de frases como “tenemos miedo a decir y a hacer cosas”. A menudo estos miedos afloran a la superficie de forma inconsciente (Bion 1990), y por tanto llegan disfrazados en otros aspectos formales como una preocupación por la situación legal del grupo, la falta de financiamiento, la incapacidad de la administración, etc. En la medida que se pueda hay que ir ayudando al grupo a que haga incursiones desde la superficie al fondo de la cuestión.

Esta etapa, se caracteriza en general por un mayor énfasis en la reflexión que en la acción. Se hacen los primeros intentos de planificar tareas colectivas, con poco éxito. Algunos síntomas de ello son: responsabilidades sin cumplir; falta de compromiso, dilatamiento temporal en el cumplimiento de tareas, etc.

En estos momentos es importante equilibrar la reflexión y la acción, pues ya se empiezan a ver los primeros síntomas de cansancio de aquellos miembros con actitudes más activas, que reflexivas. Metodológicamente este es un momento importante y delicado, siendo básica la introducción tanto de técnicas de análisis como de proyección a través de objetivos de acción muy concretos. Por ejemplo en nuestro caso fue la organización festiva del Día de la dona (8 de Marzo) nos permitió la aplicación del análisis de redes, desde una perspectiva IAP. Se contactó con los otros grupos del barrio para plantear una propuesta de acción conjunta, a la vez que se analizaban conjuntamente sus actividades, los puntos comunes, las motivaciones, etc.

Estas técnicas contribuyeron al avance del grupo, que pasó a tener un mayor conocimiento de la realidad asociativa del resto de grupos de mujeres del barrio y lo más importante: de forma práctica y visible contribuyó a superar el aislamiento y a romper barreras del tipo “ya lo sabemos, ya nos conocemos todos,”. Durante este proceso, ellas mismas iban completando sus informaciones parciales, enterrando prejuicios sobre los otros grupos, y enfrentándose a sus miedos, entre ellos: el miedo a ser rechazadas. En esta etapa el acompañamiento del grupo por parte de referentes (técnicos o voluntarios) que ofrezcan seguridad es clave en el desarrollo de las etapas posteriores.

- **Construcción de la red. Una mirada des de dentro hacia fuera. Segunda fase: marzo–mayo 2004**

En esta segunda fase que va desde finales de Febrero hasta las Fiestas de Mayo, el grupo se va convenciendo que para que algo cambie es necesario movilizar y sumar esfuerzos no solo con los grupos de mujeres sino también junto al resto del tejido asociativo. Esta fase culmina con la interiorización de que su función clave en este proceso es actuar de promotoras en la construcción de esta red de trabajo a nivel de barrio.

Progresivamente, a través de otra acción, concretamente la colaboración en las Fiestas de Mayo del barrio, se encauza definitivamente la apertura hacia los otros grupos de mujeres

En este momento sucede algo inesperado, la maestra, que siempre acompaña al grupo y que actúa como referente de proximidad se ausenta momentáneamente por problemas de salud. El grupo se encuentra demasiado enredado en la acción para pensar que se ha quedado un poco huérfano. A pesar de todo, el grupo avanza, no se retrae y esto es un claro indicador de madurez y de fortalecimiento, tanto del grupo como de su proyecto de acción. Este es un ejemplo de que los espacios de crisis y conflicto son claves en el ciclo vital de cualquier grupo, también los de acción social (A.Twelvetress, 1988).

En el primer encuentro se trabajan las preocupaciones colectivas en relación al barrio y el papel que pueden tener las mujeres en ella. Respecto a sus inquietudes nos damos cuenta que los temas sensibles vecinales pasan por :

- a. La falta de limpieza del barrio. Se insiste en matizar la responsabilidad vecinal de este tema. No se trata de más limpieza, si no de mejorar los hábitos de niños y adultos en la limpieza y reciclaje.
- b. La atención de los niños más pequeños y la falta de recursos para atenderlos. El absentismo escolar y la poca conciencia de los padres sobre el valor de la educación
- c. La injusticia social respecto la violencia y explotación de las mujeres. En el barrio existen varias muestras de ello : pisos con muchas personas viviendo, la soledad de las personas mayores.
- d. La falta de convivencia y las dificultades de integración de algunos colectivos concretos.

Si analizamos algunas de las respuestas relacionadas con la segunda cuestión nos daremos cuenta que de manera sencilla, y clara empiezan a aparecer las bases para una organización comunitaria: la motivación colectiva para actuar :” juntarnos para hacer cosas que ahora quedan dispersas entre las diferentes asociaciones y mejorar la unidad.”; “apoyar a las mujeres para que estén bien informadas” ; ”formar un grupo comprometido de mujeres con lo que pasa en el barrio y llevar acabo una acción conjunta al año”

En un segundo encuentro se debaten las preocupaciones y se llega al acuerdo de centrar sus esfuerzos en un tema: la falta de limpieza y convivencia en el

barrio. A la vez que se apuntan algunas ideas de cómo realizar este trabajo: realizando un plan; en red con las demás entidades y servicios; empezar por algo pequeño, que ellas se vean capaces de llevar adelante y por algo que movilice a más gente, etc. Se trata de promover el efecto “mancha de aceite”, pero con una buena organización y enlace con las acciones del distrito. En este encuentro se acuerda crear un grupo motor más activo con la representación de todos, y mantener un encuentro de red más espaciado.

Progresivamente, en esta etapa, se desarrolla una mayor presencia de las mujeres en los espacios de coordinación del Pladeco y a nivel más general su participación en las Fiestas de Primavera favorece tanto la cohesión interna del grupo de Dones i barri, como su proyección a nivel de barrio, especialmente este año, caracterizado por una alta participación de entidades y servicios fruto del Plan.

También, se va percibiendo un mayor compromiso de sus miembros, que crece a medida que el mismo grupo convoca al resto de grupos de mujeres en el primer i segundo encuentro de red, en donde Dones i barri plantean abiertamente sus inquietudes, las discute, busca acuerdos, etc. Esta ha sido la forma de ir despertando su voluntad de actuar, primero como grupo y después cómo intergrupo (red de grupos y mujeres) facilitando la construcción de lo que en el ámbito comunitario definimos como la voluntad colectiva de actuar para que el barrio cambie (A. Twelvetress, 1988).

Este proceso de transformación no deja de incorporar algunas actividades del pasado que responden a su necesidad de cuidado personal (la organización de unas charlas sobre el estrés y la depresión, fin de semana de convivencia de mujeres), por lo cual se vive con madurez.

Este período, que lo podríamos definir cómo más activo en términos de estructuración de grupo no está exento de obstáculos. A través de la puesta en marcha de las acciones aparecen dificultades de relación con algún servicio, necesidad de etiquetar a los otros, de establecer relaciones de dependencia con el dinamizador, etc. Estos son ejemplos de como el grupo pone de manifiesto sus mecanismos de defensa grupales (Bion, 1990), para contener sus emociones y sus frustraciones, a veces mal resueltas, que actúan de espoletas cuando las relaciones se amplían. Por todo esto, es especialmente importante cuidar, el fortalecimiento, interiorización de la autonomía del grupo a través de la práctica, puesto que a nivel de discurso ya lo tienen “aprendido” por los muchos años de contacto con educadores y trabajadores comunitarios.

Se definen dos niveles de organización: una red de trabajo (formada por grupos de mujeres y mujeres que, aunque no pertenezcan a ningún grupo, apoyaran este trabajo conjunto; un grupo motor (formado básicamente por el grupo de Dones i Barri y algunos miembros de los otros colectivos que desean una implicación más alta).

4.4 Andar hacia fuera en red: tercera fase junio-julio 2004

Una vez analizadas las preocupaciones y consensuadas las prioridades de trabajo por parte de las mujeres, entendemos que empieza una etapa nueva de concreción y organización de la acción social

Este trabajo se concreta en el tercer y cuarto encuentro de la red que busca dar contenido a la prioridad escogida: el impulso de una campaña de limpieza y

convivencia que mejore el espacio público del barrio des de los mismos vecinos y vecinas: “queremos un barrio limpio, educativo y saludable para todos y todas “. En este sentido se desarrollan diferentes propuestas y acciones, que implican tanto a la red de mujeres, como al resto de entidades y servicios miembros de la comisión de Convivencia y espacio público del Pladeco.

Entre las acciones que promueve la campaña encontramos, des de aquellas que contribuyen a que los vecinos sean más conscientes de sus hábitos como por ejemplo: concurso de lemas para elaborar el material gráfico de la campaña, recuperar algunas fiestas tradicionales del barrio como las enramadas de portales y ampliarlo a patios interiores, crear un punto estable de información sobre reciclaje, etc. Hasta acciones de presión, para mejorar el mantenimiento de algunas zonas del barrio, así como la creación de un observatorio vecinal de puntos negros, y la canalización de respuestas al respecto.

En estos momentos la inercia por la acción invade la mentalidad grupal del grupo. Hecho que implica la consideración de algunos elementos metodológicos por parte del conductor como por ejemplo: mejorar la conciencia grupal de sus capacidades reales, sobreestimadas por una euforia inicial de haber conseguido centrar los esfuerzos en una acción. En este caso es importante acentuar los limites del grupo y aprovechar el apoyo del Pladeco como ente coordinador para que otros agentes sociales tomen implicaciones. Hecho que no es nada fácil de aceptar por parte del grupo, pues este, confunde lo que significa impulsar una acción (agente que propuso la campaña y algunas ideas) y protagonizar las acciones (agentes ejecutores). Es ya un avance clarificador conseguir que el grupo lo exprese metafóricamente “nosotras – las mujeres- aportamos la receta, pero entre todos (entidades, administración, servicios y otros vecinos) tenemos que hacer el cocido”.

DOCUMENTS ANNEXOS TALLER 6

INFORMACIÓ GENERAL NECESSÀRIA PER LA CONSTITUCIÓ D'UNA ASSOCIACIÓ.

Associació: persona jurídica privada constituïda per tres o més persones que s'uneixen de manera voluntària, lliure i solidària per aconseguir, sense afany de lucre, una finalitat comuna d'interès general o particular i es comprometen a posar en comú llurs coneixements, activitats o recursos econòmics amb caràcter temporal o indefinit.

La Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques porta el registre de les associacions de règim general. En queden excloses, perquè tenen registres específics, les associacions polítiques, les religioses, les esportives de competició oficial i les professionals que regulen drets laborals (sindicats i patronals).

1. Legislació:

Associacions l'àmbit de les quals és principalment Catalunya

- Llei 7/1997, de 18 de juny, d'associacions
- Associacions de pares d'alumnes: Decret 202/1987, de 19 de maig
- Associacions d'alumnes: Decret 197/1987, de 19 de maig
- Reglament d'organització i funcionament del Registre d'associacions: Decret 206/1999, de 27 de juliol

Associacions l'àmbit de les quals no és principalment Catalunya
Llei orgànica 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació
(BOE 73, de 26.3.2002)

2. Inscripció de tràmits diversos relatius a associacions i federacions

- Inscripció de la constitució d'una associació
- Inscripció de la modificació dels estatuts d'una associació o d'una federació
- Inscripció de la renovació o renovacions dels òrgans de govern d'una associació
- Inscripció del canvi de domicili social d'una associació
- Extinció d'una associació
- Inscripció de la constitució d'una federació

- Certificació de dades registrals d'una associació o d'una federació

3. Inscripció de la constitució d'una associació:

-Sol·licitud

-Acta fundacional

-S'han de presentar un original i una còpia, signats per tots els socis, on hi han de constar:

Nom

Cognoms

Domicili

DNI o CIF (aquest últim si es tracta de persones jurídiques)

-A l'acta hi han de figurar tres acords:

- La constitució de l'associació. S'hi ha de consignar concretament la denominació social, que ha de coincidir exactament amb la que figuri en els estatuts.
- L'aprovació dels estatuts. Cal fer-hi constar la data de la reunió.
- L'elecció de la junta directiva.

-Contingut dels estatuts

-Denominació

-Finalitats determinades

-Domicili

-Àmbit

-Òrgans directius i forma d'administració

-Admissió i pèrdua de la qualitat de soci

-Règim disciplinari

-Dret i deures

-Procediment de modificació dels estatuts

-Patrimoni fundacional

-Destinació del patrimoni social

